

20

II

NURLU UFUKLARA DOĞRU

İYSA ve İNCİLİ SERİFİ
İSLAMİYETDE

A. Kur'ani Kerim
ve Mukaddes kitaplar

Bakara Suresi : 91.

« Onlara, Allah'ın gönderdiğine iman ediniz denildi mi, biz bize gönderilene iman ederiz, derler ve bundan başkasını inkâr ederler. Halbuki bu gönderilen Kitap onların ellerindekini **tasdik eden** Haktır. »

Bakara Suresi : 92.

« Ya Muhammed, onlara de ki : Siz, **size gönderilen Tevrat'a** hakikaten iman ediyorsanız, ne diye Allah'ın Peygamberlerini öldürüyorsunuz ! »

Âli İmran Suresi : 2.

« Allah, « O Allâhtır ki, » Ondan başka tapacak yoktur. Ezelî, Ebedî hayat sahibi odur. Sana Kitabı hak ile, **daha evvelki Kitapları tasdik** etmek üzere, O gönderdi. İnsanların hidayeti için Tevrat'ı ve İncil'i de daha evvel gönderdi. »

Âli İmran Suresi : 78.

« Ehlî Kitap içinde... Hiçbir insana yaraşmıyacak birşey varsa, Allah'ın ona Kitap, hikmet ve nübüvvet vermesinden sonra onun insanlara : « Allah'ı bırakın da bana kul olun » demesidir. « Bilâkis böyle bir insan onlara ancak » Kitabı öğrendiğiniz, okuduğunuz veçhile Allah'a kul olun « der. »

Nisa Suresi : 165.

« Allah'ın **daha evvel gönderdiği Kitaba inanmı**. Allah'a ve Allah'ın meleklerine, **Kitaplarına**, Peygamberlerine ve ahiret gününe inanmıyarak **kâfir olanlar sapıklığın en koyusuna**, hidayetten en uzağa düşerler. »

Nisa Suresi : 161.

« Onlardan ilimde derin vuküfları olanlarla müminler sana gönderilene ve **senden evvel gönderilene inanırlar**, namaz kılarlar, zekât verirler, Allah'a ve ahiret gününe iman ederler, bunlara büyük mükâfat vereceğiz. »

Maide Suresi : 71.

« Ey Ehlikitap, Tevrat ile İncil'i... İyman edenlerle Yahudilerden, Sabiîlerden, Hristiyanlardan Allah'a ve ahiret gününe inanıp iyi işler işleyenler için, ne bir korku vardır, ne de mahzun olmak vardır. »

En'am Suresi : 156.

« Bizden evvel iki taifeye « Yahudilere ve Hristiyanlara » Kitap gönderildi. Biz onların okuduklarından bir şey anlamıyorduk. »

Yunüs Suresi : 37.

« Kur'an ondan evvel gelen Kitapları tasdik eder, Kitabın bütün ahkâmını beyan eyler. Onda şüphe götürecektir birşey yoktur ve bütün âlemlerin Tanrısı tarafından. »

Yusuf Suresi : 111.

Peygamberlerin kıssalarından, akılları tam olanlar için, his-seler vardır. Bu söz uydurulabilecek bir söz değildir. Belki daha evvel gönderilen sözü tasdik eder. Herşeyi apaçık beyan eder. »

Yukarıda sıraladığımız Kur'an âyetlerinden berrak surette anlaşılacağı veçhile, Kur'an, Tevrat ve İncil'i inkâr söyle dur-sun, bilâkis onların Mukaddes Kitaplar olduklarını **tasdik ve te-yit etmektedir**. Yukarıdaki âyetlerden herhalde başka bir netice çıkmaz.

Kur'an, Kitap Ehline mümtaz bir mevki verdiği için, Hz. Muhammed'den başlayarak, bütün İslâm büyükleri ve Müslüman Devletleri idareleri altına giren Kitap Ehline mutlak bir hürri-yet bahşetmişlerdir.

Yukarıda sıraladığımız Kur'an âyetlerine rağmen, bazı İslâm ülemasının, Mukaddes Kitapların tahrif edilmiş olduğuna dair, ileri sürdükleri iddia kendiliğinden çürümektedir.

Hz. Ali'nin meşhur düsturuna göre, « Akıl dindir ve din akıldır. Eğer akıl çevresinden uzaklaşırsa, din değildir. » (1)

Ve Kur'anın âyetlerinin « düşünen insanlar için apaçık ol-ması » icap ederken, hayatının 25 senesini Kur'anın tercüme ve tefsirine hasretmiş bulunan Sayın Ömer Rıza, eserinin önsözün-de diğerlerinin meyanında şunları da belirtmektedir : « Kur'an tercüme edilemez. En eski İslâm âlimleri bu kanaatte idiler. Ben de bu kanaatteyim. Onun için Kur'anı tercümeğe muvaffak ol-duğumu iddia etmiyorum. Yalnız Kur'anın manalarını nakle çalıştım. Buna muvaffak olduysam, kendimi bahtiyar sayarım. » (2)

« Düşünen insanlar için apaçık » olan Kur'an hakkında Sa-yın Üstadın bu iddiasını telif edemediğimi itiraf etmek mecburiyetindeyim. Bizce İslâm Ülemasına düşen en mühim vazife, Kur'anın inzal devreleri hakkındaki « Yirmi beş sene » « ceste ceste olarak » « Ramazan ayında » « Bir günde » « Bir gecede » gibi tezatları, fena kurları ve yahut rivayetleri aydınlatmaktır.

(1) X : 24 ve XII : 111.

(2) Ömer Rıza : Tanrı Buyruğu, İstanbul 1934 Sahife 111.

Bunların yanibaşında kendilerini İslâm âleminde çok sofu bilip selâmetlerini de yalnız Araplarda ve Arapçada arıyanları hayretle karşılıyoruz. Zira, « **Allah her millete kendi lisanında Peygamber yollarsa** » Türklerin Peygamberi ve Mukaddes Kitabı **Arapça** Kur'an mı olmalıydı ?.

MUKADDES KİTAPLARIN TAHRİFİ MESELESİ

İslâm Âmentüsüne göre, **Allah'ın Kitaplarına iman etmeyenler Müslüman sayılmadığı halde**, Tevrat ve İncil'in tahrif edilmiş olduğunu söyliyener çoktur. Bu gibiler bu iddialarını ispat için Kur'anın Bakara Suresinden 75. âyet ile Maide Sure-sinden 44-48. âyetleri ileri sürmektedirler. Halbuki zikri geçen âyetler dikkatle tetkik edildiği taktirde, hakikatin hiç de bu merkezde olmadığını görürüz. Binaenaleyh bu âyetleri buraya nakledelim :

Bakara Suresi : 75. « Siz «Ey Peygamber ve Müminler » onların « **Yahudilerin** » size inanmalarını mı istiyorsunuz ! Onların içinde öyle bir güruh vardır ki **Allah'ın Kelâmını dinlerler** ve Onu anladıktan sonra bile bile tahrif ederler. »

Malûm olan lisan kaidelerine, cümlelerin tertip tarzına ve kelimelerin normal kullanımına göre, bu âyetin manası şudur :

« Siz ey Peygamber ve müminler, Yahudilerin içinde sözü-nüzü dinleyen ve anlayan, anladıktan sonra da isteyerek tahrif eden bir güruh vardır, bu güruhun size inanmalarını ummayın. »

Buradaki güruh kelimesinden pek büyük ehemmiyeti olmayan ufak bir zümre kastedilmektedir. Anlamak ve tahrif etmek mastarları manaya yani **söylenen sözlerin manasına muzaftır**. Âyetin sual şeklinde yazılmış olması ikaz ve tahzir maksadiledir. Peygamber ve müminlere hitap edilmesi ise her ikisinin de iftirakçılarla rafazilerden sakınmalarını temin içindir.

Mukaddes Kitaplara dair Kur'anda hakim olan umumî te-mayül gözönünde bulundurulacak ve diğerleri mukayese edilecek olursa, zikri geçen âyetin tefsiri şöyle olmak lâzımgelir :

Her Peygamber devrinde, kendisine hakikî ve tam bir iy-manla inananların yanı başında o Peygamber veya Peygamber-lerin sözlerine ve talimatlarına hiç kulak asmayarak tuttukları yolda devam edenler mevcut olabileceği gibi, dinî endişe, men-

faat, korku v. s. gibi birtakım sebeplerle, kendileriyle riyakârane bir surette alâkadar olanlar da bulunabilir. İşte ahlâkan düşük olan bu ikinci nevi güruhun — müteakkip âyette sarahaten Tevrat'tan bahsedildiğine nazaran — Yahudilerden müteşekkil olan bu güruhun kötülük ve fesatlarından sakınmalı ve hileye inanarak iman edecekleri ümidine kapılmamalıdır.

Müteakkip âyet bu hususu gayet açık ve kat'î bir lisanla beyan ve teyit ettiği halde, bakınız müfessir bunu nasıl tefsir ediyor :

« Kur'an Yahudileri ve Hristiyanları, Kitaplarını asıl saffeti ile muhafaza etmemekle itham eder. Bu Kitapların tahriflere uğradığı bugün kat'î bir hakikat olarak kabul olunuyor. Batı münekkitleri uzun tetkik ve tetebbülden sonra, Kur'anın şu kadar asır evvel ilân ettiği bu hakikati aynen teslim etmektedirler. » (1)

Halbuki bu âyette Tevrat ve İncil'in tahrif edildiğine dair, bir sarahat şöyle dursun, bir ima bile yoktur.

Aynı surenin 76. âyeti bakınız ne diyor : « Bunlar iman edenlerle buluştukları zaman, biz de iman ettik derler ; Birbirleriyle yalnız kaldıklarında « Allah'ın size Tevrat'ta göstermiş olduğu hakikatleri, Tanrının huzurunda size karşı hüccet olarak kullanmaları için mi bunlara haber veriyorsunuz, bu kadar bir şeye akıl erdiremiyor musunuz ! » derler. »

Bu âyetin manası da açıktır. Kur'anda, Tevrat'ı teyit eden kısımların günün birinde Yahudiler tarafından aleyhlerine delil olarak kullanılabilceği belirtilmektedir. Daha açık bir şekilde bu âyet şu yolda izah olunabilir :

Evvelki âyette işaret olunduğu gibi, bu güruh sadece anladıklarını tahrif etmekle kalmaz, ruhî haletlerinin ve ahlâk düşkünlüklerinin icabı olarak da, müminlerle bulununca, « biz de iman ettik derler. » Lâkin yalnız başlarına kaldıkları zaman, imanları zaten sahte ve muayyen bir maksada müstenit olduğundan, vaktile işgüzarlık göstermek için Allah'ın Tevrat'ta kendilerine bildirmiş olduğu hakikatleri muharref bir şekilde ihbar ettiklerinden, bu fiillerinin günün birinde Allah'ın huzurunda açığa vurulup aleyhlerine bir delil olacağından, şimdi endişe duymaktadırlar.

Sonraki âyette bu endişelerin yerinde olduğu, Allah'ın her şeyi bildiği sarahaten söylendiği halde, Üstat mütercim ve müfessir bunu şu yolda tefsir ediyor :

(1) Ömer Rıza : Tanrı Buyruğu Sahife 23 Not I ve II.

« Yahudilerin bazıları Hz. Muhammed'in risaleti hakkında Tevrat'ta gördükleri tebşiratı Müslümanlara anlatırlar da, diğer Yahudiler onlara kızar ve sitem ederlerdi. » (1)

Bakara Suresinin 77. âyeti de şöyle diyor : « Bilmiyorlar ki Allah onların gizlediklerini de biliyor aşikâre vurduklarını da. Onların aralarında bir takım **ümmîler** de vardır. Kitabı « **Tevrat'ı** » bilmezler. »

Burada söylenmek istenilen şey budur : Yahudiler her ne kadar bu endişelerini gizlemeğe çalışıyorlarsa da, beyhude yere gayret sarfetmektedirler. Zira onların gizledikleri de açığa vurdukları da Allahça malûmdur. Ve esasen aralarında Tevrat'ın ihtiva ettiği hakikatlerden haberdar olmayan, bütün bildikleri bir sürü yalan ve uydurmalardan ibaret bulunan, esassız kuru zanlara tapan ve kapılan kimseler de vardır.

Yani bu âyette de Tevrat ve İncil'in tahrifi asla mevzuubahis değildir.

Aynı konuda Maide Suresi'nin 44. âyeti şöyle diyor : « Ey Peygamber, ağızlarıyla : İnandık, dedikleri halde, kalpleri inanmıyarak kâfirlik yolunda koşanlar, Yahudi olanlar arasından yalanlara kulak asanlar, sana gelmeyen cemaati dinleyenler yüzünden sakın mahzun olma. Bunlar sözlerin yerlerini bildikleri halde, yerlerini değiştirirler ve derler ki, Size bu verilirse onu kabul ediniz, verilmezse çekinin. Allah kimin sapmasını isterse onun için Allah'ın nezdinde hiçbir şeye gücüm yetmez. Bunlar o kimselerdir ki, Allah onların kalplerini temizlemek istememiştir. Onlar dünyada rezil ve rüsva oldular, ahirette de acıklı azaba uğrarlar. »

Bu âyet iki muhtelif kısma ayrılabilir : Birincisinde, inanır gibi göründükleri halde, hakikatte kâfirlik yolunda devam edenlerle Yahudi olup da yalanlara kulak asanların ve kendisine gelmeyen cemaati dinleyenlerin ve sözlerin mana ve yerlerini bildikleri halde, onları istiyerek değiştirmelerini ve size bir bedel yahut bir menfaat temin edilirse, yeni dini kabul edin, aksi takdirde ondan kaçının demelerinden müteessir olan Peygambere, bu vaziyette hiç de canı sıkılmaması tavsiye edilmektedir.

İkincisinde ise, Allah'ın esasen bu gibi insanların kalplerini temizlemek istemediği, dünyada rezil ve rüsva bir hayat sürdürdükleri için bunların ahirette de azaba uğrayacakları söylenmekte ve cenabı hakkın helâkını arzuladığı kullarını kimsenin kurtarmıyacağı zira Ona karşı gelmek için gücü yetmediği ilâve olunmaktadır.

(1) Ömer Rıza : Tanrı Buyruğu Sahife 23. Not 1 ve 2.

Şu halde üzerinde durduğumuz âyetten başka bir mana çıkarmağa ve Tevratla İncil'in tahrif edilmiş olduğu iddiasını ona istinad ettirmeğe mahal yoktur.

Aynı surenin 46. âyetini de buraya naklediyoruz : « Tevrat onların nezdinde bulunduğu ve Allah'ın hükmünü muhtevi olduğu halde, onlar nasıl olur da senin hükmüne müracaat ederler ! « Sen sözün doğrusunu söyleyen de » onlar arkalarını çevirirler, zira bunlar mümin değildirler.

Bu âyetten çıkan mana şudur : Filhakika madem ki Yahudilerin elinde Allah'ın hükmünü ihtiva eden bir Kitap, Tevrat, vardır, şu halde onların senin hükmüne müracaat etmemeleri lâzımgelir. Müracaat edenler olsa bile bunlar muhakkak ki bir menfaat gözeterek böyle bir harekette bulunmuş olacaktırlar. Kendi Kitaplarını bırakıp da seninkine başvuranlar mümin değildirler. Bu itibarla onlara doğruyu söyleyen de sana karşı sırtlarını çevirmeleri tabiidir.

Üstat Ömer Rıza ise, bu âyeti şöyle tefsir ediyor : Yahudiler Şeriatı Museviyenin şiddetinden kaçmak için, İslâm Şeriatı mucibince muhakeme olunmak isterlerdi. Onların bu hal ve hareketi Şeriatı Museviyeye besledikleri itikada münafî idi.

Keza aynı sureden 47. âyeti de buraya alalım : « İçinde hidayet ve aydınlık olan Tevrat'ı Biz gönderdik. Kendilerini Allah'a teslim eden Peygamberler, Yahudilere aid davalarda onlarla hükmederlerdi. Onların üleması ve mürşitleri de öylece hareket ederlerdi. Çünkü bunlar Allah'ın Kitabını muhafazaya memur idiler. Hepsi de Kitabın hak olduğuna şahit idiler. O halde insanlardan korkmayın ve Benden korkun. Âyetlerimi hasis menfaatler mukabilinde feda etmeyin. Kim ki Allah'ın vahyettiği ile hükmetmezse kâfir olanlar onlardır. »

Bu âyette eldeki Tevrat'ın Allah'ın Kitabı olduğu katiyetle söylenmekte ve kendilerini Allah'a teslim eden Peygamberlerin, ülema ve mürşitlerin de Allah'ın bu Kitabını muhafazaya memur oldukları gayet açık bir şekilde gösterilmektedir. Hattâ bununla da iktifa edilmemekte, Yahudilere aid davalarda, bu Kitabın hak olduğuna şahit olan ülema ve mürşitlerin bununla hükmetmeleri lâzımgeldiği ilâve olunmaktadır.

Bu eserin ilk sahifelerinde uzun uzadıya anlatmış olduğumuz gibi, Allah'ın emrile, dinen muhafazası yedi diyanetlerine tevdi olunmuş olan mürşit ve ülemanın Mukaddes Kitapların tahrif ve tebdiline veya hazf ve tadiline kalkışmaları için ortada hiçbir dahilî veya haricî sebep mevcut olmadığı gibi, o dinin sa-

liklerinin de böyle esas dinin ibdalini müeddi bir harekete tahammül etmelerine de imkân yoktur. Çünkü Museviler bir Me-sih beklemekte olup, Peygamberlerinin ilk Peygamberliği dakikasından itibaren, nesilden nesile Tevrat'ı okumak, işitmek, bilmek ve nushalarına sahip olmak suretile Onu muhafaza edegelmişlerdir... İncil'de ise melekler bile gelip de Onun hükümlerini tebdil ve tağyire ve kendininkinden başka bir tarif vermiye kalkıştıkları taktirde, bunlara inanmamaları Hristiyanlara emrolunmuştur.

Gerek Hz. Muhammed'in devrinde, gerekse bu güne kadar geçen zaman zarfında Yahudilikte de Hristiyanlıkta da bir takım ihtilâf ve irtifaklar vücut bulmuşsa da, bunlardan hiçbirinin sebebi Mukaddes Kitapların tahrif edilmiş olduğu meselesi değildir. Binaenaleyh Kur'ana nazaran Mukaddes Kitapların tahrifi iddia edilemez. Bilâkis Kur'an, Tevrat ve İncil'in Allah tarafından gönderildiğini, **masuniyet ve muhafazası için yine Allah tarafından bir takım tedbirler alındığını ve müminler arasında çıkan ihtilâflarda tatbiki gereken bir mecelle olduğunu kabul etmektedir.**

Mukaddes Kitapların hem kâzip, hem de sahih olduğu iddia edilemeyeceği de şüphesizdir. Aynı Surenin 51. âyetinde beyan buyrulduğu veçhile, Mukaddes Kitaplara nigeşban olmak vazifesi de Kitap Ehline tahmil edilmiştir.

İmdi Sayın mütercim ve müfessirin de yukarıdaki âyetleri nasıl tefsir ettiğini görelim ; B. Ömer Rıza diyor ki :

« Bu Surenin 47 - 50. âyetleri, Tevrat ve İncil'in ilâhî vahiy olduğunu nur ve hidayeti muhteşim bulunduğunu anlatıyor ; Her Müslüman da buna itikad eder. Hristiyan münekkitleri bu âyetleri ele alarak, bunlarla Tevrat ile İncil'in her türlü tahriften masun olduğunu ispat etmek isterler. Yanılıyorlar. Bu âyetlerde bu Mukaddes Kitaplar hakkında birçok beyanat vardır. Bunları mevzuubahs etmeden evvel bu Kitapların mahiyetini ve Kur'anın bunlara karşı vaziyetini 51. Âyetin gösterdiğini söylemek lâzımdır. » « Ömer Rıza Sahife 166. Not 1. »

Görülüyor ki müfessir, bu âyetin tefsirinde, işi mügalataya boğuyor ve Hristiyan münekkitlerinin bu âyetleri Tevratla İncil'in tahrif edilmemiş olduğuna delil olarak gösterdiklerini söylemekle tekaddüme çalışıyor. Halbuki bu âyette mevzuubahs olan ne tahrif, ne de tahrifin vukuu veya ademivukuununun ispatıdır. Bu âyetle Kur'an, Mukaddes Kitaplara verdiği kıymetten içerliyen İslâm âlimlerinin « bu Kitaplar muharreftir, » isnadına

karşı bir cevap vermek ve aynı zamanda onlara neden bağlı kaldığını izah etmek istemiştir. Hristiyan münekkitlerinin gayreti İncil'in veya Tevrat'ın muharref olup olmadığını değil, — esasen böyle bir ihtilâfın mevcut olmadığını izah etmiştik, — münakaşa mevzuları Kur'anın böyle birşey söyleyip söylemediğidir. Daha ileri giderek diyebiliriz ki, maksat : İslâm âlimlerinin, Kur'anın beyanı hilâfına hareket ederek, Ona yalancılık isnat ettiklerini açığa vurmaktır. Aksini, yani İslâm âlimlerinin iddia ettikleri gibi bu münakaşalardan maksat Tevrat ve İncil'in muharreflik şaibesinden kurtarmak olduğunu, kabul ettiğimiz taktirde, yapılacak yegâne şeyin onların düşünüş tarzı ve mantıklarına acı- mak olacağı şüphesizdir.

Bu vesile ile zikri geçen âyetleri buraya nakletmeyi faydalı bulduk : Maide Suresi 49 : « Bunların izinden Meryemoğlu İy- sa'yı, **ellerindeki Tevrat'ı tasdik edici olarak gönderdik, Ona hi- dayet ve aydınlık bulunan, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden, doğ- ruları yola kılavuzlayan, onlara öğüt veren İncil'i verdik.** »

Aynı Surenin 50. Âyeti : « İncil sahipleri, Allah'ın onlara gönderdiği « hükûmlerle » hükümlersinler. Kim ki Allah'ın vah- yettiği ile hükmetmezse Allah'a karşı gelmiş olur. » Bu iki âyetin manası da hiçbir tefsir ve izaha lüzum göstermiyecek kadar sa- rihtir. Bunlarla, **Tevrat'ı ikmal ve itmam etmek üzere gönderil- miş bulunan İncil'in** vahyi ilâhî mahsulü olduğu ve onunla hük- metmek lâzımgeldiği gösterilmiştir. Esasen İncil'de, İy- sa'nın Musa Şeriatını ikmal etmeye geldiği söylendiğine ve birçok yer- lerde de Tevrat'ın hükümleri tasrih ve ilân edildiğine nazaran, Tevrat ile İncil'in yekdiğeri ile yakinen ilgili bulunduğu aşikâr- dır.

Aynı Surenin 51. âyeti de şöyle diyor : « Ya Muhammed, sa- na ondan evvelki Kitabı tasdik ederek onun üzerinde nikehban olan Kitabı hak ile gönderdik. Artık onlar arasında Allah'ın gön- derdiği « Kitap mucibince » hükmet. Onların hava ve hevesine uyarak sana gelen haktan dönme. Her biriniz için bir kanun ver- dik ve bir yol açtık. » Bu âyetin de manası açıktır : Hz. Muham- med'e nikehban olacağı diğer kitaplar seviyesinde bir kitap gön- derilmiş olduğundan, bundan böyle onunla hükmetmesi ve haktan dönmemesi tenbih olunmaktadır. Bundan mada « ve her- birinize bir Kitap verdik, bir kanun, bir yol açtık, » sözü ile de diğerlerinin yoluna müdahale edilmemesi lüzumu hatırlatılmak- ta, diğer yolların da hak yolu olduğu **ve o Kitapların da hükme medar bulunduğu teyit edilmektedir.**

Söylediklerimizin doğruluğu hakkında bir delil teşkil etmek üzere, Sayın Ömer Rıza'nın 51. âyet hakkında verdiği tefsiri buraya aynen yazmayı faydalı bulduk ; Tefsir : « Burada Kur'anı Kerim'in, daha evvelki Kitapların nigehtan ve muhafızı olduğu beyan olunuyor. Bu suretle daha evvelki Kitaplarda kıymeti haiz ne varsa, hepsinin Kur'anda bulunduğu bunların her türlü tahrif ve tebdiller salim olarak Kur'an tarafından hıfzedildiği beyan olunur » (1)

Görülüyor ki burada da müfessir, daha pek çok yerlerde yaptığı gibi bir kere âyette mevcut olmıyan manâ ve maksadı ona izafe etmiştir. Fakat bununla da kalmamıştır ; metindeki « onların hava ve hevesine uyararak sana gelen haktan dönme » ihtarına Peygamberi itaat ettiği halde, mümini müfessir « Onların » yani diğer Mukaddes Kitapların hava ve hevesine uymuş ve Kur'anda yazılı olmıyan kısımlarına kıymet atfetmemekle Allahın binlerce seneden beri bir sürü Peygamber vasıtasile verdiği ve binlerce sahife tutan ilâhî talimlerinin, mecmuu yüz sahifeyi aşmıyan Kur'ana yazılanlardan maadasının muharref olduğunu ileri sürmüştür. Böyle bir hareket, elimizde mevcut olan Kur'anın insanlığın yüksek hislerine ve umumî ihtiyaçlarına cevap vermekten, basit düşünüş ve hissiyatla Allah'ı mukaddes mevkiinden bir kere indirdikten sonra onu tekrar eski mevkiine çıkartmaktan ve insana fazilet ve merhamet örneği yapmaktan aciz bulunmasına karşı müfessirin ancak kendisini teselli etmek kaygusu ile izah edilebilir.

Bu bahsi bitirmeden önce Mukaddes Kitapların muharref olduğu iddiasının İslâmiyetten gayrı dinlere hiçbir tesir yapmadığına, sözde Kur'anı müdafaa etmek endişesi ile yaratılan bu isnadın bilâkis Kur'ana inananlar üzerinde her bakımdan menfi tesir doğurduğuna işaret etmek te billhasa Müslümanlar için fayda olsa gerektir.

Mukaddes Kitapların muharref olduğu iddiası her ne maksatla ileri sürülmüş olursa olsun, zaman ve mekân tesirleriyle onu kullananların kabiliyetine göre, Kur'andan başka Mukaddes Kitap ve onunkinden maada Allah olamayacağından, Cenneti, cehennemi ve Allah'ı yalnız İslâm müminlerinin benimsemesine sebebiyet vermiş, Cennete gideceği esasen temin edilmiş bir kimsenin ise günah işlemekten çekinmesine artık lüzum kalmadığından dünyada her türlü günahı hiç korkmadan işlemekte muhtar olduğu zehabını uyandırmıştır. Bunun gibi kâfir olmak

(1) Ömer Rıza : Sahife 167 Not 2.

korkusunu telkin etmekle, müminlerini diğer Mukaddes Kitapları okuyarak hiç olmazsa onların yardımıyla ahlâkan yükselmelerine imkân bırakmadığı gibi, gözlerini irtidat ve küfür perdeleriyle kapatarak, kafalarına teferruat ve taassupla meşgul olmak, kendilerine de bu yolda yürümek mecburiyetini tahmil etmiştir.

Bu yüzden İslâmiyet kendi kendini tazyik etmiş ve, inkişaf kudretini azaltmıştır. Hal bu merkezde iken, fiiliyat da İslâmiyetin yeryüzündeki inkişaf ve temdit kabiliyetini göstermiş bulunuyorken, Mukaddes Kitapların tahrif edilmiş olduğu yalanını uyduran, nazarî sahada müdafaa eden ve ehemmiyetle üzerinde durarak halâ zihin yoran İslâm ulemasının Hristiyan dininin bütün dünyaya yayılmış bir din olmadığı yolundaki iddiaları ve Cennetin sadece İslâmlar için ihdas edilmiş bulunduğu kanaatinin dünyevî meselelere tatbikinden başka bir şey olmasa gerektir.

Ne yazık ki Kur'an, Mukaddes Kitaplarda alâkasını kat'î bir surette kesmekle, İslâm ulemasını, fikirlerini müdafaa edebilmek için, Avrupanın 17-18 inci asırdaki meşhur ateistlerine (dinsizlerine) başvurmağa mecbur kalacak derecede çorak çöllerde bırakmış, iman susuzluğunu gidermek ihtiyacını hisseden müminlerine de ilâhî talimlerin Nurlu ve şifalı membalarını kapayarak yine dinsizlerden şifa diliyecek duruma sokmuştur.

KUR'ANI KERİMİN, MUKADDES KİTAPLARA MUHALİF OLMASINA İMKÂN VAR MIDIR ?

Yukarıda zikri geçen Kur'an âyetleriyle, Hz Muhammed'in Turu Sina Manastırındaki keşiflere vermiş olduğu «Ahdnameyi» gözönünde tutarak diyebiliriz ki : Hakikatı anlamak ve bu hakikatı kendine maletmek isteyen herkes behemahal Tevrat ve İncil'e müracaat etmeli, bu Mukaddes Kitapları büyük dikkat, alâka ve samimiyetle okumalıdır. Esasen kendi Kitaplarını anlamakta müşkülât çektikleri, herhangi bir âyetin manası hakkında şüpheye düştükleri takdirde, İlâhî Emirlere Hz. Muhammed'den ilâha evvel vakıf olanlara başvurmaları, bizzat Kur'anı Kerim tarafından Müslümanlara tavsiye edilmektedir : « Şayet sen, sana gönderilen üzerinde, **şüpheye** tutuluyorsan **senden evvel gönderilen Kitabı okuyanlara sor.** Hak sana Allah'tan gelmiştir, sakın şüphe edenlerden olmayasın. »

Görülüyor ki Kur'an her vesile ile, evvelki Mukaddes Kitapları methüsena etmekte, onlara lâyük oldukları itibarı göstermekte ve kıymeti vermektedir. Bu itibarla, İslâm âlimleri ve müfessirler düşüncelerinde, tetkiklerinde doğru istikamette yürümek istiyorlarsa, Hz. Muhammed'in « Hristiyanlıkla Müslümanlık arasında hiçbir ayrılık yoktur, Kur'an evvelki Mukaddes Kitaplara muhalif değildir » yolundaki kat'î beyanatına riayet etmek mecburiyetindedirler.

Aksi taktirde bidayette Hz. Muhammed ve Kur'an tarafından temel olarak kabul olunan esastan, yani bütün insanların aynı hakikat etrafında toplanmaları, biricik Allah'ın evlâtları sıfatile bir aile halinde birleşmeleri, sevgi ve saygı içinde yaşamaları hususunda, Mukaddes Kitaplar tarafından belirtilmiş bulunan dinî esastan uzaklaşmış olurlar.

Semavatta birtek Allah'ımız bulunduğu gibi, yeryüzünde de bütün insanların — hangi kavim ve cinse mensup olurlarsa olsunlar — ancak birtek iymanı olması lüzumunu **hiçbir mantık sahibi inkâr edemez**. Bu noktada Hristiyanlık Müslümanlığı da içine aldığı gibi, Müslümanlık da Allah'ın bütün âlemlerin Tanrısı olduğunu daima ilk plânda gözetmektedir. Putperestlerin Allah'a davet olunması ve Hristiyanlığa kadar yükseltilebilmeleri bu prensiple kabil olacaktır.

Fakat İslâm müellifleri acaba Hristiyan akidelerini tetkik etmiş ve etmekte midirler ? Bu suale menfî cevap verecek olursak hata etmiş oluruz. Derhal şunu söyleyelim ki, onların bu tetkikleri sathidir ve tıpkı Volter'in yaptığı gibi, sırf Hristiyanlığı tenkit maksadile yapılmıştır. Diğer yandan Kur'anı Kerim, Hristiyanları Müslümanların en iyi dostu saydığı, kendilerine karşı ancak sevgi hisleri beslenmesini emrettiği halde, bazı Müslüman üleması onları hor görmekte, İslâmiyet ile Hristiyanlık arasındaki fark ve ihtilâfları tebarüze çalışmaktadırlar. Hattâ bir kısmı daha ileri giderek, Kur'anın « Ehli Kitap » diye vasıflandırdığı kimseleri dinsizlik, gâvurluk ve küfr ile itham etmektedirler. Bu gibi önderler iki zümre arasında karşılıklı düşmanlık yaratmışlardır. Halbuki Kur'anı Kerim :

« Halka **akıllarının erdiği kadar** söz söyleyesin. »

« Kur'an için asıl gaye, din için **zarurî olanları bildirmektir**. » diye emretmektedir.

Binaenaleyh dinin anahatları gösterilerek, kalan mühim meselelerin tetkikinde **diğer Mukaddes Kitaplardan istifade edilmesi sarahaten bildirilmektedir**. Bu suretle de Hz. Muhammed ile

Kur'anın Hristiyan dinine karşı gösterdikleri derin hürmet ve itibara riayet edilmemiş oluyor.

Bütün bu söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, ilk zamanlarda Hristiyanlıkla İslâmiyet arasında tam manasile bir ahenk hüküm sürmesi istenmişse de, yavaş yavaş bu iyi münasebetler bozulmuş ve ilk devrelerde meydana çıkan ufak tefek anlaşmazlıkların yerine, bu iki din mensuplarının kalbinde yekdiğerine karşı sönmez bir garaz ve kin hisleri yerleşmiştir. Bu elim vaziyetten ön plânda mes'ul olanlar ise, siyasî bir takım gayeler ve haris menfaatler peşinde koşarak Arap âlemi ile Bizansın ve dolayisile Müslümanlıkla Hristiyanlığın arasını açmağa uğraşan ve bu hedefe ulaşmak için **İslâm âlimleri ve Kur'an müfessirleri maskesi altında gizlenenlerdir.** Mamafih bunların tahripkâr faaliyetlerine muhtelif diplomatik zihniyetlerin hakim olduğu son asırlarda, birçok Avrupa Devlet adamlarının bütün dünyada, muhtelif isimler altında, kurdukları gizli teşkilâtların da hayli tesir etmiş olduğu inkâr edilemez.

İysa'nın nazarında insanlar yekdiğerine müsavidir. Gördüğümüz gibi aralarında « Yunanlı ve Yahudi diye » bir ayrılık yoktur. Muhabbet, kardeşlik ve sevgi hisleri her Hristiyanın idealini teşkil etmelidir.

Müslüman dinince de, « Allah bütün dünyaların ve bütün insanların Tanrısı olduğuna » göre, dinî ve siyasî şefler insanları birbirine yaklaştırmağa, onların arasında kardeşlik ve tesanüd bağları tesis etmeğe ve daha müreffeh bir hayat yaşatabilmek uğrunda ellerinden gelen gayreti sarfetmeğe çalışmalıdırlar.

« Üstün insan, islâhatçı, **büyük önder** v. s. » gibi, vasıflar da ancak sevgi, sulh ve sükûnet havası içinde bizleri manen yükseltmeğe, hakikî insan yapmağa uğraşanlara verilmelidir. Ne yazık ki, çok kerre cahil, hodbin, darkafalı, insanların büyük bir aile halinde yaşamalarına düşman olan kimseler milletlerin başına geçmekte ve bu yüzden, acısını hergün bir kat daha hissettiğimiz, müthiş silâhlı çarpışmalar, korkunç muharebeler vukubulmakta, tüyler ürpertici vahşetlere meydan verilmektedir.

Bunların önüne geçebilmek için birtek çare vardır : İnsanlar kin ve ihtiraslarını bir tarafa bırakmalı, elele vermeli ve kardeş gibi yaşamağa çalışmalıdırlar. Hususile Müslümanlar Tevrat ve İncil'e karşı samimî bir alâka göstermeli, bu kitapları da faydalı ve mükemmel olarak bilmelidirler. Çünkü zikri geçen ki-

tapların saffet ve mevsukiyeti bizzat Kur'an tarafından teyit edilmektedir. Aksi taktirde Müslümanlar Mukaddes Kitapları okuyup belliyecekleri yerde onlardan uzaklaşırlarsa, hem kendi dinlerinin icaplarına, Kur'anın sarih tembihlerine kulak asmamış ve hem de yükselme ve kurtuluş ümitlerini suya düşürmüş olurlar.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

D

Tarihî Vesikalar

- 1 - Ahdname
- 2 - Fatihe Trabzonlu Georgiosun hitabesi
- 3 - Patrik Genadiosun Dinî izahnamesi

« Ne mutlu ol kimseye ki, arzusu Rabb'in şer'iatı ile bir olup, gece gündüz Onu tefekkür eder.

Fasıkların toplantılarına ayak basmamış, günahkârların yolunda görülmemiş ve küfür edenlerin meclisinde oturmamıştır. O, suların akıntılarında dikilmiş, zamanında meyvasını veren ve yaprakları hiç solmayan bir ağaç gibidir ; Ve bütün yaptığı işler teazziz edilmiştir.

Fakat fasıklar böyle değildir : Onlar rüzgârın savurduğu samana benzerler. Doğruların toplanacağı hükûm gününde onlar günahkârlarla beraber kalmıyacak. Zira Rab doğruların yolunu bilir ve fasıkların yolu yok edilecektir.

İşte şimdi ey kırallar kendinize gelin ; Hakimler nasihat ve ibret alın ; Rabb'e huşu ile ibadet edin ve titreyerek havfeyleyin. Oğulu tanıyın ; Zira kızarı ve gazaba gelirse helâk olursunuz. Oğula güvenenlerin cümlesi ne mübarektir ! »

« Tevrat, Mezmurlar Kit. I : 1-12. »

İTİRAZ GÖTÜRMEYEN PARLAK BİR ŞAHADETNAME

Hz. Muhammed'in Mukaddes Kitaplarla olan büyük bağılığını ve onlara karşı imanını açıklayan Kur'an âyetlerinin yanısında Muşarunileyhin Hristiyanlık karşısındaki derin tavazuzuunu ve onun hakkında beslediği samimî hisleri ifade eden bir delil daha vardır ki, o da « Ahdname » dir.

İçtimaî ve siyasî hayatının en nazik bir devrinde, Sinadağı keşişlerle yaptığı görüşmeler neticesinde aktedilen ve Hristiyanlara bir takım geniş imtiyazlar bahşeyleyen bu çok mühim, tarihî vesikanın metnini tercüme ve aşağıya aynen naklediyoruz :

AHDNAME

Bism'illâh ir Rahman ir Rahim

« İşbu eser Allah'ın Peygamberi Muhammed bin Abdullah'ın, Şark veya Garp'ta, yakın veya uzakta, nerde bulunurlarsa bulunsunlar, asil veya halktan, tanınmış veya tanınmamış, kimler olurlarsa olsunlar, Hristiyan « Nasranî » milleti lehine sağlam taahhüd ve kat'î vecibe teşkil etmek üzere, kendi kavm ve dininin bütün mensuplarına hitaben yazdığı mektuptur.

« Hz. Muhammed işbu mektubu ahdname şeklinde yazmış olup şöyle emretmektedir : »

1 — Kavm veya dinime mensup olup, eldeki Ahdnamede münderiç bulunan yemin ve vaidlere riayetsizlik gösteren herkes, ister Emîr, ister fakir, umumiyetle müslümanlardan her kim olursa olsun, Allah'ın vâadini yerine getirmemiş, — Allah göstermesin — kendi dinine ihanet etmiş bir mel'un sayılacaktır.

2 — İmdi, keşiş veya münzevilerden biri dağa, dağın tepesine, mağaraya, vadiye, sahile, kumluğa, manastıra, kiliseye ve yahut da sadece bir ibadet yerine, oturmak üzere, çekildiği zaman ben, şahıslarile bütün mallarının hami ve muhafızı sıfatile,

onların arasında bulunarak onları candan muhafaza, müdafaa ve ölüm tehlikesini kendilerinden bertaraf edeceğim. Çünkü onlar benimdir ve reayamdır.

3 — Bunlardan haraç veya başka herhangi bir yeni verginin istenmesini men ve bunun böyle yapılmasını emrediyorum. Aleyhlerine her türlü cebir ve tahakküm memnudur.

4 — Bir Episkoposu ruhanî makamından veya bir başkeşişi manastırından uzaklaştırmak için cebir kullanmağa kimsenin selâhiyeti bulunmadığı gibi, herhangi bir keşişi manastırdan veya münzeviyi hücrelerinden kimse çıkaramaz.

5 — Seyahat eden keşişlerin seyahatine kimse mani olmasın.

6 — Hristiyanların Kilise, manastır veya hücrelerine aid malzeme hiçbir zaman cami veya Müslümanlara ev inşaaı hususunda istimal edilmesin.

7 — Men'etmiş olduğum bu hususlardan herhangi birine riayetsizlik gösteren kimse Tanrı buyruğuna ve Peygamberlerinin ahnamesine muhalif hareket etmiş olur.

8 — Episkoposlara, başkeşişlere, keşişlere, bunların kendilerini dine vakfetmiş olan müritlerine, hademe ve uşaklarına hiçbir vergi tarhedilmesin. Bu gibiler karada veya denizde, Şarkta veya Garpta, Şimalde veya Cenupta her nerede bulunurlarsa bulunsunlar, asla rahatsız edilmesin. Ben, her türlü sıkıntıyı kendi mevcudiyetlerinden uzaklaştıran onların hami ve muhafızım. Çünkü bütün bunlarla maiyetlerinde bulunanlar bana tabidir ve her bakımdan müsterih olmaları lâzımdır.

9 — Dağlarda tam bir sükûnet içinde, münzevî bir tarzda, yaşayanlardan ne haraç, ne öşür, hiçbir vergi istenmesin; Zira bunlar ancak kendi maişetlerini temin için çalışıyorlar.

10 — Hattâ hasat zamanında kendilerine, istihlâk etmek üzere, her ardep (1) başına kilenin dörtte biri verilsin.

11 — Harp esnasında bile kilise mensupları silâh altına çağırılmasın ve bu yüzden de kimse haraç ödemesin.

12 — Bundan mâda ticaretle uğraşıp ondan kazanç temin eden yerli Hristiyanlardan da oniki akçeden ziyade haraç alınmasın.

13 — « Allah tarafından gönderilen kitaplara hürmet eden-

(1) Ardep farsça bir kelime olup, ağırlık ölçüsü ve bin kiloya müsavidir.

leri taciz etmeyin ; Fakat onlara en iyi muameleyi yapın ve kendilerini rahat bırakmayan herkesi bundan menedin. » diyen Tanrı buyruğuna binaen, bunlar haraçtan mâda hiçbir vergiye tabi tutulmasın. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar ve her nereye giderlerse gitsinler, bunlar daima himaye edilsin ve her türlü tehlikeye karşı korunsun.

14 — Hristiyan olan bir kadın Müslüman olan bir erkekle evlendiği taktirde, sonuncusu onun arzularını yerine getirmelidir. Kendi dininin kilisesine gitmekten menetmemeli ve mensup olduğu mezhebin icaplarına göre, ibadetten alıkomamalıdır.

15 — Kiliselerini tamir etmekten Hristiyanları kimse menetmesin. Hattâ bu hususta kendilerine yardım bile yapılsın.

16 — Bu tembihlere riayet etmeyen ve bunların hilâfına hareket eden herkes Allah'ın ve onun peygamberlerinin vasiyetini muhakkak surette inkâr etmiş olur. Zira bu mektup Hristiyanların lehine olarak verilmiştir ; Tâ ki kendi dinlerinin icaplarına göre hareket edebilsinler ve girişilen taahhüd yerine getirilebilsin.

17 — Hiçbir zaman kimse Hristiyanlar aleyhine silâh kullanmasın ; Bilâkis Müslümanlar onları müdafaaya mecburdurlar.

18 — Bu ahdname ile işte bunları emrediyorum. Müminlerden hiçbiri de onların hilâfına hareket etmek cür'etini göstermesin. çünkü bu Ahdnamenin kıyamet gününe kadar meriyette kalmasını istiyorum.

Ahdnamenin Muhammed bin Abdullah tarafından bütün Hristiyanların lehine olarak yazıldığına, aşağıdaki zevat şahit olarak imza ederler :

Ali bin Ebu Talib	Aziz bin Yasin
Ebu Dildar bin Ebu Bekir	Osman bin Gafas
Zübeyir bin Avvam	Fazer bin Abbas
Cavid bin Nefis	Ebu Bekir bin Ebu Kâffe
Abbas bin Abdul Mutallib	Abdullah bin Ömer
Said bin Avvad	Ebu Hanife bin Âbid
Ömer bin Hattab	Abdul Aziz bin Hassan
Zeyad bin Sabit	Talât bin Abdullah
Abdullah bin Mes'ud	Haşmer bin Abid
Said bin Maat	Hatib bin Said

Zamanımızın en coşkun hürriyet ve adalet âşıklarına bile parmak ısırtacak olan işbu ahdnameyi, Hicretin II. senesinde, Muharrem ayının 3 üncü gününde ve Mescidi Nebévide, bizzat Ali bin Abu Talib yazmış ve Hz. Muhammed de onun üzerine elini basmıştır.

Yukarıda aslına oldukça sadık bir tercümesini vermeğe çalıştığımız bu ahdnamenin tetkik ve mütalâasından çıkan netice şudur : Muhammed ile olan görüşmeleri esnasında, Sinadağı keşişleri İslâm dininin lehine onun üstünlüğü ve evrenselliği hakkında hiçbir şey söylememişler, hiçbir itirafta bulunmamışlardır. Bilâkis Hz. Muhammed, gerek o zamanlar siyasî hakimiyeti altında bulunan bölgelerde, gerekse ileride zaptedeceğini umduğu ülkelerin Hristiyanlarına bir takım imtiyaz ve selâhiyetler tanımakla, bu bahsin başında da söylemiş olduğumuz gibi, bilhas-sa Ortodoks Hristiyanlara olan sevgisini, onlara karşı beslediği hürmet ve şefkat hislerini göstermiştir.

Diğer yandan « islâm » ve « müslim » gibi kelimelere bakılırsa, Hz. Muhammed ile sahâbesinin Arabistan'da âdeta Bizans imparatorlarının tarzında çalıştıklarına hükmedilebilir. Filhalka Bizans'ın Kıralları « Vasilefs » leri, Hristiyan akidelerini ve doğu Ortodoks Kilisesini her türlü tecavüze karşı müdafaa etmeği kendileri için manevî bir borç bildikleri gibi, bu Ahdname ile de Hz. Muhammed aynı şekilde hareket edeceğini, aynı gaye uğrunda çalışacağını vaadetmektedir ; Hattâ daha ileri giderek, islâmiyetin, gelişmesi ve bütün Arabistan'a yayılabilmesi, hakim olabilmesi için birbirini takip eden 60 dan ziyade gazveye girişmiş olmasına rağmen, Hristiyan dininin himayesinin, idarî bakımdan bir vazife teşkil ettiğini söylemekten de çekinmemiştir.

İşte bütün bunlarla, « din tebdili için hiçbir hristiyana cebir yapılmıyacaktır, » « müslümanlarla evlenmek isteyen hristiyan kadınları kendi dinlerini muhafaza edecektir, » « Kilise ve manastırların tamir ve tevdidi gibi hususlarda müslümanlar hristiyanlara yardımda bulunacaklardır, » gibi hükümler vaazetmek suretile, Hz. Muhammed şu aşağıda zikredeceğimiz şeyleri itiraf etmiş olmuyor mu ?

« Dinin esasında, benimle Turu Sina keşişleri arasında hiçbir ihtilâf yoktur. Yani Turu Sina keşişleriyle hemfikirim. Hristiyanlık Müslümanlık, Müslümanlık da Hristiyanlıktır. Bu itibarla Hristiyanlığı himaye etmek lâzımgelir. Hepsi Kitap Ehlidir. »

Hz. Muhammed bize böyle düşünmüş ve bu yolda hareket etmiştir.

Görüşmelere iştirak edenlerin arasında bizim de bulunmamıza imkân olsaydı, oradan herhalde bundan farklı bir kanaatle ayrılamazdık. Sonraları eğer bu esaslardan uzaklaşmışsa, mesuliyet o devrin meşhur İslâm ve Hristiyan şahsiyetlerine tereddüp eder. Çünkü bunlar bu yüksek dinî gayeden uzaklaşmışlardır.

Ahdnameyi doğuran sebeplere gelince, İslâm âlimleri bunu muhtelif sebeplere atfetmektedirler. (1)

Hakikat şu merkezdedir : Hz. Muhammed ile aynı devirde, âlemin dağdağasından uzak, çölün ortasında münzevî bir hayat yaşayan, mütamadî ibadet ve perhizlerle âdeta dünyadan ayrılan Turu Sina keşişleri, ilâhî bir telkinin tesiri ile, Hristiyanlığı ve Kiliseyi tehdit edebilecek, müstakbel bir tehlikeden, bilhassa Yahudi işgüzarlığı ile meydana gelebilecek tehlikelerden, hemüz vakitken korumak istemişlerdir. (2) Filhakika ancak bu Ahdname ve sonraları Kudüs Patriği Sofronios'a verilen imtiyazlar (3) sayesinde, Turu Sina Keşişleri Hristiyanlığın ve Hristiyanların hukuk ve menfaatlerini her türlü ihlâl ve tecavüze karşı uzun müddet himaye edebilmişlerdir. O suretle ki adı geçen vesikanın bir nüshasına malik bulunan bu keşişlerden her biri Tevrat'taki şu sözleri pek haklı olarak tekrar edebilirlerdi :

(1) Ziya Şakir : Hz. Muhammed cilt I. Sah. 338 - 339.

(1) Kudüs Patriği Nektarios - 1602 - 69 - « İerokozmiki » adlı eserinde, Ahdnameden bahsederken şöyle demektedir : « Muhammed başka memleketlerde yayılmış ve büyük bir kuvvete erişmiş olmadığı bir sırada, vatani olan Mekke'nin yanındaki Medine'de bu Ahdnameyi akdetmiştir. Şu halde O muazzez ve uzak istikbali gören başkeşişin, Muhammed'in ileride son derece genişleyeceğini, büyük kudret ve nüfuz sahibi olacağını ve birçok Hristiyan milletleri kendi hakimiyeti altına alacağını, ilâhî bir ilham neticesi, sezebildiği anlaşılmaktadır. Bu yüzden aldığı ilhama göre, ve Allah'ın önderliği altında hareket ederek, Muhammed'den keşişlerin ve alelumun Hristiyanların lehine öyle imtiyazlar istemiş ve almıştır. Keşişler tam manasile serbest kalmışlar, haraçlarını ödeyen Hristiyanlar da hiçbir sebeple tacil edilmesin, diye, onların da istirahatini temin edebilmişlerdir. »

« Papamihalopulos : Sina Manastırı sah. 207 »

(2) Ahdname'den sonra Halifeler de Hristiyanlara yeni bir takım imtiyazlar ve haklar tanımışlardır. Ezcümle Kudüs Patriği ile Ömer bin Hat-tab arasında, Hicretin XV. yılında, aktedilen diğer bir Ahdname ile Hristiyanlara himaye vaadleri verilmiştir.

« Zorbanın elinden zavallıyı kurtardım ve yardımcısı bulunmayan öksüze yardım ettim. Azat edilenin hayır duası üzerime geldi, dul kadının ağzı ise bana dua etti... Köre göz, topala ayak idim. Biçareye baba idim ve bilmediğim davayı tetkik ederdim. Zalimlerin azıdışlerini paramparça ettim ve dişlerinin arasından avı kurtardım. »

« Tevrat, Eyyub Kitabı XXIX : 12-17. »

Mekke ve Medineden başlayarak Asya ve Afrika kıtalarının büyük bir kısmına yayılan, hattâ Fas ve İspanya yolu ile, Fransa'nın tâ Puatiye havalisine kadar taşan, geniş islâm ummanının muazzam dalgaları birçok kırallıkları, hükûmdarlıkları, iktidarları dünyadan yok edip ortadan kaldırırken, doğunun ilim yuvaları olan, manastırların karşısında kudretini kaybetmiş ve adeta ruhanî bir dalgakırana çarparak duraklamıştır. Bu manevî dalgakıran ise, eşsiz bir ibadet ve tetebbü yerini teşkil eden, dinî talimlere uygun fazıl bir âlem yaratmağa uğraşan, ilâhî emir ve tembihlerin uyumak bilmez ve sadık bir bekçisi aynı zamanda Orta Anadolu kültür ve dehasının sönmez bir meşalesi olan Doğu Ortadoks Kilise ve manastırlarıdır.

Bütün bunlar ise, ancak Hristiyanlığın mukaddes ve ilâhî mevcudiyet ve tesiri ile izah olunabilir. Mamafih bunu inkâr edenler, mucizelere inanmayanlar, bu izahımızı diledikleri tarzda tefsir edebilirler. Bu hususta tamamen serbesttirler.

Kur'anı Kerim 6 : 110-111 ; Biz onların gönüllerini ve gözlerini çeviririz de onlar, evvelce iman etmedikleri gibi yine iman etmezler, biz de onları azgınlıkları içinde kör ve şaşkın bırakırız. Biz onlara melekler indirseydik, ölümler onlarla konuşsaydı, herşeyi bir araya getirerek onların önünde toplasaydık onlar, Allah dilemedikçe gene imana gelecek değillerdir.

FATİHE BİR HİTABE

Cihan tarihinde 1453 yılının ehemmiyeti herkesçe malûmdur. Doğu Bizans İmparatorluğu, tarihin bin senelik uzun bir devresinde, pekçok milletlerin akınlarına karşı bir sed teşkil etmişse de, bir taraftan VI. ve VII. asırlardan itibaren, devam edelmekte olan başlıca İran İmparatorluğunun ve daha sonraları da Arapların, Selçuklu'ların ve Slav'ların istilâ hareketleriyle, öbür taraftan da, Roma Kilisesinin teşviki ile yapılan, Haçlı Seferlerinin arasında iki değirmen taşı arasında, ezilip ufalan buğday taneleri gibi, ufalıp un olmuştu.

Haçlıların Anadolu'ya akını, Bizans İmparatorluğu için korkunç bir yer sarsıntısı misilli, bütün idarî, ekonomik hayatı sarsmış sersemleştirmişti. Bizanslılar ayak üstünde duramayacak bir hale gelmişlerdi. Roma Kilisesi, dinî bir makamdan ziyade, Doğu Ortodokst Kilisesile Bizans İmparatorluğuna dış bileyen bir siyasî merkez olmuştu.

İslâmiyetin Anadolu'da yayılmasından istifade ederek, kendi menfaatleri uğrunda, bir taassup, bir kin ve garaz beşiği olmuş ve Haçlı seferlerini körüklemişti.

Bizanslılar, Roma Kilisesinin bu siyaseti karşısında, üçe ayrılmışlardı. Roma Kilisesinin yardımına sığınmağı faydalı bulan bir ekalliyetten mâda, Garplıların unutulmaz taşkınlık ve çapulculuklarından yılarak, dahilî bir reform ile teşkilâtlanmak ve istikballerini hiç kimseden yardım beklemeden kendi azimleriyle çizmek isteyenler de vardı. Evrenos ve Kösemihal gibi çok cesur ve ileri bir asker olan elemanların da dahil olduğu bir üçüncü gurup da, o devre kadar süregelen an'anelere istinaden, Bizans ülkelerinde yaşayan birçok milletlerden cesur ve askerlikte di-rayetliler arasından bir yeni idare sistemi ile beraber yeni bir Kırıl, yani bir İmparatoru işbaşına getirmek istiyor ve Türklerle yapılacak sıkı bir işbirliği sayesinde, İranlılarla yapıldığı gibi Garplıların entrikalarına ve Araplarla Slavların istilâlarına karşı koymağı ve bunun neticesi olarak da Devlet için yeni ufuklar açmağı hedef edinmiş bulunuyorlardı.

Bu arada Hristiyanların taassubunu ateşlemek maksadile, Roma'nın « Anadolu dinî ejderi » olarak vasıflandırdığı İslâm dininin de Hristiyanlıktan belirtildiği kadar farkı olmadığına göre, bilhassa bu dinin Hristiyanlığa pek yakın olduğuna, bu Türk - Rum işbirliği taraftarları kani bulduklarından, bunu ispata hazırlanmışlardı. Bunlardan birisi de, çok nüfuzlu bir zat olan ve bu konuda Fatih Hazretlerine hitabede bulunan Trabzonlu Georgios idi.

2) § TRABZONLU GEORGİOS

Trabzonlu Georgios 1389-1483 yılları arasında yaşamıştır. Aslen Girit'lidir, Hanya'da doğmuştur. Trabzon'da senelerce kalmıştır. 1430 yılında İtalya'ya gitmiş ve Venedik'te bulunduğu müddet zarfında Yunan ve Lâtin lisanlarına kendini hasretmiş ve bu iki dili tamamilen öğrenmişti. Bugün birçoğu el'an elyazısı halinde bulunan birçok felsefî ve edebî kitapları vardır.

Çevik bir politika takip edildiği taktirde, Fatihle işbirliği etmenin mümkün olabileceğini anlayan Trabzonlu, İstanbul'un zaptedildiği devirde, Fatih'e hitaben mektuplar yazmış ve « **Hristiyan dininin hak dini olduğunu** » izaha çalışmıştır. Mektupları halen Vatikan'ın Yunan Eserleri Bölümünde 1720. 19/61 sayıda elyazısı olarak hıfzedilmektedir. Bu mektuplar Hristiyan dininin akaidini havi yazılar olup, Müslüman âlim ve din adamları tarafından tetkik edilebilmesi için, Türkçeye tercüme edilmesini, Fatih'ten rica etmektedir.

Müelîf bu yazısında, Hristiyanlık ile Müslümanlık arasında esaslı hiçbir ayrılık mevcut olmadığını, ispata gayret etmekte ve mevcut zahirî fark ve anlaşmazlıkların da dillerin ayrılığından ve Yahudilerin fesatçılığından ileri geldiğini belirtmektedir. Şu halde İncil ile Kur'an arasında fark mevcut olmayınca, Hristiyanlarla Müslümanları sulha kavuşturmak ve birbirile kaynaştırmak yoluna gidilebilir. Ve bu da, Trabzonlu'nun fikrinde, her iki dile mensup olanlar tarafından kendisinin yegâne başbuğ olarak tanınmasını sağlayabilecek zemini hazırlayabilirdi.

İki millet arasındaki husumetle koyu rekabet temelini dinî hislerden doğduğunu bilen Trabzonlu, bu husumeti, iki dinin birbirinin akrabası hattâ birbirinin aynı olduklarını göstermek suretile, ortadan kaldırmak istemiştir. Bu sayede iki milletin işbirliği etmesinin kolay olabileceğine ve idare sisteminde de ikili

bir devlet idaresi kurulabileceğine emindi. Trabzon'lu, zikri geçen mektubunda, dinî kitapları tetkik etmesini, Hristiyanlarla Müslümanları bu konuda barıştırmasını, **Rum ve Türklerden müteşekkil bir tetkik komisyonu kurmasını**, Fatih'ten rica etmektedir. Hattâ bu komisyonun ne şekilde çalışması lâzımgeldiği hakkındaki fikirlerini de uzun uzadıya izah ederek, kendisinin de buna dahil edilmesini, Fatih'ten istirham eylemektedir.

Bu mektuplarda bu çalışma usulü hakkında dahi pekçok tavsiyeler mevcuttur. Trabzon'lu diyor ki :

« Esasen gerek Kanunlar ve gerekse Peygamberlerin yazdıkları ve İncil müelliflerinin ilân ettikleri şeyler, onlar tarafından söylenenleri tetkik etmemiz için bize verilmiştir. Zira Kitabı tetkik etmeyenler onları hakir görmekte ve hakir görenlerin de ilelebet ceza görecekları tasrih olunmaktadır. Şu halde **Kitapları tetkik etmeyenler Allah'ın arzusuna aykırı hareket etmiş olurlar**. Fakat büyük Hakanlar ile Kırallar — çok ve büyük meselelerle uğraştıkları için — daha çok başkaları vasıtasile Kitapları tetkik etmeğe mecburdurlar.

Binaenaleyh Ey Cihan Hakimi Büyük Sultan, ilâhî Kitapların tetkikine dair, sunduğum mektuplarımı tam ve sadakatle tercüme ettirmenizi, sizden rica ediyorum. Zira böylece Kitapların tetkiki mümkün olacak ve şimdiye kadar yapılamayan ve senin yüceliğine yaraşan ve sana ebedî bir şöhret teminine yaraşacak olan ilâhî ve Hakanca bir iş yapılmış olacaktır. Bu başarının sonunda, Allah'ın inayetiyle, bizlere büyük faydalar temin edilmiş olacaktır. Keza senin emrinle Müslüman ve Hristiyan âlimlerinin sık sık buluşup işbirliği etmelerini ve hakikatı bulmağa çalışmalarını arzu ederdim. Ve ben de, her ne kadar akıllı ve âlim olmaktan uzaksam da, bu içtimalarda bulunmağı arzu ederdim ; Çünkü herşeye kadir olan sevgi benim vasıtamla rehberlik etmiştir. Yalnız sevgi hissile harekete geçerek ve senin şöhretin için çalışarak, Yüce Zatınıza bunları yazmağa cesaret ettim.

İlâhî Kitapları tetkik tarz ve şekilleri de ikidir : Eğer bir kimse bu tarzda hareket etmezse yaptığı tetkikten faydalanamaz ; Belki **daha ziyade zarar görecektir**. Zira ilâhî Yazıların manası saklı ve yücedir. Onun için de zaten — Kendisinin de dediği gibi — Yedinci Göğe kadar çıkan Hz. Muhammed dahi, Allah'ın sözlerinin yüksek ve insanlar için zor anlaşılır olduğunu, **Kur'anın pekçok yerlerini Kendisinin bile anlayamadığını**, beyan ve itiraftan çekinmemiştir. Çünkü Kur'an — Kendisinin de itiraf ettiği gibi — Ona Allah tarafından verildi. Binaenaleyh Kur'-

anı, **bizzat kendisine gönderilen Zat bile iyice anlamadıysa**, Kitapların hepsini tamamen anladıklarını iddia eden ve diğerlerini de kendilerinin anladıklarına inandırmaya çalışanlar ceza görmeyecekler mi ?

Mukaddes Kitapların tetkik tarzını izah etmezden evvel, şu noktanın bilinmesi lâzımgeldiğini zannetmekteyim : Gerek Peygamberlerin yazıları, gerekse Allah'ın kanununu ve İncili Şerif, Allah'ın yazıları olduklarından, **bunlarda hiçbir tezat ve tenaküs olamaz**. Hepsi aynı fikirleri havi ve aynı şeyi söylemektedirler. Biz onları iyi anlayamadığımız için, ilâhî Yazıların ve hattâ Peygamberlerin çok kerre kendi söyledikleriyle tezada düşüklerini zannederiz. Hodbinlik ve gururumuza yenilerek, onları anlamamız lâzımgeldiği şekilde anladığımızı iddia ederiz. Hz. Muhammed asla böyle değildi. İşte kendisi Kur'anın birçok yerlerini anlamadığını itiraf etti. Bu suretle bizim gibi sefillere bir ders verdi. Öğrenmemiz lâzım olan bir şeyi bildiğimizi iddia etmeyelim. **Bütün yazıları tam olarak tetkik ve mütalâa edelim**. Zira anladığını ve bildiğini zanneden bir kimse tetkik etmek zahmetine katlanmaz. Halbuki yazıları ve bilhassa bu kadar zor anlaşılabilir ve hattâ Hz. Muhammed tarafından bile her tarafı anlaşılabilir Kur'anı daima tetkik etmemiz lâzımdır.

Mukaddes Kitaplar şu yolda tetkik edilmelidir : Allah tarafından inzal buyurulan Kitaplar çok olduğu için, ilkönce iyice anlaşılabilir ve **bütün Kitapların mutabık kaldığını gördüğümüz bir şeyi kabul etmeli ve ondan şaşmamalıyız**. Meselâ Allah'ın, Kelâmı ve Ruhü mevcut olduğunu, bunların üç Allah olmayıp, birtek Allah olduğunu kabul etmeliyiz. Zira bunu bütün Eski Ahd ilân ettiği gibi İncil de yazar ve Kur'an da bunu kabul ve teslim eder. Şu halde bundan kim şüphe edebilir ? Yoksa, bütün ilâhî Kitapların teslim ettiği bir şeye inanmak lâzım gelmez mi ?

Demek ki, **Peder'de, Kelâm'da ve Aziz Ruh'ta tebcil ve tazim olunan birtek Allah vardır. Allah birdir ;** Fakat kendisinde ebediyen Kelâm ve Ruh olan birtek Allah'tır. Zira Allah'ın olan her şey ebedidir. Kelâmı ve Ruhü vardır. Şu halde bunlar da ebedidirler. Kitaplardan birinde, yani Kitapların bir yerinde bu inansa aykırı birşeyin bulunduğunu zannederseniz, muhakkak ki o kısım iyi anlaşılabilir değildir. Zira akli başında olan bir insan bile tezatlarla düşmeyecek bir şekilde yazarsa, Aziz Kitaplar vasıtasıyla konuşmuş olan Allah'ın tezatlarla düşebileceğine ve ne dediğini bilmeyen aptallar gibi başka başka şeyler söylediğine inanmak abes olur. Bunun için de **bütün ilâhî Kitaplarda uygun bulduklarımızı temel olarak kabul etmeli, şüpheli ve karşı fikirli**

gördüklerimizi de anlamadığımızı hükmetmeliyiz. Ve bu itiraf-tan çekinmemeliyiz, zira Hz. Muhammed dahi çekinmedi.

Tezat teşkil edenlerin kabulüne taraftar olanlar ve bunları kabul edip, Kitapların mutabık kaldıkları kısımları kabul etmeyenler dinsizlik göstermektedirler. Zira bütün Kitaplar tarafından, vazih olarak, **Allah'ın Kelâm** ve **Ruha** sahip olduğu yazıldığından, bu inanişe aykırı herhangi bir şeyi gördüğünü zanneden bir kimse bunu saklamalı ve ilân etmemeli ve bunun hakikî manasını bize açıklamasını Allah'tan rica etmelidir.

Şu halde ilâhî Yazıların mutabık kaldıkları konulara inanmak ve onları yaymak, mutabık kalmadıklarını zannettiğimiz noktaları yaymamak ve onları tereddütle karşılayıp, Allah tarafından hallini dilemek bize düşen bir vazifedir. »

Trabzon'lu Georgios, Hristiyanların çok Tanrılara inandıklarına dair söylentileri reddederek şöyle demektedir :

« **Aziz Kitaplara göre bu üçü, yani Peder Allah'ı ve Allah'ın Kelâmını ve Allah'ın Ruhunu yani Aziz Ruhunu** ikrar ettiğimiz için, üç Allah ikrar ediyor ve üç Allah'a inanıyormuşuz gibi, Yahudiler tarafından zemedilmekteyiz. Üç ve çok Tanrılara inanan herkesin üzerine lânet yağsın. Zira biz böyle bir şey ikrar etmiyoruz, ve bunu ikrar edeni de tel'in ediyoruz. Zira biz Peder Allah'ı ve Onun Kelâmını ve Onun Ruhunu **bir Allah** olarak ikrar ediyoruz. **Birtek Allah'a şahadet ve birtek Allah vardır diye, ilân ediyoruz.** »

Trabzonlu tezine şu yolda devam etmektedir : « Şu halde biz Hristiyanlar ile siz Müslümanlar arasında bu konuda mevcut ayrılık nedir ! **Bence hiçbir ayrılık yoktur.** Çünkü akılbaşındakilerin de teslim ettiği gibi, çok diller ve telâffüzler ve konuşma tarzları vardır ve her millet kendi an'anesine göre konuşur ve anlaşır. Onun için sözlere değil, fakat olaylara kıymet verilmedir. Akıldan sözün doğduğu gibi, Allah'ın kendisinden neşet eden bir Kelâmı mevcut olduğu ve Aziz olarak vasıflandırılan bir Ruha sahip bulunduğu bütün Kitaplarda sarih olarak zikredilmekte ve bu konuda bizler ve sizler arasında hiçbir anlaşmazlık görülmemektedir. Sözlere gelince, herkes kendi diline göre bunları sarfetsin ve ancak temel olarak Kelâmın, Ruhun, bizim kelâmımızın akılmızdan neşet ettiği gibi, Allah'tan neşet ettiklerini ikrar etsin. İsterse Allah'ın Akıl ve Kelâmı desin, yok şayet bu sıfatları kullanmak istemezse, düşünce ve tefekkür desin, ve yahut da Peder ve Oğul desin, ne çıkar ! Yalnız bunları söylerken **Peder olarak, akıl gibi, daima yaratıcı anlasın, Oğul ola-**

rak da Akıldan kelâm doğduğu gibi, yaratılanı ve hattâ ondan daha ülvî bir şeyi düşünebilsin. Zira tekrar tekrar söylediğimiz gibi, Kitapları anlamağa, ne de anlatmağa muktedir değil isek de, tecrübelere istinaden ve kudretimiz yettiği kadar anlar ve ikrar ederiz ; Kudretimizin fevkinde olanı ise Allah'a terkederiz.

Araştırmanın ikinci şekli ise, Mukaddes Yazının tetkikidir. Zira iki nev'i Yazı vardır ; Birincisi Vahiy suretile Allah'ın insanlara ihsan ettiği, yani Peygamberlerin Aziz Ruhtan ilham alarak yazdıkları Kitaplardır ; Diğeri ise, tabii denilen yazılardır ki, yine Allah tarafından insan aklı ile yazılmıştır. Ve bu yazı muayyen anlam ve bahis açıklamalarından başka birşey değildir. Zira düşünce ve idrak tabii mantık prensiplerinden neşet eder. Bu gibi yazıları değiştiren ve yahut da bunlara mügayir hareket edenler bence dinsizdir. »

Bu mübarek Trabzonlu zat, İncil ile Kur'an arasında fark olmayacağını ve fark sanılanların sathî olduklarını ispat etmek için büyük gayretler sarfetmekte ve bu iki Kitabın birbirine mutabık olması lâzım geldiğini belirtmektedir. Mektubunda ezcümle şunları da hatırlatmaktadır :

« Allah'ın Kelâmı tabiri, Eski ve Yeni Ahd'lar ile Kur'an tarafından kullanılmaktadır. « Yeni Yazı » tabiriyle de Hz. Muhammed'in, aziz, tam ve sahih olarak kabul ettiği ve rehber diye vasıflandırdığı İncil'i kastetmekteyiz. »

İysa'nın, Allah'ın Kelâmı olduğu İncil'de sarahaten ikrar edilmektedir. Trabzonlu diyor ki : « Müslümanların Kitabı da bunu daha açık ve daha sarîh olarak tekrarlamaktadır. » Trabzonlu Kur'andan âyetler alarak sözüne şu yolda devam ediyor : « İşte Ey Yüce Hakan, bizim de ikrarımız olan şeyleri Müslümanların Kanunu da ne kadar vazih, âlimane ve az kelimelerle ikrar etmektedir. »

Üç uknumlu bir Allah mefhumu üzerinde durarak şunları tekrarlıyor : « Allah, Kelâm ve Ruha sahiptir. Fakat bunlar üç Allah olmayıp birtek Allah'tır. Bunu bütün Eski Ahd ilân eder, bunu İncil de sarîh olarak yazar, Kur'an dahi Kelâm ve Ruhu kabul ve teslim eder. Şu halde bundan kim şüphe edebilir ! **Yoksa ilâhî Kitapların mutabık kaldıkları bir şeye inanmak lâzım değil mi ?** Herhalde lâzımdır. Demek ki, **Peder'de, Kelâmda ve Aziz Ruhta tazim ve tebcil olunan bir Allah vardır.** Çok değildir ; Fakat ebediyen Kelâm ve Ruhu olan bir tektir. Zira Allah'ın herşeyi ebedîdir. Kelâmı ve Ruhu vardır, şu halde bunlara ebediyen sahiptir.

Ve başka bir yerde de şöyle diyor : « Bütün ilâhî Yazılar Allah'ın Kelâm ve Ruha sahip olduğunu bize öğretmektedir. Aynı şeyi Kur'an ve Muhammed de ikrar ederler. İncil, « Evvelâ Kelâm mevcuttu, » der. Aynı şeyi Müslümanların Kitabı da, « Aziz Ruh vasıtasile vazifelendirilen O. « Ve » Allah'ın Kelâmının insan olduğuna inanıyoruz » demekle, tasdik eder. Binaenaleyh bunları Müslümanların Kanunu ve Hz. Muhammed'in kendisi de ikrar ve ilân eder.

İncil ve Kur'an arasında tesadüf edilebilecek farkları da lisanların ayrılığına veya insanların hilekârlığına ve Aziz Kitapları anlamadaki acızlerine atfetmekte, Musevilerin Hristiyanlarla Müslümanlar arasına fitne ve husumet soktuklarını belirtmekte ve zamanının Yahudilerini hakikatı tahrif etmekle itham ve onları Müslüman ve Hristiyanların müşterek düşmanı, habis ve fitneci olarak vasıflandırmaktadır.

Trabzonlu başka eserlerinde de Yahudilere karşı hücumlarda bulunur. Netekim İysa'dan bahsederken :

Yalnız bizce değil, siz Müslümanlarca da, Kur'anca ve Muhammed'ce de **İysa, Allah'ın Kelâmıdır**. İşte Ey Yüce Hakan, hepimiz aynı şeyi söylüyoruz ve fakat dillerimizin ayrılığından, batıl itikatlara saplandığımızdan ve Rafazet kavgasından birbirimizi anlamıyoruz. Onun için de din uğrunda daima birbirimizle çarpışırken Allah'ın düşmanı olan Musevilere keyif vermekte ve onları sevindirmekteyiz. » diyor.

Şu halde Trabzonluya göre Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki ihtilâfların sebebi daha ziyade anlaşmazlıklara ve din uğruna yapılan mücadelelere atfedilmelidir. Ve zahirî ihtilâflar halledilmeli, Hristiyanlarla Müslümanlar yanyana, müşterek düşmanları olan, Musevilerle başa çıkmağa çalışmalıdırlar, deniliyor.

Diğer bir yerde gene aynı fikirleri tekrar etmek için, sadede dönen Trabzonlu, Allah'ın vasıflarına dair Hristiyan ve Müslüman görüşlerinin bir olduğunu ispat etmek için, uzun uzadıya muhakeme yürüttükten sonra, sözlerini şöyle bitirmektedir :

« Ey altın kalpli, akli ve düşüncesi yüce olan Ulu Hakan ! işte bak : Bütün bu yazılanlarda Hristiyanlarla Müslümanlar arasında en büyük fark gibi gösterilen şeylerin hiçbiri sözlerimizde görülmedi. Zira biz Hristiyanlar **Kelâm ve Ruha ebeden sahip bir Allaha inanıyoruz**. Aynı şey Kur'anda da yazılıdır ve bunu Hz. Muhammed de tekrar etmektedir. Şu halde fark mevcut mu ? Herhalde hayır. Fakat yalnız biz Hristiyanlar siz Müs-

lümanların dilini bilmediğimizden ve sizler de keza bizim dilimize vakıf olmadığınızdan, birbirimizden şüphe ediyoruz ve yine Yahudiler tarafından kışkırtılarak, birbirimize kin besliyoruz. »

Maalesef Yahudi entrikalarının gizli hedeflerinden bahsedenler bugün de yok değildir. Fakat bu konuda tafsilât vermekten ve fazla söylemekten mevzuumuz bizi menetmektedir.

Bu konuyu bitirmeden evvel Havarî Pavlos'un Korintos'lulara yazdığı mektubundan şu parçayı buraya nakletmeği faydalı bulduk :

*
* *

« **Ve Kelâmım ve vaazım hikmetin kandırıcı sözü ile değil, fakat Ruhun ve kuvvetin bürhanı ile idi ; Tâ ki, imanınız insanların hikmetinde değil, fakat Allah'ın kudretinde olsun. Fakat kâmiller arasında hikmet söylüyoruz ; Lâkin ne bu dünyanın, ne de bu dünyanın zeval bulan reislerinin hikmeti değil ; Fakat Allah'ın dünyalardan evvel izzetimiz için takdir ettiği Allah'ın saklı hikmetini sırda söylüyoruz ; Onu bu dünyanın reislerinden hiçbiri bilmedi ; Çünkü eğer bilselerdi, izzetin Rabb'ini haça germezlerdi ; Fakat netekim yazılmıştır :**

« **Gözün görmediği, ve kulağın işitmediği,
Ve insanın yüreğine girmediği,
Yani, Allah'ın kendini sevenlere hazırladığı bütün şeyler. »**

Fakat Allah onları bize Ruh ile keşfetti ; Çünkü Ruh bütün şeyleri, Allah'ın derin şeylerini bile araştırır. Çünkü insanın şeylerini insanın kendisinde olan ruhundan başka insanlar arasında kim bilir ! Ve böylece Allah'ın Ruhundan başka, Allah'ın şeylerini kimse bilmez. Fakat biz dünyanın ruhunu değil, ancak Allah'tan olan Ruh'u aldık. Tâ ki Allah tarafından bize ihsan olunan şeyleri bilelim. Bunları insanî hikmetin öğrettiği söz ile değil, ancak ruhanî şeyleri ruhanî sözlerle birleştirerek Ruhun öğrettiği söz ile söylüyoruz. Fakat nefsanî adam, Allah'ın Ruhunun şeylerini kabul etmez ; Çünkü kendisi için akılsızlıktır, ve onları bilemez, çünkü ruhanî suretle muhakeme olunur. Fakat ruhanî adam bütün şeyleri muhakeme eder, kendisi ise, hiç kimse tarafından muhakeme olunmaz. Çünkü Rabb'in fikrini kim bildi ki, ona öğretsin ! Fakat Mesih'in fikri bizdedir. »

« Pavlos'un Korintoslu'lara I. Mek. II : 4-16. »

FATİH VE HRİSTİYANLAR

İstanbul'un fethinde, İslâm âleminin ele geçirdiği galibiyetin tesir ve coşkunluk devresinde, Fatih'in Hristiyanlığa karşı gösterdiği yüksek alâka, Hristiyanlığa karşı bir teveccüh ve hattâ bir temayül kıymetindedir. Fatih gibi bir Hükümdarın bu temayülünün esash sebepleri nasıl anlaşılabilir ?

Bu kadar zaman geçtikten sonra, bugün tarihçi ve münevverleri meşgul edecek olan düşüncelerimiz, belki aşırı addedilebilecek ve belki de tenkit edenler bulunacaktır. Fakat biz müdafaa edeceğimiz konuya karşı ne kadar tenkit yapılırsa yapılsın, o kadar tatmin edici cevaplar ile mukabelede bulunmağa çalışacağız.

Doğu Bizans İmparatorluğunun kuruluşundan itibaren, idare sistemine tetkik edici bir nazar atfedelim : Büyük Konstantin, Boğazın en dilfirip noktasında kurulmuş olan İstanbul'u, Konstantiniye'yi, hristiyanlaşmış Doğu Roma İmparatorluğunun merkezi ittihaz ederken, Ortadoksluk, milliyet ve ırkları ayrı, kütlelerin teşkil ettiği Bizans İmparatorluğunun muazzam binasının temel ve harcını teşkil ediyordu. İstanbul'un fethinden evvel, hiç olmazsa Bizans'ta, şimdiki manasında, ırkçılık mevcut değildi.

Ordu lâyük olanları, tezahüratla, imparator tahtına yükseltirdi. Bunun için ikide birde asil olmayanlar arasından İmparator seçildiği gibi, milliyet ve asılları ayrı ve fakat uzun zamandanberi Hristiyanlığı kabul etmiş ve Bizanslaşmış Traklar, Sırp, İberya'lılar, Karamanlı'lar, Ermeniler v. s. milletlerden hükümdarlar ve rüesa sivriliverirdi. Şöyle ki Ermeni tarihçileri, Bizansta hüküm süren Ermeni İmparatorların sayısını kabartarak, bize 24 imparator, 10 kayser,... Sebastiyen ismi sayıyorlar. Bu böyle olunca ve hattâ Türklerle bir taraftan hısımlık ve diğer taraftan heriki milletin menfaati uğruna her husus için muahedeler aktedilirken, bütün bu münasebetlerden Türk ve Bizanslıların kaynaşmasından Bizansta « Turkopol » dedikleri Türk çocuklarından bir azınlık peyda olurken, niçin bunlar da, Bizans mefhumu içine dahil olmuş milletler gibi, yüksek mevkilere çıkmasınlar ?

Nitekim bir taraftan yapılan siyasî izdivaçlarla, Türk ileri gelenlerinin İstanbul'u bir irfan kaynağı olarak tanıyıp oraya çocuklarını tahsil için gönderdikleri bir devirde, bu gençlerin

memleketlerine döndükleri vakit iki millet arasında tesis ettikleri yakınlık ve bunlara ilâveten iki taraf arasındaki ticarî münasebetler, Bizansta yaşayan Türkopolların mevkiini elbette yükseltmişti. Zaten asırlar boyunca menfaat birliği ve iki milletin yekdiğerine gösterdiği yakınlık ve samimiyet Bizansta mühim miktarda Türk ücretlilerinin yerleşmesini mucip olmuş ve bunlar da ahali ile kaynaşmıştı.

Vaziyet bu merkezde iken ve yüksek mevkilere milliyetleri farklı insanların geçmesi halk tarafından hor görülmediği, bilâkis ahali tarafından bu gibi vaziyetler kolaylaştırılırken, aynı vaziyet bir Türk için niçin tekerrür etmesin ve niçin harplerde yararlık göstermiş olan bir Türk İmparatorluk mevkiine yükselmesin? Herhalde böyle bir şeyin vukuunda hiçbir mahzur yoktu. Umumî efkâr böyle şeylere çoktan alıştırmıştı. İşte bundan dolayı Osman Bey ile Kösemihal arasında meşhur ikili anlaşma vuku'bulmuştu. Şayet böyle bir fikir o zamanın insanlarına makul görülmeseydi, ne Osman Bey ne de Kösemihal Hükûmeti zapt ve sıra ile İmparatorluğu idare etmek gibi bir fikri akıllarından geçirmezlerdi.

Türk'ler Evvelce Hristiyanlığı Kabul Etmışti

Buraya kadar Bizanslıların Türkleri hısım tanıdıklarını gördük. Aşağıda vereceğimiz birkaç mısalle de Türklerin Bizanslılara karşı besledikleri hislerin tercümanı olmağa çalışacağız.

Selçuklu Sultan Alâeddin 2 sene müddetle memleketinden nefyedildiğinde Bizans'ta ikametinin neticesi olarak, Hristiyanlığa karşı çok samimî davranmıştı. Sultan Keyhusrev ise — 1204 - 1210 — keza nefiy neticesinde Bizansta ikamet ve bir Hristiyan kadınla evlenmiş olup, hemen hemen Hristiyan olmuştu. Bir Hristiyan annenin çocuğu olan torunu İzzettin ise, Pisidya (Isparta) Episkoposunun şahadetine göre, Hristiyanlığı kabul etmiş olup, çocukları ile beraber Kiliseye devam eder ve ayinlerde hazır bulunurdu.

Ahmed Refik'e göre, Bursa Saraylarında Bizans Prensesleri kendi dinlerinde yaşarlardı. Sırbistan Kralının dindar kızı Teodora Kantakuzini dinî âdet ve an'anelerinde hür yaşamıştı. Sultan Murat da Prenses'in dinine büyük alâka göstermişti.

Sultan Beyazıt, Ankara savaşında Timur'a esir düştükten sonra, oğlu Yusuf İstanbul'a sığınmış ve yüksek tahsil ve terbiye görmüş bir Ortodoks Hristiyan kızla evlenmiş ve vaftiz olmuştu. Velhasıl İstanbul birçok Türk ailelerinin, beyzadelerinin kültür ve din bakımından istifade ettikleri bir merkez halinde idi.

Bundan dolayı tarihin bir cilvesi olarak, İstanbul'un Bizanslılar tarafından Lâtinlerin elinden kurtarıldığı sıralarda kurulan Osmanlı Devleti, Bizans'ta düşman değil, kardeş, dost telâkki edilmişti. Bunun için de Osman Beyin idaresi altında Ankara havalisinde yerleşen, bazı tarihçilere göre 400, bazılarına göre de 2.000 Türk cenkçisi kendi hallerine bırakıldığı gibi, onlara yardımdan da çekinilmedi.

Yeni doğan ve henüz kuvvetsiz olan Osmanlı Devletinin ilk savaşçılarının çoğunluğunu Anadolu çocukları teşkil etmekteydi. Bu devletin kuvvetlenmesine ve mevkiini sağlamlaştırmasına Anadolu bazuları yardım etti.

Yakın Şark Ortodoks Hristiyanlığının azalması, zayıflaması Osmanlı Devletini kuvvetlendirirken, Enderun Mektebinin talebeleri Hristiyan çocuklarından temin ediliyordu. Böyle maddî ve manevî sebepler yüzünden, halk Müslüman dinine kaymağa mecbur kaldı. Girit, Makedonya, Epir, Bulgaristan, Sırbistan, Bosna ve Arnavutlukta Hristiyan aristokrasisi, İslâm dinini kabul suretile, sosyal durumlarını ve servetlerini kurtarmağa çalışıyorlardı. O devirde dinlerini bunlara terkettiren sebepler muhtelifti :

- 1 — Allah'ın günahkârları cezaya çarptırdığı hakkında yapılan dinî telkinler ;
- 2 — Prenseslerle yüksek ailelerin Müslümanlarla evlenmeği bir nev'î moda addetmeleri ;
- 3 — Hristiyan General ve aristokratlarının din değiştirmeleri ;
- 4 — Bir takım maddî menfaatler ;
- 5 — Mezhep kavgaları ve Hristiyan Rafazilerinin propagandası ;
- 6 — Müslümanlığa intisabın sadeliği ve kolaylığı.

Fatih Hazretlerinin Nazarında İslâmiyet

Tabiidir ki bu sıralarda Müslüman dünyası, muzafferiyetlerin ve bahusus Haçlı seferlerinin yarattığı taassubun hırs ve tesiri ile, Hristiyanları hor görmeğe başlamıştı. Onlar yalnız Müslümanlığın Hristiyanlığa karşı galibiyetini tes'it etmiyorlar, aynı zamanda da elde ettikleri kuvvetle ve bütün vasıflarla bu unsurun Müslüman olması için çalışıyorlardı.

Böyle şartlar altında ve bu kadar taassub karşısında Fatih'in hayatını tehlikeye atarak ve tahtını bile tehlikeye koyarak, muhtaassıp halk kütlesinden gâvur ve rayalara karşı daha mülâyim

bir hareket tarzı istemesi zor bir işti. Fakat bütün bunlara rağmen, Fatih'in Saray adamlarının arzu ettiklerinden bambaşka hisler beslemesi şayanı dikkattir.

Hadiselerin cereyanını adım adım takip eden Fatih, Cihadın, daimî askerliğin, dinî taassubun ve ganimetlerin bir devletin yaşaması için kifayet edemeyeceğini seziyordu. İstenilen dakikada istenilen miktar ve çeşit askeri temin edebilecek ve bütün devleti daimî bir askerî kamp haline sokan timar usulünün, Arap ve Selçuklularda olduğu gibi, yavaş yavaş tefessüh edeceğini ve Devletin ya bir çözülme veya bir parçalanmağa doğru gideceğini biliyordu. Bu sebepten Fatih zamanının Hristiyan mutahassıslarından geniş mikyasta istifade etmiş ve devrinde din farkı gözetmemiştir.

Annesi, anneannesi ve babaannesi Hristiyan olan Fatih, Osmanlı Devletinin kendi elinde genişlemiş ve büyümüş olmasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun İmparatoru olmaktan ziyade, **bir Bizans İmparatoru gibi davranıyordu.** Kökleri asırlara gömülmüş bulunan bu duygusu ile, Bizans İmparatorluğunun dinî, ahlâkî ve san'at cevherlerini Türklüğün politika, askerlik ve madde kuvvetile kaynaştırmak istiyordu. Gerçi Peygamberinin ve bütün gelip geçmiş padişahların emelleri olan, İstanbul'u fethetmeyi, gerçekleştirmişti ; Fakat açacağı çığırda kendinden sonra geleceklerin daha çok ve büyük işler yapmaları lâzım geliyordu.

Bir Müslüman Devletinin böyle muazzam bir binayı muhafaza edebilmesini, tarihten aldığı birçok misallerle, şüpheli görüyordu. Batı tehlikesini ileri sürenler vardı. Hristiyanların Osmanlı Devleti aleyhine birleşmelerinden korktuğu için, Fatih'in onlara itimad telkin etmek istediğini de söyleyenler vardır. Bu iddia tamamile asılsızdır. Batıdan gelecek olan tehlikeden Fatih'in asla endişe etmediği muhakkaktır. Çünkü Bizans'ta İkona'lar davası ile Kilisedeki tasvirler için yapılan iç harpler, Yahudilerin entrikaları, Slav ve İran'luların daimî harplerle Bizansı yıpratmış olmaları, Bizansı çoktan sarısmıştı. Halk Haçlılardan o kadar zulüm çekmiş ve o kadar bizar olmuştu ki, Müslümanları düşmandan ziyade bir dost olarak kabul etmiş ve onları, kendilerini Hristiyan Latinlerden koruyacak, yegâne kuvvet olarak telâkki etmiş ve Türklere sarılmıştı.

Bu söylediklerimize bir delil olarak Fatih'in, ençok sevdiği vezirlerinden biri olan, Zağanos Paşanın Harp Meclisinde, Halil Paşa tarafından ortaya atılan, Avrupa'dan gelebilecek tehlikeye dair söylediği sözleri zikredebiliriz.

Zağanos Paşa, Avrupa'dan yardım gelmesinin imkânsız olduğunu, Avrupa Hükümdarları arasında daima ihtilâf bulunduğunu, **çok söyleyip çok kararlar aldıkları halde**, fiiliyatta birşey göstermediklerini ve şayet bir mesele üzerinde mutabık kalsalar bile bunun çok az bir zaman için devam edeceğini, zira birbirlerinin gözünü oymayı ahalinin iyiliği için çalışmağa tercih ettiklerini, söylemişti.

Papa Urbin de, 10 Temmuz 1436 da Macaristan Hükûmdarı Ludvik'e yazdığı bir mektupta, Bizans Kralına, ahalişi Katolikliğe intisap ettiği taktirde, Türklere karşı yardım etmesini, aksi halde hiçbir yardımda bulunmamasını emrediyordu.

Silvi Enias Pikolomni, (— bu zat sonradan II. Pios unvanı ile Papa olmuştur. — « Gayelerimin tahakkuk edeceğine inanmıyorum. Artık Hristiyanların şefi yoktur. Papa ve İmparator ahali nazarında bir kukladan farksızdırlar. Herkes onları renkli, resimli ve cismi olmayan isimler gibi kullanıyor. Her şehrin kendi hükûmdarı vardır. Prensiere gelince, adetleri mevcut aileler kadardır. Bu sayısız hükûmdarların birtek gaye uğrunda silâha sarılmaları mümkün mü ? İşte Hristiyan dünyasının vaziyeti. İtalya'nın rahat ve sakin olduğunu zannediyorsunuz, bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmiyorum, ancak Cenovalılar Türklere karşı harbe yanaşmıyacaklardır. Hattâ onlara vergi verdikleri de rivayet ediliyor. Venedikliler ise, zaten Türklerle muahede aktetmiş bulunuyorlar. » diyor.

Binaenaleyh Fatih'in Batı'dan korkusu yoktu. Fatih'in Hristiyanlara karşı mülâyim davranmasının en bariz ve esaslı sebeplerinden biri de, Kur'anın Hristiyan dinine karşı saygı gösterilmesini istemesi midir ? Padişah olması hasebile Dinî Kanuna göre Hristiyanlığı yok etmeğe hak ve selâhiyeti olmadığını ve onları Müslüman olmağa icbar edemediğini, ileri sürenler de oldu. Fakat bu harekete sonradan gelen Padişahlardan bazıları nasıl teşebbüs ettiler ? Sultan Süleyman, Yahudi aslından olan müneccimbaşının teşviki ile, Hristiyanlar aleyhine kışkırtılınca, bütün Vezirlerin hazır bulunduğu bir toplantıda, bu kanunsuz ve haksız arzusundan, Piri Paşa onu vazgeçirmedi mi ? Binaenaleyh Fatih Hazretleri derin ve içten gelen duyguların tesiri ile Hristiyanlara karşı dostça hareket etmiştir. Bu, başka türlü izah edilemez. Birkaç misal daha arzedelim :

1 — İstanbul'un zaptından sonra Fatih Ayasofya'dan çıkınca Notaras'ı istetti ve o gelip eteğini öpünce : « İstanbul'u bana teslim etmemekle hakikaten iyi hareket mi ettiniz ? Bak ne kadar ziyan ve zarar, ne kadar esir var ! » dedi. Peki ziyan ve zarar onu

müteessir edebilirdi, fakat esirlerle ilgilenmesi neye atfedilebilir ? Bu esirler İslâmiyetin menfaatine çalıştırılmıyacak mıydı?

2 — Fatih, Notaras'ın evine gidip de orada refikasını, geçirdiği korkunç heyecanlı anlardan dolayı, yatakta bulunca, yatağına yaklaştı ve ona hitaben : « Günaydın anne, vuku'bulan olaylardan kederlenme. Allah'ın emri yerine gelsin. Sana kaybettiklerinden fazlasını verecek kudretteyim. Yalnız sen sağ ol ! » dedi. Ve mağlûp olanların değerlerine göre eski mevkilerini iade edeceğini ilâve etti. (1)

Yukarıda Fatih'in esir düşenler için üzüldüğünü ve Hristiyanlar için çok şeyler yapmak niyetinde olduğunu görüyoruz. « Allah'ın emri yerine gelsin, sana kaybettiklerinden fazlasını verecek kudretteyim » vaadi İslâm unsuru için pek hoş bir hareket olmasa gerektir.

Bazı kimseler, « kütlenin Hristiyan kalması, çalışıp orduyu beslemesi için elzemdi » diyorlar. Biz bu fikre de kapılamayız. Bu maksatta da Hristiyanlara tehammülün fevkinde hususî veya fevkalâde bir ilgi gösterilemezdi. Halbuki biz Fatih'te Hristiyanlara ve billhassa Ortodokslara karşı fevkalâde bir ilgi ve bir temayül görüyoruz. Meselâ Fatih'in büyük Vezirlerini Hristiyanlar arasından seçmesi keyfiyeti, gizli bazı duyguların tezahürü değil miydi ? Hristiyanlık lehine ve bazan Kur'ana muğa-

(1) Volter, İstanbul'un Türkler tarafından fethine aid, fikrini beyan ederken, « Mezhep kavgalarının ve din savaşlarının insanları en çok meşgul ettiği bir devirde, herhangi bir Hristiyan fatihinin Fatih Sultan Mehmed tarafından gösterilen merhameti gösterebileceğini tasavvur edemeyiz. » diyor.

Hakikaten Fatih, dinî bakımdan muhaliflerin, zulüm ve tazyik gördükleri bir devirde gayet mülâyim ve adilâne hareket etmiş, hatta Ortodoks Patrikanesi vasıtasile, Hristiyanlığın korucusu ve hamisi olmuştur. Bu gün Birleşmiş Milletler Kurulunun anaprensîp olarak kabul ettiği din hürriyetini, Fatih bundan 500 yıl evvel kurmuş ve âleme ilân etmiş ve fiilen de bu hürriyeti kendi hakimiyeti altında bulunan milletlere yaşatmıştır.

Yıkılan Rum ve Ortodoks Devletinin harabeleri üzerinde kurulan yeni devlet, Doğu Ortodoks Kilisesine ve Anadolu'da yaşayan Ortodoks mezhebine mensup insanlara büyük bir saygı göstermiş, politika cephesinde yıkılan Bizanslılığın ve diğer mağlûplerin gözleri önünde, yeni bir ahlakî büyüklükle, Bizansın yerine Doğu Kilisesinin Anadolu'da manevî ve fikrî bakımdan yükselmesini temin etmiştir. Bu hâdise, devrine göre, ve hatta bu gün bile, hayret uyandırıcı tarihî vak'alardan biridir.

yir olarak alınan tedbirler, cessur sempati tezahürleri, başka türlü nasıl izah edilebilir ?

3 — Hristiyanların bir Patrikten ihtiyaçları vardı. Fatih, Müslüman olması hasebile, Hristiyanlığın mahvolmasını ve küçük düşmesini arzu etmeliydi. Halbuki o, lâlettayin bir Hristiyan, bir papaz veya bir keşişi Patrik yapabilirdi. Böyle yapmadı, arattı ve zamanının örneklik bir din adamını, Genadios Sholarios'u, Patriklik makamına yükseltti.

Bazılarının iddia ettiği gibi, Ortodoks ve Katolik Kiliselerinin birleşmesine engel olmak için değil ; fakat Hristiyan Ortodoks dünyasının en sayılan ve sevilen şahsiyeti olduğu için, Genadios'u seçti. O, Hristiyanların saygı, sevgi ve itimadını kendi şahsında topluyor ve yalnız o büyük işler becerebilecek ve ele geçen yegâne fırsattan istifade, hem de lâyükile istifade etmesini bilecekti.

4 — Aynı surette Fatih onu basit bir şekilde bu makama tayinle iktifa etmedi. Ona, tâ Bizanslılar zamanından beri gösterilen, saygıyı da gösterdi. Yapılan bu muamele Hükûmdarlara yapılan hareketin aynı idi. Ve her ne kadar Yenadios bu saygı gösterilerinden sakınmak istediye de, Fatih, Sarayın avlusuna kadar, ona refakat etti. Orada yeni Patriği hususî surette seçilmiş ve hazırlanmış ve Bizanslılar zamanındaki gibi süslenmiş bir at bekliyordu. Fatih, yeni Patriğe, ata binmesi için, bizzat yardım etti. Hattâ Saray ülemasına, onu takip etmesini emretti. Müslüman düşünce tarzını ve reayaya karşı o devirlerde beslenen hisleri gözönünde tutacak olursak, bir gâvura karşı yapılan bu muamele Fatih'in zihniyetini meydana koyar.

5 — Fatih, Yenadios'un Patriklik hak ve selâhiyetlerini de, bir beratla tarsin etti. « **Rum Ortodoks mezhebine mensup hiçbir şahıs hiçbir kimse tarafından Müslümanlığı kabule zorlanamaz.** » ve « **Hiçbir kimsenin, Bab-ı Âliden emir olmadan, Patrik ve Metropolitlerin elinden Kilise ve Manastırları almağa ve zaptetmeğe hakkı yoktur.** » diye ilân etti.

6 — Gerçi mecburiyet icabı Ayasofya'yı Müslümanların dinî ihtiyacına tahsis ettiyse de, buna mukabil o zamanın en meşhur kilisesi olan Oniki Havarî Kilisesini Patriğin ikametine ayırdı.

7 — Ayasofya Kilisesini Müslümanlığa vakfeylediği halde, duvarlarındaki Hristiyan dinine aid ikonları (1) ve yazıları ol-

(1) — İkonaların Put olarak telâkki edilmemesi lâzım geldiği aşikârdır. İkonaların taşıdığı manâ ve kıymet hakkında şuracıkta şunu not edebiliriz.

duğu gibi muhafaza ettirmesindeki sebep ve mana gizlenemez. İkonlarla İslâmiyetin kaynaşmasını temin etmek istemiş olması akla gelmektedir. (1)

8 — Fatih'in beş büyük Vezirinden dördü Müslüman olmuş Hristiyanlardı. Bu teveccühe sebep olarak, yalnız bunların kabiliyetlerini gösteremeyiz.

9 — Fatih, Türkçe ve Ellence bilen bir Hey'et teşkili ile, bütün Ortadoks dinî kitaplarının tercümesini yaptırmak teşebbüsünde bulunmuştu.

10 — Hristiyan unsurunun faydasına olarak, **Kur'anın ölüm cezalarını Fatih tadil ettirmiştir.** Ölüm cezasının yerine para cezası ikame etmiştir. **Kur'anın âyetlerine karşı gösterilen bu cür'eti nasıl izah edebiliriz ?**

11 — Venedik'lilerle aktettiği muahedede, Konstantiniye Patriğinin Bizans İmparatorluğu zamanında Venedik'liler tarafından işgal altında bulunan yerlerdeki iratlarının eskisi gibi muhafaza edileceğine dair, sarıh bir madde koydurttu.

12 — Bastırdığı paralar üzerinde — rumca olarak — « **Rumların Hükûmdarı Mehmed** » cümlesini hakkettirdi.

13 — Güney Doğu İtalya'ya yaptığı bir akında, Otranto'yu zaptettiği zaman — 1480 — Bizans İmparatorluğunun eski eyaletlerini, **Bizans İmparatorlarının varisi olduğunu iddia ederek, talep etmişti.**

14 — Sade Hristiyanlardan müteşekkil bir Ordu kurmuş, harplerde bunu kullanmış ve ileriye görüş kabiliyeti sayesinde, Türklerin halkçı askerî idaresini Bizans idaresi ile kaynaştırmıştır.

15 — El'hasıl Fatih Sultan Mehmed, Devletin askerî kuvvetlerinin ve Saraylıların koyu taassubuna rağmen, Kur'ana muhalif ve Hristiyanlık lehinde siyasî bir elbirliği yaparcasına,

(1) Evimizde ailemize ait veya muhterem şahıslara ait sevdiklerimizin resimlerini asmayı, veya Millete, ilime veya insanlığa büyük faydaları dokunan yüksek şahsiyetlerin heykellerini dikmeğe, ve onları bu suretle daima gözlerimizin önünde bulundurmağa bizi hangi hisler sevk ediyorsa — ki her halde bunlar putperestlik hisleri değildir — Kilisede de Hristiyan dinine ve umumiyetle insan hayatına, yaşama tarzları ile örnek olan azizlerin ikonalarını göz önünde bulundurmaya bizi aynı hislere sevk ediyor. Zira, her hangi büyük bir adamın heykeline bakınca alacağımız ilhamdan bir azizin ikonasına bakarak onun örnek hayatını hatırlayarak alacağımız hayat dersi daha aşağı değildir.

Müslümanlığın istikbaline ve islâmlaştırılan Yeniçeri Ordularına pek itimad edemediğinden — sessiz ve acelesiz — Osmanlı Devletinin Rum ve Hristiyan zümresi ile sıkı işbirliği yapmasını ve temasa gelmesini arzu ederek, Patrik Yenadios'u yalnız bir defa değil, üç defa huzuruna çağırıp bütün Vezirler ve Saray Erkânı önünde ondan « Hakikat ve Kurtuluş yolunun hangisi olduğunu » izah etmesini istemiş ve Yenadios'un bu şifahî izahının etrafındaki Saray mensupları tarafından da anlaşılabilmesi için, bu izahatı yazı ile vermesini ilâve etmiş ve bunu bilâhare Türkçeye tercüme ettirmiştir.

HAKİKAT VE KURTULUŞ YOLU

Patrik Yenadios tarafından Fatih Hazretlerine sunulan bu dinî izahnameyi buraya aynen dercediyoruz:-

1 — İyman ederiz ki, Allah vardır ve Allah herşeyi yoktan var 'eylemiş olan mevcutların yaratıcısıdır. Ne cisimdir, ne de bedenî vardır. Fakat akılda yaşıyor, fevkalâde, mükemmel ve hakimane akıldır. Halkedilmemiştir, iptidası ve nihyeti yoktur, dünyanın içinde ve hem de dışındadır, hiçbir yerde yeri yoktur ve her yerde mevcuttur. Bunlar ve bunlara müşabih olan vasıflar Allah'ın evsafı olup, bu sıfatlarla mahlûkatından temyiz ve tefrik olunmaktadır.

2 — Hekimdir, kerimdir ve hakikidir ve hakikatı mahzardır, mahlûkatın ayrı ayrı olarak haiz oldukları hasletlerin kâffetine yalnız olarak Kendisi daha âli mertebede maliktir. Cenabı Hak mahlûkatına bu hasletleri bahşeylediğinden dolayı mahlûkat da kerimdir. O, hekim olduğundan mahlûkat da hekimdir ve keza hakikî olduğundan bunlar da hakikidir. Ancak bir farkla ki, Allah bunların mecmuuna malik, mahlûkat ise bunlara hissementtir. (1)

3 — Allah'ın daha 3 sıfâtı olduğuna iyman ederiz. Bunlar Allah'ın diğer bütün sıfatlarının esası ve menbaı addolunabilir ve bu üç sıfâtı ile Cenabı Hak kadimdenberi ve âlemlerin yara-

(1) Patrik Yenadios tarafından kaleme alınıp Fatih'e sunulan yukarıda türkçesini dercettiğimiz « Hakikat ve Kurtuluş Yolu Hangisidir » başlıklı dinî izahnamenin aslı rumcadır. B. Vladimir Mirmiroğlu bunu türkçeye tercüme ederek, « Fatih Sultan Mehmed II. Devrine Aid Vesikalar » adlı kitabına koştur.

tılışından evvel kendi kendine yaşamaktadır. Bu sıfatlarile dünyayı halletmiştir ve bunlarla dünyaya hükmediyor. Bu üç sıfta üç uknum, yani üç şahıs ismini veririz ve bunlar Cenabı Hak'ın birliğini ve gayet basit olan mahiyetini taksime uğratmadığı için, O bu sıfatlarile dahi bir Allah'tır. Yoksa üç Allah mevcudiyeti iddiaya cesaret edenler doğru söylemiyor.

4 — Ateşten ziya ve hararet hasıl olduğu gibi, Allah'ın mahiyetinde de Kelâm ve Ruhun mevcut olduğuna ve ondan tü-lû'ettiğine iman ederiz. Ateş, zıyasile ışık verir ve ısısı ile tes-hin ettiği halde daima ateş birdir. Onda daima ziya ve hararet mevcut olduğu gibi, bize de bu ziya ve hararetini neşretmektedir. İşte tıpkı bunun gibi, kâinat henüz yok iken dahi Allah'ta bu tabii sıfatlar, yani Kelâm ve Ruh vardı. Yukarıda da söylediğimiz gibi, Allah akıl olmakla bu üç sıfat yani akıl, Kelâm ve Ruh bir tek Allah'tır. İnsanın bir olan ruhunda akıl ve Akıl ile his-solunan Kelâm ve keza akıl ile anlaşılın irade olarak üç şeyin mevcudiyetini görmekte isek de, hakikatte bunlar ayrı ayrı de-ğil, ancak bir Ruh'tur. Kezalik Allah'ın Kelâmına, Hikmettul-lah, Kudretullah ve İbnullah diyoruz, çünkü bunlar Allah'ın ma-hiyetinden doğuyor. Nitekim insanın tabiatından doğan şeye oğul diyoruz ve insanın tasavvurları da Ruhundan tevellüt et-mektedir. Keza Allah'ın iradesine Allah'ın Ruhu ve Muhabbeti adını veriyoruz. Ve nihayet Akla Peder namını veriyoruz, çün-kü bu Peder tevellüt etmemiş olduğu gibi, bir sebeple de halko-lunmuş değildir. Ve bu Peder Oğulun ve Ruhulkudüs'ün müvel-lididir.

Cenabı Hak yalnız mahlûkatını teakkül etmiyor, bu sebep-ten dolayı da, malik olduğu Kelâm ve Hikmeti ile bilhassa ken-dini teakkül ediyor. Keza Allah yalnız mahlûkatını arzu etmek ve sevmekle iktifa etmiyerek, daha ziyade kendisini arzu ediyor ve seviyor. Bundan dolayı Kelâmillah ve Ruhullah minnelkadim Cenabı Hak'tan sadır oluyor ve bunlar minnelkadim Cenabı Hak'ın mahiyetinde mevcut olup bu Kelâmullah ve Ruhullah ile beraber bir Allah'tır.

5 — Allah'ın Kelâmı, Hikmeti ve Kudreti ile dünyayı hallet-tiğine iman ediyoruz. Ruhü, iradei kerimanesi ve muhabbeti ile her bir tabiat sınıfının iyiliği için dünyada mevcut bütün ta-biatları daha evvel hazırlar ve bunları idare ve tahrik eder. Ve bunun için inanıyoruz ki, Allah rahim olduğundan, şeytanların ve putperestlerin mügalatasından insanları doğru yola sevk-etmek istedi. Çünkü insanlar, Yahudilerin sakin oldukları ufak bir kıtada Hz. Musa'nın vazeylediği ahkâmı diniye dairesinde bir

Allah'a tapmakta idiler, bunlar hevaî nefislerine göre hareket edip Allah'ın kanununa tevfikân hareket etmiyorlardı.

6 — Böyle bir hal karşısında, Cenabı Hak Kelâmı ve Ruhulkudüs ile yukarıda zikrettiğimiz hilkatı ceditini yapmıştır. Bu sebebe mebnidir ki, Cenabı Hak insan sıfatı ile insanlar ile müsahebet edebilmek için, insan kıyafetine girdiği gibi, Kelâmullah sıfatı ile de ve hikmeti ilâhiyesi ile, hakikî olan bir Allah'a iman ve Allah'ın kendilerine irae eylediği yola doğru yürümeği öğretmek için de insan kıyafetine girmiştir. Bu cesete girme başka bir sebep için daha vaki'olmuştur. Zira insanlara verdiği emirlerin birincisi olarak, bizzat kendisi bu emirleri tatbik etmiş ve bütün âlemin iyiliğine ancak Kelâmullah ve Kudretullah sayesinde muvaffak olmuştur. Çünkü bütün bu dünyanın bir adamın kuvvete Allah yoluna sevkolunabilmesi hiçbir zaman mümkün değildi. Bu suretle Kadırı Mutlak ve gayrimer'î olan Allah Kelâmı ile, yani İyşa ile, Kudüs'e hakikati ekti ve Ruhulkudüs ile Havarîleri tenvir ve teşvik ederek işbu hakikati kendisini gönderen Allah'ın muhabbeti ve âlemin selâmeti için yalnız Kudüs'e değil, bütün dünyaya ekti ve bunların kâffesi mahza insaniyeti dalaletten kurtarmak için, Hz. İyşa insan gibi kendi ihtiyarı ile ölmüştür. İmdi biz bu veçhile Peder ve Oğul ve Ruhulkudüs'ten ibaret olan uknumlara, Ekanimi Selâseye, ve bunlarda mevcut olan birtek Allah'a inanıyoruz. İyşa bize böyle öğretmiştir. Ve kendisi hakikî olduğundan, bize öğrettiği şeylerin de doğru olduğuna iman ediyoruz. Havarîleri ise daha mufassal olarak bunları bize tedris etmişlerdir. İlim ve hikmetin kudreti ile de bunları biz böylece anlıyoruz.

7 — İyşa, insan kıyafetine giren, insan ile beraber Allah'ın Kelâmı olduğuna ve insan kıyafetinde olduğu zaman İyşa'nın geçirdiği hayatın büyük bir veli hayatı olduğuna, hikmetinin ve e'alinin kudreti ise Allah kudreti olduğuna iman ediyoruz.

8 — Bir insan Rûh ile cesetten müteşekkil olduğu gibi, burada da bir taraftan Allah'ın Kelâmı ve diğer taraftan ruh ile ceset daima bir insanda külliyyen iki hassaya, tabiata, taksim olunuyor. Bu suretle İyşa'nın Uluhiyeti de insanlık sıfatından külliyyen ayrılmaktadır. Bunlar yalnız mevcudiyet ve şahsiyet itibarile ittihat ederler. Ne Allah'ın Kelâmı, İyşa'nın ceset ve ruhuna tehavvül etti, ne de İyşa'nın ceset veya ruhu Allah'ın Kelâmına tebeddül eyledi. Bunlar Allah'ın, Oğlunun cesede girmesi gibi, hayretbahş idaresi sayesinde Kelâmullah gene Allah'ın Kelâmı olarak, insanlık da insanlık olarak kalmıştır. İyşa'nın, beşer tabiatı uluhiyet iktisap etmediği şöyle dursun, İyşa'nın Uluhiyeti de bu hu-

sus için yaratılmış olan beşerî vücudunu almıştır. Cenabı Hak'tan gelen ve Cenabı Hak'ta bulunan herşey bittabi Allah'tır. Çünkü Allah'ta hiçbir şey yoktur ki kendisinden sonra vaki olsun. Bu sebepten dolaydır ki, biz aklen anladığımızı Kelâmullah ismini verir ve Allah diye taparız. Şu halde Allah'ın Kelâmı İyşa'da mevcut olduğundan, İyşa'nın hem Allah ve hem de insan olduğuna inanıyoruz. Ruh ve ceset itibarile insan ve derununda Allah'ın Kelâmı olduğundan dolayı Allah olarak kabul ve iman ediyoruz.

9 — Kelâmullah'ın İyşa'da ve âlemde ve semada ve Peder olan Allah'ta mevcut olduğuna inanıyoruz. Sebebi de şudur : Kelâmullah'ı doğuran, yani Kelâmullah'ı teakkul eden ve nihayetsiz kudrete malik olan Allah, namütenahi olduğu gibi, bu suretle Kelâmullah'da namütenahidir. Şu kadar var ki, Allah'ta başka türlü, İyşa'da başka türlü ve âlemde başka türlü idi.

10 — Cenabı Hak, lûtuflar ve kereminin ve iyiliğinin bir kısmından başkalarını hissement etmekle kendisine bir noksanlık arız olmaz, bilâkis azameti tezayüt eder. Çünkü mahlûkatın faziletile Allah'ın büyüklüğü zahir olur. Mahlûkat Cenabı Hak'ın lûtuflar ve keremine hissement olmak suretile daha ziyade islâh olunursa, Allah'ın lûtuflar ve keremi ve kudreti daha ziyade zahir olur. Bu sebepten Kelâmullah ve Uluhiyet bütün kuvvetile İyşa'ya geldiği zaman, Cenabı Hak'ın lûtuflar ve keremi ve kudreti ve insaniyete muhabbeti daha ziyade büyümüştür. Gerçi Cenabı Hak aynı lûtuflar Peygamberlere de göndermiştir ve bu peygamberlerden bazısına birçok lûtuflar ihsan eylemiş ise de, bunlar aynı halde tesir icra etmiş değildir.

11 — İyşa'nın salbolduğuna ve isteyerek öldüğüne inanıyoruz. Bu hal birçok menafî için vaki'olmuştur ki, bu bapta tafsilât vermek bahsimizi pekçok uzatacaktır. İyşa'nın salbedilmesi ve vefatı, sırf insanî cesedine göredir. Çünkü Kelâmullah ne salbolunur, ne de vefat eder ve ne de dirilir. Bilâkis ölümlerden dirilmiş olduğu için, kisvelendiği cesedini de diriltmiştir. İyşa'nın dirildiğine ve Semaya suudettiğine ve ihtişamla tekrar gelip âlemi muhakeme edeceğine iman ederiz.

12 — İnsanların ruhlarının lâyemut olduklarına ve velilerin vücutlarının lâyezal olarak, nurlu, hafif, yemek ve içmekten ve giyinmek ihtiyacından ve her gûna huzuzatı nefsaniyeden varestede olarak dirileceklerine inanıyoruz. Ve hayırlı fiiller işlemiş olanların ruhları ve cesetleri cennete gidecek ve tövbekâr olmayanlarla habis ve dinsizler cehenneme gidecektir. Ve velilerin cenneti huzuzatı semada ve fena adamların cehennemi yerde bu-

İnuyor. Velilerin ruhlarının mazhar olacakları huzurat ise malûmatlarının ikmaline ve o zamana kadar bilmedikleri ve ancak İyşa'ya iman etmekle öğrendikleri esrarı ilâhiyeyi görmelerine münhasırdır.

13 — Allah ve Kelâmullah'ın insan kıyafetine girmesinin lüzumunu ispat için pekçok esaslı sebepler vardır. Bu sebepleri izah etmek icabederse, bunu yapmağa hazırız. Bu sebeplerden başka itikadımızın haklı olduğunu aşağıdaki yedi mucip sebeple de ispat edebiliriz :

14 — I — Bizim de kabul ettiğimiz Yahudilerin Peygamberleri İyşa'nın geleceğine ve ef'aline ve aleyhinde cereyan etmiş olan vak'alara ve hattâ bilâhare bunun kuvveti ile şakirtlerinin yaptıklarına dair, izharı nubuvet etmişlerdir. Aynı suretle, Cenabı Hak'ın iradesi ile, Yunan kehanetgâhları ve kezalik Yunan ve İran müneccimleri de İyşa'nın geleceğini evvelce söylemek suretile, izharı kehânet eylemişlerdir. Bunların kâffesi İyşa hakkında çok büyük methiyelerde bulunmuşlardır. Bu kehanetlerin sahte olmadıklarına dair esaslı beyinelerimiz vardır.

15 — II — İtikatlarımızın bütün hatları her noktada birbirine tevaffuk etmektedir. Bu da me hazların aynı olmasından ileri gelmektedir. O da İnayeti Bâri'dir. Zira başka türlü olsaydı aralarında bazı hususlarda ihtilâflar ve aykırılıklar zuhur edecekti.

16 — III — Dinimiz, ilk zuhur ettiği ve o vaktin insanları için tuhaf görüldüğü sıralarda, halk, birçok tehlikelere rağmen, dünyanın her tarafından ve kendiliğinden ve hevesle gelerek, dinimizi kabul etmiştir. Bunu yalnız sadedil ve cahil insanlar değil müdebbir ve âlim adamlar bile kabul eylemişlerdir. Bu sebepten şeytanların dalaleti külliye ortadan kalkmıştır.

17 — IV — İtikatımızda imkânsız ve tetabbuku kabil olmayan birşeyin mevcut olmadığını ve maddî bir şeyi iktifa etmeyip herşeyin manevî olduğunu ve itikatlarımızın insanların ruhlarını da Allah'ın muhabbetine ve ebedî müstakbel hayatına götüren bir yol olduğunu biliyoruz.

18 — V — Dinimizi kabul etmiş ve İyşa'nın kanununa tevfi-kan fazilet ile hareket eylemiş olanlar ise Cenabı Hak'ın pekçok lûtuf ve keremine mazhar olmuşlar ve İyşa namına mucizeler yapmak için kuvvet almışlardır. İtikatımız hakikata müstenit olmamış olsaydı, bittabi bunlar olmazdı.

19 — VI — Bazı kimselerin dinimiz aleyhine söylediklerinin doğru olmadığını pek kolaylıkla ve esaslı esbabı mucibe ile ispat edebiliriz.

20 — VII — Tam 318 yılboyunca süren bir müddet zarfında bütün dünyada, müşrik ve putperest padişahlar ve bunların memurları, işkenceler ve idamlar ile, dinimiz aleyhine birçok mücadelelerde bulunmuşlar ise de, bir şeye muvaffak olamamışlardır. (1) Bilâkis imanımız muzaffer oldu. Ve o zamandanberi imanımız aynı halde bulunmaktadır. Ve Rabb'imiz kıyamet gününde imanımızı aynen böylece bulacaktır. Eğer bu itikadımız Allah'ın iradesinden ileri gelmemiş olsaydı, muhakkak ki o zamandanberi kolayca eriyip gidecekti. Binaenaleyh Rabb'imiz İysa'nın izzet ve şerefine Amin.

İtikadımız hakkında bunları hülâsaten arzeder ve maruzatıma son veririm.

FATİH VE PATRİK MAXİMOS

Fatih hakkındaki kanaatlerimizin doğruluğunu ispat etmek için, yalnız yukarıda zikrolunanlarla iktifa etmek istemiyoruz. Fatih Hazretleri daha sonraları da, yani 1477 de de, Hristiyanlığa karşı aynı alâkayı göstermiştir.

Türkogreçiya adındaki meşhur eserin 132. sahifesinde bu hususta parlak deliller mevcuttur. Mamafih anılan eserden bunları buraya nakletmezden evvel, İncil'den aşağıdaki parçayı buraya nakletmek ; herhalde çok faydalı olacaktır :

« O gün, haftanın ilk günü, akşam olunca, Yahudilerin korkusundan şakirtlerin buldukları yerin kapıları kapalı iken, İysa geldi, ve ortada durup onlara : Size selâmet ! dedi. Bunu söyleyip onlara ellerini ve böğrünü gösterdi. Şakirtler de Rabb'i görüp sevindiler. İysa yine onlara dedi : Size selâmet ! Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum. Bunu dediği zaman, onlara üfürdü ve : Ruhulkudüs'ü alın, dedi. Kimlerin günahlarını bağışlarsanız, onlara bağışlanmış olur, ve kimlerinkini alırsanız, alıkonmuş olur. Fakat Onikilerden biri olup Didimos denilen Thomas, İysa geldiği vakit onlarla beraber değildi. İmdi o bir şakirtler ona : Rabb'i gördük, dediler. Fakat o onlara dedi : Eğer ben ellerinde çivilerin yerini görmezsem ve çivilerin yerine parmağımı koymazsam, böğrüne de elimi koymazsam, inanmam.

(1) Kilise Tarihinde « Büyük » unvanı ile anılan İmparator Konstantin 318 de Hristiyanlığı resmî din olarak kabul ve bu sayede mezalim sona ermiştir.

Sekiz gün sonra, şakirtleri yine içerde idiler, Thomas da onlarla beraber idi. Kapılar kapalı iken, İyşa gelip ortada durdu, ve : Size selâmet ! dedi. Ondan sonra Thomas'a dedi : Parmağını buraya getir, ve ellerime bak ; Elini de getir, böğrüme koy ; ve iymansız olma, ancak iymanlı ol. Thomas cevap verip ona : Rabb'im ve Allah'ım, dedi. İyşa ona dedi : Beni gördüğün için iyman ettin ; Görmeden iyman edenlere ne mutlu ! »

« Yuhanna İncili XX : 19-30. »

Meşhur Patrik Bilgin Maksimos'un devrinde, Kilisenin hayatı sükûnet içinde düzenli olarak ve mes'elesiz geçiyordu. O devirde insanlar Allah'a karşı sevgilerini nasıl ispat edeceklerini düşünüyorlardı. Çünkü Maksimos insanlara Allah sevgisini aşılamiş ve iyice kavratmıştı. Yortu ve pazar günlerinde, kendi cemaatine, ders vermekten hiç geri kalmıyordu.

Maksimos, geniş bilgi sahibi olduğundan, vaazlarına başka bir tatlılık vermesini bilirdi. Söz söylemek hususunda çok mahir olduğu için, bütün bu konuşmalarında cemaatinin kalbine işler ve sözüne İncil'den pekçok misaller eklerdi. Zamanının hiçbir âlimi onunla boy ölçüşemezdi.

Maksimos'un bu geniş ilmi her tarafa yayılmıştı. Çok geçmeden Padişahın da kulağına gitti. Maksimos'tan, Hristiyan dininin Amentü'sünün şerhi istenildi. Maksimos da bunu derhal hazırlayarak Padişah'a gönderdi ve onu çok memnun etti.

O devirde Saray'da Trabzonlu asiller mevcuttu. Bunlardan birisi de Amaruçi'nin oğlu Mehmed Bey idi. Mehmed Bey de çok âlim bir zat idi. Arap ve Ellen dillerine bilhakkın vakıftı. O kadar geniş malûmata sahipti ki, din kitaplarımızı, Padişahın emrile, Türkçeye tercüme etti.

Fatih Hazretleri, gerek Amaruçi'ye ve gerekse diğer din âlimlerine, Hristiyan dini hakkında, daima sualler sorar ve onlar izah ettikçe çok memnun olurdu.

Bu sıralarda Fatih'e, « Episkopos veya Papazlar tarafından, günahlarından dolayı, afaroz edilmiş ve hayatları müddetince affedilmemiş olan kimselerin çürümediğini ve senelerce davul gibi şişmiş bir halde kaldıklarını, » anlatmışlardı. « Toprak onları yemez, bu sebepten gömüldükleri gibi kalırlar » demişlerdi. Fatih bu acayip şeyi işitince ürktü ve hayret etti ve başka hiçbir şey sormadan, hemen Patriğe haber yolluyarak, afaroz edilmiş bir naaşı bulmasını emretti.

Patrik, Padişahın bu isteğine hayret etti ve bütün din adamlarını topluyarak onlara, Padişahın isteğini anlattı. Onlar da hayret ettiler.

Patrik ve Papazlar böyle afaroz edilmiş bir kimseyi hatırlamakta ve bulmakta sıkıntı çekiyor ve şimdilik yapacak birşeyleri olmadığı için, Padişah'tan birkaç gün mühlet istiyorlardı.

Mühleti alınca böyle afarozlanmış bir adamın nerede bulunacağını düşünmeğe koyuldular. Bu sırada papazlardan bazı ihtiyarları eski Patrik Yenadios zamanında Patrikanenin yanında evi olan ve açıktan açığa fuhş işleyen bir dul papaz karısını hatırladılar. Eski Patrik bu kadının bu uygunsuz halini öğrenince, kendisini mükerreren nezdine çağırarak, tövbe etmesini ve günâh işlemekten vazgeçmesini tenbih etmişse de, kadın kötülüğe daha fazla meyletmiş ve Patrik de onu, birkaç Episkopos'un önünde, doğru yola davet etmekten geri kalmamıştı.

Nihayet bu kadın, şeytana uyararak, Patriğe iftira etti. Onun, kendisine öğüt vermek için değil, iğfal etmek için çağırıldığını ve günâh işlemeğe teşebbüs bile ettiğini, ortalığa yaydı. Bu haber derhal bütün İstanbul'a yayıldı. Bazıları buna inandılar, bazı kimseler ise bir türlü buna ihtimal vermiyorlardı.

Patriğe gelince, bu korkunç iftirayı işitince hayret etti. Afaroz'dan başka yapacağı birşey yoktu. Bunun için bir yortu günü Episkopos ve Papazları topluyarak, ruhanî bir âyin yaptı ve âyinden sonra söz alarak : « Şayet bu kadın aleyhimde söylediği sözleri hakikate uygun olarak söyledi ise affedilmiştir ve Allah'ın inayetine mazhardır, » dedi. « Fakat şayet hakikatten uzak olarak, yalan yere iftira etmişse, onu herşeye kaadir olan Allah'ın emrile afaroz ediyorum ve affolunmıyacaktır, » diyerek sözüne nihayet verdi.

Ve işte mucize ; Kırk günde Allah'ın süngüsü kadının kalbini deldi ve kadın dizanteriden öldü. Onu gömdüler ve toprak vücudünü dağıtmadı, gömdükleri gibi duruyordu. Hattâ başındaki saçları bile tamamile dökülmemişti. Öylece canlı kadınlar gibi mezarının içinde yatıyordu. Bir konuşması eksikti.

İhtiyar papazlar, hakkile afaroz edilmiş olan bu kadını hatırladılar. Patrik Yenadios'a iftira ettiğinden emindiler.

Patrik, bu vak'ayı işidince bu kadının mezarını buldurdu. Papazlar, Padişah'ın bir çavuşu ile birlikte oraya gittiler ve mezarı açıp kadını buldular. Kadının naaşı davul gibi şişmiş ve siyahlanmıştı. Cezasını çektiği mahkûmiyeti, yani kadının eski günâhkâr hayatını bilenler, bu hali görünce ona çok acıdılar ve hattâ ağladılar.

Fatih bunu işitince, en sadık adamlarından bazılarını yolladı ve onlar da kadının naaşını görünce çok hayret ettiler ve Sul-

tana gördükleri korkunç vaziyeti anlattılar. O zaman Fatih Saray erkânını çağırdı ve gidip cesedi emin bir yere koydurmalarını ve kapatıp mühürlemelerini emretti.

Bu suretle kadının naaşı Panmakaristos Kilisesinin Ayazmalarından birinde bir sanduka içine konarak mühürlendi. Patrik, Sarayın adamlarile Padişaha şu haberi gönderdi : « Ben, aforoz edilmişler için mevcut olan duaları okuyacağım ve bütün bu günlük duaları bitireceğim ve bunlar bittikten sonra, bizzat yazacağım bir af duasını okuyacağım ve o zaman size haber veririm ; Siz de gelir cesedi çıkarırsınız. »

Birkaç gün sonra Patrik bu duaları bitirmiş olduğundan, gelip sandukayı çıkarmalarını, Saray mensuplarına haber yolladı. Onlar da, Padişahın istediği tarzda, derhal gelerek sandukayı açtılar ve içinde bulunan cesedi meydana çıkardılar ve Episkopos ve Papazlar ve birçok ahalinin huzurunda yapılan ruhanî bir âyinden sonra Patrik afnameyi büyük bir heyecan ile ve gözlerinden yaşlar akararak okudu. Ve işte Allah'ın büyüklüğünün yeni bir mucizesi ve herkesi hayrete düşüren yeni bir vak'a oldu : Patrik, afnameyi okurken sanduka içindeki naaş dağılmağa ve çözülmeğe başladı ve yakınında bulunanlar kemiklerin etten ayrılmasından husule gelen hareket seslerini işitiyorlardı. Nihayet eski Patriği yalandan itham eden o zavallı kadının naaşı tamamen dağıldı...

Sandukanın mühürleri koparılarak sandık anahtarla açıldıktan sonra, naaşın dağılmış olduğunu herkes hayretle gördü. Saray mensupları da gördüler ve herşeyi Padişaha anlattılar.

Türkogreçia adındaki eserin 136. sayfasında zikredildiğine göre, Padişah bu vak'ayı duyduktan sonra şaşmış, hayretler içinde kalmış ve « **Filhakika Hristiyanların dini hakikî dindir.** » demiş. Ve o günden itibaren kendisine bu aforoz meselesini anlatan, Amaruçi'nin oğlu, Mehmed Beyi çok sevmiştir.

NETİCE

İslâm dünyasında Atatürk ile diğer birçok münevver şahsiyetlerin önyak oldukları reform cereyanlarını tetkik etmek bizim vazifemiz değildir. Türkiye'de olduğu gibi, İran'da ve Mısır'da taassubun milletlerin ruhu üzerinde kurduğu esareti ifade eden çok acı tenkitlerden bazılarına son seneler zarfında şahit olduk. (1)

Türkocağı hatipleri şöyle diyor :

« Mülkü İslâm baştan başa Virane »

İslâmiyet manii terakkidir

Her minare bir mezar taşıdır

Ve altında bir İslâm köyü yatar

Keza bu hususta Bedii Faik ve Burhan Feleğin iki makalesini de karierimize faydalı bulduk. (*Yeni İstanbul ve Cumhuriyet*).

ARKAMDAN GEL

Sokrates, Atinanın Agorasında doluşırken, karşısına çıkan Faidon'un önüne âsasını uzatıp sormuş :

— Ey asil bir babanın evlâdı Faidon ! Sana elbise lâzım olursa, nereden alırsın ?

Faidondan cevap :

— Hiç şüphesiz elbiseçiden Sokrates !

— Peki ya kundura lâzım olursa, nereden alırsın ?

— Elbette kunduracıdan.

— Peki ya ekmek lâzım olursa ?

— Tabii fırıncıdan.

— Pekiii ya bilgi lâzım olursa ?

İşte bu noktada Faidon şaşırır. Bunun üzerine Sokrates, bastonunu indirir ve bağıırır :

— Öyle ise arkamdan gel !

Bu, bildiğinizden zerrece şüphe etmediğim muhavereyi, beyhude tekrarladığımı zannetmeyiniz. Bütçe müzakereleri sırasında bazı hatipler, âsalarını ve doksan dokuzluk tesbihleri uzatarak :

— Medeni kanun mu ? Siz Arap hukukunu tetkik ve garbın kanunlarıyla mukayese ediniz de, bakınız hangisi üstün ?

Demişler. Görüyor musunuz ; çeyrek asır sonra, Arap ; cübbesi ve kara sakalıyla gene karşımıza dikildi ! Hem de sana bilgi lâzım olursa ; hukuk lâzım olursa ; nereden alırsın ? demeden :

Atatürk, herhalde dinî bir inkilâba başvuracaktı.

Her insana bir din lâzımdır. Bizce de Hristiyanlığın ve Hristiyan Kilisesinin bir medeniyet beşiği olduğu inkâr olunamaz. çünkü bu kutsî yurdumuzda her Kilise bir dua yurdu olmakla beraber, Kilisenin müstemilâtından bulunan halk oda ve daireleri bir beşerî hayat beşiğidir.

— Arkamdan gel, diye bağıyor !

İyi ama, Faidon, Sokratesin peşinden gitmekle kazandı. Çünkü bilgiyi yalnız onda bulabilecekti. Halbuki biz, Arabın arkasına takılmakla ellerimiz ve kafalarımızdakileri de kaybetmekten başka ne yapabiliriz ?

Atatürke, medenî kanunun kabulünden çeyrek asır sonra, Millet Meclisinde Arap hukuku müdafaa edilecektir, deseydiniz, lâcivert gözlerini gözlerinize öyle bir dikerdi ki, ömrünüz boyunca Arap lâfına tövbeli kalırdınız. Ama ne yaparsınız ki, bugün de neredeyse « garp » sözüne tövbe edeceğiz. « Batı » ha ? Söylediğiniz lâfa bakın ! Kadınları açık saçık gezdirip, ahlâkı pâymal eden bu değil midir ? Siz şarka bakın şarka ! Hukuk mu ? Araptan öğrenin ; medeniyet mi ? Araptan alın ; iktisat mı ? Arapta ; fen mi ? gene Arapta !... »

Evet, Arabın babaları tutmaya görsün ; Alimallah bütün bunları ağzını köpürte köpürte ve iman tahtasını gümbür gümbür döve döve, yüzümüze haykırır haykırır da, sonra hurma dalından yapılmış âsasını sallıyarak :

— Haydi, der. Arkamdan gel !

Ve kıpırdadığınız gün yandınız. Tül perdelerinizi kaldırıp, yerlerine birer kafes, mekteplerinizi kapatıp yerlerine birer medrese... Ve evde bir eşiniz değil, en az dört adet « kara gözlü yahu » nuz !... Ondan ötesi kolay ; « Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir » levhasını indirip, « Şeriatın kestiği parmak acımaz » ibaresini taktınız ve hâkimleri devirip kadınları da yerlerine yerleştirdiniz mi ? İşte size gül gibi bir memleket !

NEDEN MÜSLÜMANIZ ?

Cenabı Hak dört buçuk kulunun ibadetine muhtaç değildir. Ucu bucağı hâlâ bilinmiyen, hattâ insan düşüncesinin ihatasına sığmıyan kâinatı yarattığı zaman insan denilen mahlûkların ibadet etmesini kendisi için bir lüzum olarak emretmemiştir. Bunun hikmeti insani disipline alıştırmaktır.

Biz neden müslümanız ?

Biz insanı kâmil olmak için müslümanız. Çünkü Hazreti Peygamber :

— Ben ahlâk mekârimini tamamlamak için peygamber oldum, demişti.

Asırlarca Kiliselerin avlularında çocuklar okuyup yazmağı öğrendikleri gibi, hususî odalarında da köyce, kasabaca, mahal-
lece perişan ve malüllere sığınacak bir yer temin edilirdi. Sos-
yal hayatın kan damarları olan okuma odaları ve okullar sönmez
kültür meş'aleleri olarak muhafaza edildiği gibi dul, ihtiyar, kim-

Demek ki ; dinimizin başlıca hedefi budur ve her dinden ziyade bi-
zimkinin hedefi bu olmak lâzımdır ; zira peygamber bunu açıkça söyle-
miştir.

Böyle olduğu halde biz bu neticeye vardık mı ?

Son zamanlarda — bir siyasî aksi amel şeklinde — din cereyanının
arttığını görüyoruz. Bunun ruhî sebebini dine olan bağlılıkla izah kabil
değildir.

Bir taraftan halkta meselâ ; Hacca gitmek hususunda hususî bir in-
himâk görünürken, öteyandan dinin ve Kur'anın sarahaten menettiği cana
kıymak, hırsızlık etmek, namusa tecavüz, hak yemek, yalan söylemek,
gammazlık etmek, din kardeşine kötülük etmek gibi ahlâh düşüklükleri
alıp yürümüştür. Hergün gazetelerde gördüğümüz türlü cinayetlerin din-
de en büyük günah olduğunu bu suçları yapanlar bilmiyorlar mı ? Din bir
içtimai zaruret, Allahın birliğine inanmak bir akıl zaruretidir. Allahsızlık,
akılsızlıktır. Dinsizlik bir felâkettir ; çünkü din büyük halk kütlesi için
bir zabıta, münevver için bir teselligâhtır. Cahil adam suç işlerken Al-
lahtan korkar. Münevver ümitsizliğe düştüğü zaman Allaha sığınır.

Lâkin bugün biz bunları elde ettik mi ? Hergün sayısı artan suçların,
cinayetlerin nerede ahlâkî zabıtası ? Sarıyerdeki genç kıza boğan, Büyük-
deredeki Noteri ve sonra da kendini öldüren bedbahtların Allah korkusu,
müslümanlık şuuru nerede ?

Bir Allah yapısı olan insan hayatına kıymanın ne büyük bir günah
olduğunu kimsenin düşündüğü yok.

İnsanları her türlü suç ve kabahat işlemekten meneden üç kuvvet
vardır. Bunların başında birinci olarak « günah » gelir. Bu, dinin hük-
müdür. Sonra « ayıb » gelir. Bu da insanlığın ahlâk bakımından verdiği
hükümdür. Daha arkadan « yasak » gelir. Bu da kanunun emridir. Biz
bunlardan birinci ve ikinciye unuttuk. Sadece kanuna ve kanun vası-
tasile suçların önlenmesine yükletiyoruz. Lâkin yalnız bu kâfi midir ? Bir
kere bugünkü muhakeme usulleri, bugünkü ceza telâkkileri, bugünkü ha-
pis hükümlerile kimseyi korkuttuğumuz yoktur. Yirmi senedenberi Tür-
kiyede bu kadar cana kıyılmıştır ; bir tek kişi idam edilmemiştir. Her yir-
mi senede bir de affı umumî, ceza bakımından suçlulara bir ümid kaynağı
oldu.

sesiz, sakat ve yoksul kimseler Kiliselerin odalarında, misafirhanelerinde korunuyordu. Vaktile bütün Anadolu'da Kilise, mektep, hastane, eytamhane, misafir odaları, okuma odaları, bu kültür ve medeniyet beşiğinde, ruhanîler, metropolitler, keşiş ve papazlar başta olmak üzere, bütün müminler bir medeniyet öncüleri ve büyük bir davanın başarıcıları oldukları inkâr olunmaz.

İstanbul Anadolu'nun bir tablosudur. Eğer ufukta minareler yükseliyorsa, bunların yanbaşında veya biraz ötelerinde, çok canlı bir Hristiyan sosyal hayatının bekçi ve timsali olan Kilise çanları görülmektedir. İstanbul'un her köşesinde, çok nazik siyasî devrelerin yumruklarına rağmen, Kiliseler, sosyal meşaleler gibi kalmışlardır. Bunlar, yüksek ahlâkî, beşerî bir hayatı bütün dünyaya yaymışlar ve ilân etmişlerdir. İşte tarihçiler bize bu uzak mazinin karşısında derin bir saygı ile başlarımızı eğmeği, en kutsî bir duygu ve en aziz bir vazife olarak öğretecek ve göstereceklerdir. Bu çok mühim ve pek kıymetli başarılarından da Kiliseye yapılan sayısız, zengin ve bol teberrüler ve her türlü yardım ve teşvikler, Doğu Ortadoksluğun en parlak görünüşünü ve tarihinin en şaşalı sayfalarını teşkil eder.

Ölürken çocuklarına miras olarak, kalplerine aşılacağı, Kilise ve cemaatte karşı sevgiyi, birkaç hayır işi yapıp bırakmak veya mektep, yetimhane, hastanelere yardım etmek, hapiste ve eşrette olanları kurtarmağa çalışmak suretile, fiiliyata koymasını

Lâkin mademki dine bu kadar düşkünüz. Bu kadar mutekidiz. Vazifemiz yalnız dört rekât namaz kılup hacca gitmek ve oruç tutmaktan mı ibarettir ? Bu halka dinin asıl hedefi olan ahlâk tekâmülünü, insanlık his ve vazifelerinin benimsenmesini kim telkin edecektir ? Eyyy vâiz efendiler, ey kürsü şeyhleri, ey herkesi tekfire kalkanlar neredesiniz ? Hazreti Peygamberin : « Buistü liütemmime mekârim-el-ahlâkı » hadisini halka anlatsanıza ! Dinden gaye bu olduğunu hengün her fırsatta onlara söylese nize ! Dinin dünya nizamını sağlamağa matuf en büyük kanun olduğunu onlara anlatsanıza !

Bir ümmetin ferdlerinde görülen ahlâk zâfının manevî mesuliyeti bu yolda onları tenvir ve irşad etmiyenlere aiddir...

Her tarafta, her vesile ile bu halka, cana kıymanın, ırza tasallûtun, haram yemenin, hırsızlığın, yalancılığın, kötülük etmenin, curnalcılığın, hasedin fenalığını, dinen mezmum olduğunu anlatmıyanlar Allah ve insanlar katında suçlu ve günahkârdırlar. Yalnız bu vazifeyi yapanlar halkın hürmetine ve Allahın mağfiretine lâyük olanlardır.

B. FELEK

talep eden münzevî köy kadınından tutun da, bilinen ve bilinmeyen hayır sahiplerine kadar hepsini teşvik eden ve onlarda hakim olan düşünce tarzı şuydu :

İlerinin yüksek, ahlâkî ve dinî bir hayatı için yorulmak bilmez bir faaliyet, ilim ve hayırseverliğe sonsuz bir aşk ve sevgi.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

C

Peygamberler ve Peygamberlikler

Baba Allah'tan, ve Babamızın ve Allah'ımızın iradesine göre, bizi Şimdiki kötü dünyadan kurtarsın diye, günahlarımız için kendisini teslim eden Rabb'imiz İysa Mesih'ten, size inayet ve selâmet olsun ; Allah'a ebedler ebedince izzet. Âmin.

Eğer biz, yahut gökten bir melek de, size vaaz ettiğimiz İncil'den başka bir İncil vaaz ederse lânetli olsun. nce nasıl dedikse Şimdi de tekrar ediyorum : Eğer bir kimse size kabul ettiğinizden başka bir İncil vaaz ederse lânetli olsun. Çünkü Şimdi insanların rizasını mı, yoksa Allah'ın rizasını mı arıyorum ! Yahut insanları hoŐnut etmeğe mi çalıŐıyorum ! Eğer insanları hoŐnut etseydim, Mesih'in kulu olmazdım. »

« Galatyalılara Mek. I : 3 - 11. »

RUHULKUTSÜN (PARAKLYTOS'UN NUZULÜ)

Ve Pendikosti (Ellinci gün) geldiği zaman, cümlesi kararlaşmış olarak aynı yerde hazır bulunurken, birden gökten şiddetli rüzgâr ugultusunu andıran bir seda gelip durdukları evi doldurdu, ve ateş dilleri gibi ayrılıp yayılan diller onlara göründü ve her birinin üzerine gelip oturdu. Ve cümlesi Ruhulkudüs ile doldu, ve Ruhun kendilerini konuştuğu lisana göre başka başka dillerde konuşmağa başladılar.

Ve gök altında yaşayan her milletten dindar İbranilerden Kudüste bulunanlar, bu uğultu üzerine oraya doplandılar ve herkes kendi lisanının konuşulduğunu işiterek hayrete düştüler, ve cümlesi hayret ve taaccüp içinde birbirine « Bu konuşanların hepsi Galileli değil mi? Ve nasıl oluyor da biz Parthliler, Midi'ler, Elâmlılar, ve Mezopotamyada, Palestinde Kapadokyada Pontus ve Asyada, Frikyaya ve Pamfilyada, Mısır ve Libyanın Kirine taraflarında yaşayanlar misafir Romalı ve İbraniler, dönme Giritli ve Araplar, Allahın büyük işlerini, bunların ağzından kendi lisanımızla işitiyoruz ? diyorlardı Ve cümlesi hayret ve taaccüp içinde birbirine bunun ne olabileceğini soruyorlardı. Bir kısmı da alay edip bunlar sarhoştur diyordu.

Ve Petrus diğer on birlerle beraber ayakta onlara hitaben dedi ki : İbraniler ve Kudüste bulunan hepiniz, sözlerimi dinleyiniz ve onları hıfzediniz, çünkü bazılarınızın zannettiği gibi, bunlar sarhoş değildir. Zira daha günün üçüncü saatidir « Fakat Yoel Peygamber tarafından söylenmiş olan hadisedir. Zira Rap » ve son günlerde Ruhumdan her insana ihsan edeceğim ve oğullarınızla kızlarınız ilhamla söyleyecekler ve gençleriniz, ihtiyarlarınız da rüya görecekler ; ve o günlerde erkek ve kadın kullarım üzerine ruhumdan dökeceğim ve onlar ilhamla konuşacaklar. Ve yukarıda gökte acaipler ve yerde alâmetler kan, ateş ve duman vereceğim. Ve Rabbin büyük ve fevkalâde günü gelmeden güneş karanlığa ve ay kana tebdil olacaktır. Ve Rabbin ismini kim ikrar ederse o kurtulacaktır, diye buyurmuştu.

Resullerin Amelleri II, 1-12.

PEYGAMBERLERE LÜZUM VAR MIDİR ?

Havarîlerin yaşadığı devirde ve Kilisenin kurulduğu çağlarda insanlara ihsan olunan ilâhî mevhibeler meyanında nübuvvet de vardı. Havarî Pavlos, Korintoslulara yazdığı I. Mektubunda : « **Ve isterim ki..... nübuvvette bulunasınız. » « Ey kardeşler... nübuvvette bulunmağa gayret ediniz. »** demekle, hem sönmesinden endişe ettiği nübuvveti desteklemekte ve hem de Ruhulkudüsün birtek olduğunu, lâkin çeşitli suretlerde tecelli ettiğini, bir vücudun muhtelif uzuvları bulunabildiği, fikri ile izah etmiştir.

Şunu da ehemmiyetle kaydedelim ki, nübuvvet, Hristiyanlığın ilk devrinde her ne kadar son derece yayılmış ise de, onunla Havarîlerin fiilerinde, hattâ mektuplarında görülen kilise teşkilâtı arasında hiçbir tezat ve hiçbir ayrılık mevcut değildir. Bilâkis Kilise nazarında bunlar aynı derecede ehemmiyetli olup, yekdiğerine sıkı surette bağlıdır. Her Hristiyanın kudsî gayesi Ruhulkudüsün inayetine nail olabilmektir.

Bu suretle Havarî Petrus ilk vaazında, Kilisenin istikbalinden bahsederken, kadim peygamberlerden Yoel'in şu sözlerini tekrar etmiştir : « **Son günlerde bütün insanlara ruhumdan dağıtacağım, oğullarınız ve kızlarınız da nübuvvette bulunacaklar »**. Yani bu nübuvvet, İyşa'nın dirilişinin ellinci gününde, yani Hamseyin Bayramında, Ruhulkudüsün inmesile, ilk defa olarak takdis ettiği, Kilise ile Ruhbaniyetin birleşmesinde aranmalıdır.

Aksi halde İslâmiyetin yaptığı gibi Ruhbaniyeti inkâr edecek olursa, o da hakikî kıymetini kaybetmiş, sahte bir nübuvvet mahiyetine girmiş olur. Esasen bu yanlış görüş, İslâmiyetin dayandığı Montanistler gibi, Rafaziler tarafından ortaya atılınca, Ortadoks Kilisesi bu iddiayı cerh ve reddetmişti. Vermiş olduğumuz bu izahata nazaran Hz. Muhammed acaba Peygamber sayılabilir mi ?

Yukarıda da işaret edildiği gibi, biz Hristiyanlar için yeni yeni peygamberlerin zuhurunu kabul etmek pekâlâ mümkündür. İncil bu ihtimali bertaraf etmemiş, aksine olarak Allah'ın fazıl ve dindar kullarına bir takım mevhibeler ihsan ettiğini, dünyaya peygamberler gönderdiğini, onun muhtelif yerlerinde zikretmiştir. Meselâ Korintoslulara I. Mektubunda, Havarî Pavlos şunları yazmaktadır :

« **Tanrı bahşişlerinin muhtelif neveleri vardır, lâkin onları taksim eden Ruh birtektir. Hizmetler de türlü türlüdür ve bütün bunlar Allah'a hizmet etmektedir. Hareket şeklinde tecelli eden birbirinden farklı kuvvetler mevcuttur ; Fakat kuvvetlerin ken-**

di iyiliği için bahşolundukları insanlara bu hareketleri yaptıran yine aynı Allah'tır. Ruhulkudsün bahşettiği kabiliyet ise umumun istifadesi için herkese ihsan olunur. Çünkü Ruh vasıtasile, kimine hâlâs ile ilgili ilâhî sırların ve iradelerin hakikî manasına nüfuz edebilmek, kimine ise bilgi sahibi olmak kabiliyeti bahşolunur. Yine aynı Ruh marifetile, birine harikalar yaratan iman, diğerine muhtelif hastalıkları tedavi edebilmek kabiliyeti, kimine mucizeler yapabilmek, kimine her hadisede fikrî tezahüre hakim olan Ruhunu sezebilmek, bazısına türlü türlü lisan söyleyebilmek, başkalarına bu lisanları tercüme edebilmek bahşışı ihsan olunmuştur. Ve bütün bu çok ve çeşitli bahşişlerin âmili daima, O birtek Ruh olup, onları istediği gibi herkese ayrı ayrı taksim eder. Zira insanın vücudu birtek olduğu halde onun müteaddit azaları bulunduğu, aynı vücuda aid azalar ise müteaddit olmalarına rağmen, birtek vücut meydana getirdikleri gibi, İyâ da Kilise için aynı şeydir. Siz ise İyâ'nın vücudu ve azalarısınız, her biriniz de, şahsî meziyet ve kabiliyetinize göre, bütünün hayatında hususî birer yer işgal etmektesiniz. Allah da Kilisede evvelâ Resuller, sonra Peygamberler, üçüncü olarak hocalar, daha sonra her türlü mucizeler yapan, kâhanette bulunan, muhtelif lisanlara vakıf olan, hastaları tedavi bahşişini haiz bulunan insanlar tayin etti ».

Bu itibarla evvelce sormuş olduğumuz suale cevap vermek için, Hz. Muhammed'in Hristiyanlar tarafından da Peygamber olarak kabul edilmesi imkânsız değildi. Yeter ki O, Mukaddes Kitaplarda Peygamberler için gösterilen vasıfları kendi şahsında cemetmiş olaydı. **Hristiyan Kilisesi bunu bulamamıştır.**

Hiç değilse, İslâmiyetiñ düştüğü tenakuzlar ne Hz. Muhammed'e ve ne de Kur'ana atfedilmeliydi ki biz Hristiyanlar Hz. Muhammedi Peygamber Kur'anı da Mukaddes Kitap olarak tanıyabilelim. Bu taktirde ise, evvelce gösterdiğimiz ve göstereceğimiz âyetlerin mütalâasından anlaşılacağı gibi, gerek Hz. Muhammed'in gerekse Kur'anın gayesi, daha önce gönderilen Mukaddes Kitaplardaki İlâhî hakikatlere intibak etmek olduğuna nazaran, rastladığımız aksaklık ve tezatlar şu ihtimallerden biri ile izah edilebilir mi? suali kendiliğinden akla gelir. Bahsettiğimiz ihtimaller şunlardır :

a — Vahy kâtipliğini deruhte eden kimseler, şahsî fikir ve düşüncelerini de araya sokmuşlar, Hz. Muhammed'in Vahy ve talimatı gibi göstermişlerdi bu yüzden Hz. Muhammed, Kur'anın bazı yerlerinde Yahudilerin ve Hristiyan Rafazilerinin yanlış talimatını benimsemiş, diğer bazılarında ise batıl bir takım itikatlara kendini kaptırmış olarak görünmektedir.

b — Kur'anı ezberden bilenlerin, yani hafızların ölmesiyle birçok âyetler kaybolmuş, bu yüzden Hz. Muhammed'in bütün vahyilerini tamamlamak imkânsız bir hale girmiş ve neticede Kur'an bir çok noktada noksan kalmıştır.

c — Kur'anı cem edenler, bilhassa Zeyd, âyetlerin büyük bir kısmını kasten yazmamışlar, diğer bir kısmını da değiştirmişlerdir.

d — Hz. Muhammed siyasî bir şef olduğu için ve Onun bütün dünyayı bir Arap devletinin hakimiyeti altına sokmak istemiştir. Taraftarları ise kendisine bir Peygamber, Allah tarafından ilham alan ve ancak ilâhî hakikatler vahyeden sıfatiyle hürmet göstermedikleri gibi, onun hemen hemen bütün tembih ve direktiflerine, hususiyle ölüm döşeginde vermiş olduklarına (Meselâ Alinin halefiyetine taallük edenlere) itibar etmemişlerdir.

Bütün bu ihtimallerden hakikate en çok uygun düşenin hangisi olduğuna hükmetmek için derin tetkikler yapmak lâzımdır. Maamafih hakikatı arayan bir tek insan bulunmaz ki Mukaddes Kitapları esaslı bir şekilde mütalâa ettikten sonra Kur'anın Onlarla olan ahenksizliğini af ve en mühimi İysa'nın Allahlığını red için İslâm ulemasının yürüttükleri muhakeme, ve ileri sürdükleri fikir ve delilleri kabul edebilsin. İysa'yı sadece insan, adı bir Peygamber olarak kabul edenler hiç şüphe yoktur ki Mukaddes Kitapların vaazına ve ruhuna muhalif olan malûmatlara, yalanlara kapılmaktadırlar.

İncili Şerif'i bir insanın, bir Peygamberin talimatı zan ve evleviyetle iddia edenler, hakikatten uzaklaşmakta, vicdanlarını hakikî Nur kaynağından, sevgiden ; karanlık, iğfal, fesat ve imânsızlığa doğru sürüklenmektedirler.

Hz. Muhammed de Kur'an vasıtasıyla, olsa olsa İncile uygun olan talimatta bulunmalıdır. Aksi halde, ya Kur'anın saflığını muhafaza etmediği, ya Hz. Muhammed'in Allah'ın Resulü olarak kabulüne imkân bulunmadığı, yahut da İslâm ulemasının kendi Peygamberlerine ve Mukaddes Kitaplarına riayetsizlik gösterdikleri, ancak ve ancak kargaşalık doğurdukları meydana çıkar.

I PEYGAMBERLİKLER

Dimağları esir eden bir hakikat varsa, o da Peygamberlerin bize müjdelemiş oldukları hakikatlerdir. Bu hakikatler de insanlığın kurtuluşunun yalnız Kelâmullah, İbnullah ve Mesih İyşa'da mevcut bulunduğuudur.

Zaman ve zemin görüşü ile, çok uzak devirlerde ve çok farklı ülkelerde ve insan aklının kavrayamayacağı bir tarzda, dünyada fazilet ve ilim timsali olarak şöhret almış peygamberlerin, âlimlerin, insanlığa yaptıkları bu tebşirlere boyun eğmek ve onları oldukları gibi kabul etmek en kudsî bir borç, en olgun bir fazilettir. Zira bir yandan bu peygamberliklerin bizim devirlere mü-tâallik olan kısımları harfiyen yerine geldiği gibi, Hristiyan dini de bunlara lâyük oldukları esaslı alâka ve dikkati göstermiş bulunuyor.

« Ve bizde daha sabit Peygamberlik Kelâmı vardır. Gün ağarır sabah yıldızı yüreklerinizde doğuncaya kadar, karanlık yerde nur saçan bir çıra gibi ona dikkat ederek iyi yaparsınız. Önce bunu bilmelisiniz. Kitabın hiçbir Peygamberliği hususî tefsirden değildir. Çünkü Peygamberlik asla insanın iradesile gelmemiştir. Fakat insanlar daima Ruhulkudüs tarafından sevkolunarak, Allah'tan söylediler. »

« Petrus'un Mektubu I : 12 - 21. »

Tevrat gibi de, on beş asır boyunca, Yahudi Peygamberleri gibi fazilet ve ilim timsali insanların tebşirlerini havi bir kitapla gözlerimiz açılmaz, ve ruhumuz aydınlanmazsa, İblis'in karanlık mağaralarında yaşayan gafillerden ne farkımız olabilir !

Zira « **Rab Yahuvva, Peygamber kullarına sırrını açmadıkça birşey yapmaz. »**

« Tevrat, Amos Peygamber Kitabı III : 7. »

« Tevrat, Mezmurlar Kitabı XXXIV : 4. »

« Göklerde sırları ifşa eden bir Allah vardır ve son günlerde vuku'bulacak şeyleri O bildirmiştir. »

« Tevrat, Daniel Kitabı »

Biz de bu hakikatleri anlamak için Daniel Kitabının II. ve VII. bablarındaki Peygamberliklere bir göz atalım :

Kıral Nabukatnesar'ın Rüyasının Daniel Peygamber Tarafından Tefsiri

Tevrat'ın Daniel Kitabından : « Kırallığının ikinci yılında Nabukadnesar uykusunda rüyalar gördü ve ruhu altüst olarak uykusu kaçtı. Bunun üzerine gördüğü rüyayı kendisine anlatmaları ve tefsir etmeleri için sihirbazları, falcıları, efsuncuları

ve Kildanileri huzuruna çağırmaları için emretti. Ve onlar da gelip Padişahın huzuruna çıktılar. Padişah da onlara : « uykumda bir rüya gördüm ve ruhum rüyayı anlamak için sabırsızlandı. » dedi. Kildaniler de Kırالا, Aramî dili ile konuşarak, « Ey Kiral, ebeden var ol. Bu rüyayı kullarına anlat ki, biz de onun tefsirini ve izahını yapalım, » dediler. Kiral da cevap verip : « O şey akıldan çıktı, » dedi. « Fakat siz bana gördüğüm rüyayı bildirmez ve tefsirini yapmazsanız, parça parça doğranacaksınız ve evleriniz gübrelik olacaktır. Ancak rüyayı gösterir ve tefsirini de yaparsanız, benden hediyeler, bahşişler ve mevkiler alacaksınız. Şu halde rüyayı ve tefsirini bana anlatın. »

Onlar da ikinci sefer olarak cevap verdiler ve dediler : « Padişah rüyasını kullarına anlatsın ve biz de onun tefsirini yapacağız. » Kiral da cevap verdi ve dedi : « Hakikaten sizin benim bu rüyayı unuttuğumu görerek, vakit kazanmak istediğinizi anlıyorum ; Fakat şayet gördüğüm rüyayı bana bildirmezseniz sizler için yalnız bu verdiğim hüküm cari olacaktır. Zira karşımda, vakitler tamamlanana kadar, yalan ve yanlış söylemek için sözleşmiş bulunuyorsunuz. Onun için siz bana şimdi rüyayı söyleyin ve ben de o zaman onun tefsirini yapıp yapamayacağınızı öğrenmiş ve anlamış olacağım. »

Kildaniler Kırالın sözlerine karşı şu cevabı verdiler : « Bir sihirbazdan, bir falcıdan veya bir Kildaniden böyle bir şey talep edecek bir Kiral, bir şef veya bir kumandan bulunmadığı gibi, yeryüzünde Kırالın bu gördüğü rüyayı meydana çıkarabilecek bir insan da mevcut değildir. Zira Kırالın istediği şey güçtür ve bunu ancak, varlıkları vücutle tahdit edilmeyen Tanrılardan başka kimse Kırالا izah edemez. »

Bu sözleri işiten Kiral ise, çok kızdı ve köpürdü. Ve bütün Babil âlimlerinin yok edilmesini emretti. Ferman çıktığı için âlimler öldürülecekti. Bu arada Daniel ile arkadaşlarını da öldürmek için aradılar. Onu buldukları zaman, Babil âlimlerini öldürmek için çıkmış olan Kiral'ın Muhafız Kıtası Kumandanı Aryoh'a Daniel şöyle dedi : « Kırالın bu gazabının sebebi nedir ! Aryoh da Daniel'e bütün olanları anlattı. Bunun üzerine Daniel Kırالın huzuruna çıkarak, kendisine mühlet vermesini ve gördüğü rüyayı anlatacağını söyledi... Daniel mühleti alınca evine gitti ve arkadaşları Hananya, Mişail ve Azarya'ya, kendisinin ve arkadaşlarının ve bütün Babil âlimlerinin katli için emir çıktığını, gökteki Allah'tan inayet dilemelerini ve yalvarmalarını söyledi.

Ve rüyanın sırrı o akşam Daniel'e rüyasında bildirildi ; Daniel de Allah'ına şu sözlerle hamdetti : « Allah'ın adı ezelden ebede kadar mübarek ola. Zira hikmet ve ceberrüt onundur. Vakitleri ve zamanları değiştiren O dur. Kıralları saltanattan tard ve tahtlara Kırallar ikame eder. Bilginlere zekâ ve insanlara bilgi verir. Derinlerde gizli olan şeyleri O ifşa eder. Bana hikmet ve kudret veren ve dua ile talep ettiğim şeyleri bana bildiren O dur. Ey atalarımın Tanrısı, Sana teşekkür ederim. Zira sen bize Kırılın meselesini bildirdin. »

Tevrat bu kısayı şu yolda anlatmakta devam etmektedir :

« Ve işte Daniel Kırılın bütün Babil âlimlerini öldürmesi için vazifelendirdiği ve emrettiği Aryoh'a giderek ona : « Babil'in âlimlerini yok etme, beni Kırılın huzuruna çıkar ve ben ona tefsiri yapacağım. » dedi.

Aryoh da Daniel'i hemen Kırılın huzuruna çıkardı ve « Yahudi kavminin esirleri arasından, rüyanın tefsirini Kırıla yapacak olan, bir adam buldum. » dedi.

Kırıl da, adı Baltasar olan Daniel'e hitaben : « Gördüğüm rüyayı bana bildirecek ve onun tefsirini yapacak kadar senin kudretin var mı ! » diye sordu.

Daniel de Kırıl huzurunda cevap vererek : « Kırıl'ın sorduğu ve talep ettiği sırları âlimler, falcılar, sihirbazlar ve büyücüler Kırıla gösteremezler. Fakat sırları ifşa eden ve Kırıl Nabukadnesar'a son günlerde ne olacağını bildiren, ancak göklerdeki Allah'tır. » dedi ve sözüne şöyle devam etti :

« Senin rüyan ve yatağına uzandığın zaman düşündüklerin şunlardır : Sen ey Kırıl, yatağında uzanmış iken ileride neler vuku'bulacak diye düşünüyordun ve her sırrın ifşa edicisi Allah sana ileride neler olacağını bildirdi. Fakat bence, bana bu sır çok zeki ve insanlar fevkinde olduğumdan dolayı ifşa edilmiş değildir. Ancak Kırıla bu gördüğünün tefsiri yapılsın ve sen de kalbinin düşüncelerini göresin diye, bu sır bana ifşa edildi.

Ve işte sen ey Kırıl, bakıyordun ve önünde muazzam görünüşlü muhteşem bir parlaklığı ve korkunç bir çehresi olan bir heykel olduğunu görüyordun. Bu heykelin başı som altındandı, göğsü ve elleri gümüşten, karnı ve kalçaları tunçtan, bacakları demirden, ayakları kısmen demirden ve kısmen de balçıktan idi. Ve sen bakmakta devam ediyordun, tâ ki el sürülmeden, görülmeyen eller tarafından bir taş koptu ve kısmen demir, kısmen de balçıktan olan heykelin ayaklarına çarptı ve onları parçaya parçaya etti. O zaman demir, balçık, tunç, gümüş ve altın hep bir-

likte parçalandılar ve yaz harmanının ince samanı gibi ufalandılar ve rüzgâr onları öyle bir şekilde savurdu ki, birtek zerrelere bile yeryüzünde kalmadı. Kırılın gördüğü rüya budur ve bunun tefsirini de şimdi Kırılın huzurunda yapacağım :

Sen ey Kırıl, Kırallar Kırılısın, çünkü göklerin Allahı sana Kırallık, kuvvet, şeref ve insan oğullarının mesken yaptığı bütün yerleri ve kırlardaki hayvanları ve gökteki kuşları senin eline verdi. Ve bütün bunların başına seni efendi ve hükümdar olarak ikame etti. Heykelin altın başı sensin. »

« Babil İmparatorluğunun en canlı ve en şerefli devri bu devirdir. Yani M. O. 625 - 538 yılları. »

« Ve senden sonra seninkinden daha zayıf bir kırallık doğacaktır. Ve yine tunçtan olan ve bütün dünyaya hakim olacak olan bir üçüncü kırallık doğacaktır. »

« İkinci Kırallık İran İmparatorluğudur. M. O. 538-331 yılları. Üçüncü ise onu takip eden ve onun yerine geçen İskender İmparatorluğudur. M. O. 331-130. Hakikaten İskender İmparatorluğu bütün dünyaya hakim olmuştu. Hattâ yeni tetkiklere göre, İskenderin denizcileri Amerika'da Meksikaya bile yerleşmişlerdi. »

« Dördüncü Kırallık demir gibi kavi olacaktır, zira demir herşeyi keser ve parçalar ve hattâ demir herşeyi ezdiği gibi o da herşeyi ezecek ve parçalayacaktır. Ayaklarının ve parmaklarının bir kısmını demirden ve bir kısmını da kiremit balçığından gördüğüne göre, bu bölünmüş bir kırallık olacaktır, fakat buna rağmen onda demirin sağlamlığından birşey baki kalacaktır. Zira demiri balçıkla karışmış gördün. Ve ayak parmaklarının bir kısmı demirden, bir kısmı da balçıktan olduğuna göre, bunun bir kısmı kuvvetli ve bir kısmı da zayıf olacaktır. Ve demirin balçık çamuru ile karışmış olduğuna göre, aynı şekilde böylece insan zürriyeti ile karışacaklardır, fakat demir balçıkla karışmadığı gibi, onlar da birbirile birleşmeyeceklerdir. »

« İskender İmparatorluğundan sonra kurulan Roma İmparatorluğu ondan da kavi idi. O da bütün cihana hakim olmuştur. Fakat M. S. 330 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldı ve tarihte malûm olan Batı Roma ve Doğu Roma, yani Bizans İmparatorluklarını teşkil etti. Ancak Batı Roma balçıktan olduğundan M. S. 478 yılına kadar dayanabilmiştir. Bizans İmparatorluğu ise, demirden olup M. S. 1453 yılına kadar bütün akınlara karşı bir set vazifesini görmüş ve mukavemet göstermiştir. Ayaklarında on parmak olduğu gibi, tarihî âkınlarda da Batı Roma İmparatorluğu, yani Avrupa Vandaller, Gotlar, Franklar,

İberler, Angiller ve Saksonlar ve saire tarafından istilâ edilmiş ve İtalya, Fransa, İngiltere, Almanya, İspanya, v. s. gibi, birçok Hükûmetler teessüs etmiştir. Bu millî Hükûmetler ise, tam manasile, demirden ve balçıktan olduklarından, birçok çarpışmalarla cihan hakimiyetine varmak istemişlerse de, muvaffak olmamışlardır. Bundan mâda : « Onlar da birbirlerine yapışmışlardır. » Vahiyi ile, bütün bunlar Allah'ın iradesine karşı birleşmeyeceklerdir. Zira zayıf insanların Allah'ın iradesine karşı koymağa kudretleri yoktur. »

Yukarıda zikrettiğimiz Peygamberlikler hakkında Daniel Kitabının yazdığı diğer bilgileri de buraya nakledeyim :

Bap : II : Âyet 44 : « Ve o Kıralların zamanında Göklerin Allah'ı ebeden yıpranmayacak olan bir hakkaniyet kuracaktır. Ve bu hakkaniyet ebeden baki kalacak ve diğer Kırallıkları yok edecektir. »

Aynı bapın, âyet 45 : « Ve dağdan bir taşın kopup geldiğini ve demiri, tuncu, balçığı, gümüşü ve altını parçaladığını gördüğüne göre, Ulu Allah gelecekte olacakları Kıralla bildirmiştir ; Ve rüya hakikattir ve tefsiri de tam ve doğrudur. »

Halaskârımız İyşa, Roma İmparatorluğunun tesisinden 130 sene sonra Gökten indi. Yani Aziz Ruhtan ve behlül Meryem'den ten aldı. Kendi mübarek ömrünü salip ölümü ile tamamladı ve Semaya alındıktan sonra Havarîlere ve hakikî dindarlara Aziz Ruhunu gönderdi. Ve bunun vasıtasile insanların hâlâsı için, milletler camiasından **Rabbanî Hükûmetini kurdu**. Havarî Pavlos'un bütün cihana ilân ettiği gibi, Mesihin Kilisesi bir milletin veya bir Devletin sınırlarile tahdit edilemez. Fakat Allah'ın hükmettiği bütün milletler ve insanlara şamildir. Ve bu Peygamberlikle, eminiz ki, bütün siyasî sistemler, yani Faşistlik, Nazilik, Kommünistlik v. s. âlemşumul bir hal alamıyacaklar ve ancak dünyanın cümle ümmetleri, İyşa'nın kurmuş olduğu, Kilisede gelişeceklerdir. İşte cihan harpleri buna bir delildir. İnsanların sığındığı millî ve dünyevî bütün sistemler iflâs edecek, saman çöpü gibi dağılacaklar ve bütün beşeriyet Rabbanî Hükûmete kavuşacaktır. Biz, buna böyle iman ederiz.

Keza aynı babın 46. âyetinden : « O zaman Kiral Nabukadnesar yerlere kapandı ve Daniel'e secde etti, Ona hediyeler ve hoş kokular verilmesini emretti. Ve Daniel'e de : « Hakikaten sizin Allahınız sırları ifşa eden, Kıralların efendisi ve Tanrıların Tanrısıdır. Zira bu sırrı sen Allah'ına sığınarak açabildin. » dedi.

Nabukadnesar gibi cihanda hükûm süren bütün millî liderler ve dirijanlar, hakikati görerek, iymana geleceklidir. Zira bütün dünyayı kazanıp da canını zayi etmiş olana Allah'ın melekûtundan uzaklaşmış olan bir kimseye bu hareketi hiçbir fayda temin edemez. Bütün insanlar selâmetlerini Rabbanî Hükûmette aramalıdırlar. Zira ancak bu şekilde selâmete erişebileceklerdir.

Keza aynı Babın 48. âyetinden : « Bu vak'adan sonra Kıral Daniel'i yükseltti, ve ona pekçok muhteşem hediyeler vererek, onu bütün Babil Eyaleti üzerine hakim ve Babil âlimlerinin Reisi ve Âmiri yaptı. Ancak Daniel, Babil Eyaleti işleriyle alâkadar olmaları için, Sedrah, Misah ve Abdelnegoy'u da Kırالا takdim ve onları da Devlet İdaresine tayin ettirdi, kendisi Sarayda kaldı.

Böylece Daniel Peygamber, Milâttan 655 yıl evvel, ilâhî vahiy sayesinde, uzun devirler ve asırlar hükûm sürmüş olan İmparatorluklardan ve Kırallıklardan ve bunların akibetleri hakkında önceden malûmat vermiş Rabbanî Hükûmetten, İbnullah İyşa Mesih'ten bahsederek, Onun gökten inip yeryüzünde manevî bir Rabbanî Hükûmet kuracağını tebşir etmiştir. Bu basit misalden ibret alıp, bütün iymansız ve itikatsızlar tövbe etmeli ve İyşa'ya iman edip bu Hükûmeti Rabbaniyeye dahil olabilmek çarelerini bütün yürekten arzulamalı ve aramalıdırlar. Zira insanlığın selâmeti ancak bu şekilde temin olunacaktır.

**Tevrat'ın Daniel Peygamberin (II. ve VII. Baplarındaki)
Rüyaların Tefsiri tarihî olaylarla aydınlatıldığında söylece bir fihristini yapabiliriz**

1 — Heykelin som altından başı. || Veya Kartal kanatlı ARSLAN
Daniel Kit. VII : 4 - 17.

« Babil İmparatorluğu M. Ö. 625 - 531 »

2 — Heykelin gümüşten göğüs ve kolları. || Veya ayı.
Daniel Kit. II : 32-38. || Daniel Kit. VII : 5.

« Medi-Fars İmparatorluğu M. Ö. 530 - 33 ».

3 — Heykelin bakırdan karnı ve kalçaları. || Veya dört başlı ve dört kanatlı kaplan.
Daniel Kit. II : 32-39. || Daniel Kit. VII : 6 42.
Daniel Kit. VIII : 5 - 7.

« İskender - Yunan İmp. M. Ö. 331 - 168 ».

- 4 — Heykelin demirden bacakları. || Veya demir dişli Canavar.
Daniel Kit. II : 33-41. || Daniel Kit. VII : 7 - 36.

« Roma İmparatorluğu M. Ö. 130 - M. S. 330 ».

- 5 — Halâskârımız Mesih İysa'nın Dünyaya İnışleri.
Daniel Kit. II : 36. Daniel Kit. VII : 13.

RABBANİ HÜKÜMET

- 6 — Heykelin ayaklarının bir kısmının balçıktan ve bir kısmının da demirden oluşu.

Daniel Kit. II : 36. || Daniel Kit. VII : 13.

« Roma İmparatorluğunun ikiye bölünüşü ».

Batı Roma İmp. 330 - 475. Doğu Roma İmp. Bizans
M. S. 330 - 1453.

- 7 — Heykelin demir ve balçıktan on parmağı. || Muhteşem canavarın on boynuzu.
Daniel Kit. II : 35-43. || Daniel Kit. VII : 20 - 24.

« Tarihî Akınlar neticesinde kurulan on devlet ».

8 — MUHAMMED VE İSLÂMİYET.

Küçük boynuz. Daniel Kitabı VII : 8-11-12-25.

- 9 — İslâmiyetin yayılışı.

Daniel Kitabı VII : 8-12-20-24-25.

RABBANİ HÜKÜMET

- 10 — Cihanda Birleşik Milletler teşkilâtı ile bir de Birleşik Dinler Federasyonu kurulacaktır (1).

Daniel Kitabı VII : 11-18-19-26.

- 11 — DOĞU ORTODOKS KİLİSESİNİN CİHANŞÜMUL
KARAKTER ALMASI.

Daniel Kitabı VII : 9 - 21.

(1) Birleşik Devletler Cemiyeti bir de Dinler Federasyonu yaratacaktır.

İşte Korede çarpışan gençlerimizin, gayeleri eski zamanlardan bambaşkadır, onlar bir Han bir Padişah veya millet uğruna değil fakat insanlık uğruna, ve tâ istikbalde hürriyet, adalet, saadet ve sevgi ile yaşamamızı temin için kanlarını dökmektedirler.

Yukarıda söylenilenlere, burada müteaddit Peygamberlerden aldığımız ve İyşa'nın hayatına ait olan tebsirleri ihtiva eden bazı parçaları, dikkatle mütalâa için, ilâve ediyoruz :

I. CİHANIN HALASKÂRI VE TEVRAT

İYŞA'NIN GELECEĞİ ZAMANI TEBŞİR EDEN ÂYETLER :

« İmdi bil ki, Kudüs'ün inşası hakkında emir çıktıktan sonra İyşa Mesih'e kadar yedi hafta ve altmış iki haftalık bir zaman vardır. Ve bu meyanda sıkıntılı zamanlarda yine inşa edilecektir. — Yani ilk yedi haftada — Ve altmış iki hafta sonra da Mesih zuhur edecektir. Lâkin kendisi için gelmiyecektir. Ve gelecek olan Mesih'in halkı şehri ve Makdis'i harap edecektir. Ve şehrin sonu tufanla gelecektir. Ve bu harbin sonuna kadar insanlar yok edilmekte devam edeceklerdir. »

İYŞA'NIN DOĞUŞU HAKKINDA :

« Ve Peygamber İşaya, Ey Davud'un evi dinleyin, dedi. Sizce insanları taciz etmek küçük bir şey mi ki ? Allah'ımı da taciz etmek istiyorsunuz ! Onun için Rab kendisi size işaret verecektir. Ve işte bakire hamile kalıp bir oğlan çocuğu doğuracaktır. Ve onun ismi Emmanuel tesmiye olunacaktır. »

« Buradaki bakire Meryem Anaya işaretidir. »

« Tevrat, İşaya Kitabı VII : 13-15. » « M. Ö. 700 »

« Ve sen ey Yahudiye'nin binlercesinden biri olacak derecede küçük olan Beytüllehem Efrada, bana ve bütün İsrail Kavmine önderlik yapacak olan Mesih Senden çıkacaktır. »

« Tevrat, Mike Kit. V : 2. M. Ö. 600 »

Milâttan 432 sene evvel Peygamber Malaki ve Zekeria Peygamber de bunu söylemişlerdi.

« Tevrat, Malaki Kit. IX : 4. »

Her sabah ve akşam ve vakit buldukça, bir çok mezhepleri temsil ettikleri halde, canı yürekten yalnız insanlığın selâmeti için dua etmektedirler. İşte onların kalplerinde başlıyan bu yakınlık bir dinler birliği temin edecektir ve böylece de insanlar sulh ve refah içinde yaşayacaklardır.

Gözlerimizi Ulu Tanrıya yükselterek Gökte Bir Pederimiz var olduğunu düşünürsek, Onun bize olan merhameti ve sevgisi kalplerimizde de sevgi meşalesini yakacaktır, böylece İyşa'da birleşerek ve İncilin yüksek beşerî kıymeti haiz talimatını düstar edinerek birbirimize ve Millet millete bağlanacağız.

Zikri geçen bu Peygamberliklerden Yuhanna İncilinin XII. Babının 12 - 16 ve Matta İncilinin II. Babının 6. âyetlerinde bahsedilmektedir.

« Ve Yesse Kütüğünün gövdesinden bir filiz ve onun köklerinden bir dal çıkacaktır. Ve onun üzerinde Rabb'in Ruhü, ilim, fehm, kuvvet, meşveret ve bilgi ruhu mevcut olacaktır... »

« Tevrat, İşaya Kit. XI : 1-2. »

« Rabb'i Allah'ım kulağımı açtı, ben de geriye dönüp kaçmadım ve âsi olmadım. Sırtımı kamçılایanlara ve yanaklarımı yollanlara teslim ettim ve açtım. Yüzümü hakaret ve tükürmelerden saklamadım. Zira Rabb'im ve Allah'ım bana yardım edecektir. Onun için utanmadım. »

« Tevrat, İşaya Kit. L : 5. »

« Keza İşaya Kitabının XIII. Babının 4-7. âyetleriyle, Mezmur Kitabının XXI. Babının 17. âyetinde, keza Matta İncilinin XXVII. Babının 39. - 43. ve Yuhanna İncilinin XII. Babının 27. âyetinde aynı mevzu tekrarlanmaktadır. »

MESİH'İN KENDİNE İYMAN EDENLERİ YÜKSELTECEĞİ HAKKINDA :

« Uyan, uyan. Rabb'in Ruhü, eski günlerdeki gibi uyan, geçmiş devirlerdeki gibi kuvvetlen. Ejderi yaralıyan ve Ruav'ı ezen sen değil misin ! Denizlerin dibini, kurtulanların geçmesi için, yol yapan sen değil misin ! Ve Rabb'in hâlâs eyledikleri dönemler, alkışlar ve marşlarla Siyona geleceklerdir. »

MESİH'İN SALİP ÜZERİNDE ÖLECEĞİ HAKKINDA :

« Davut Peygamber de, bin sene evvel, XXII. Mezmurunun 17. âyetinde şöyle demişti :

« Ve dilim damağıma yapıştı. Ve sen beni ölüm toprağına indirdin. Zira etrafımı köpekler sardı. Ve fena niyeti olanlar etrafımda toplandı. Ellerimi ve ayaklarımı deldiler. Fakat bütün kemiklerimi sayabilirim. Aralarında esvaplarımı taksim ettiler. Ve cübbem için kur'a çektiler. »

« Fakat ben boğazlanmaya götürülen zararsız bir koyun gibi idim. Ve aleyhimde kasit hazırladıklarını anlamamıştım. »

« Tevrat, Yeremya Kitabı XI : 19. »

« Ve Rab bana dedi ki, Git bu kavme söyle : Kulakla işiteceksiniz, fakat duymıyacaksınız. Ve gözle göreceksiniz, fakat anlamıyacaksınız. Zira bu kavmin, gözleriyle görmemeleri, kulaklarıyla işitmemeleri ve yürekleriyle duymamaları için, yüreğı katılaştı, kulakları ağırlaştı, ve gözleri kapandı. »

« Tevrat İşaya Kitabı VI : 8. »

İYSA İNSANLIĞIN HÂLÂSİ UĞRUNA KENDİ RİZASI İLE CEFA ÇEKTI

« Hakikaten o hastalıklarımızı aldı ve dertlerimizi yükledi. Ve biz de, Onun Allah tarafından terk edilmiş, belâya uğramış ve yaralanmış olduğunu, zannettik. Halbuki O, bizim günahlarımız için yaralandı ve fena tavrı hareketimiz için cefa çekti. Bizim selâmetimizi sağlayan ceza Onun üzerine yükledi. Onun yaralarile biz şifa bulduk. »

Bundan başka Davut Peygamberin hamdiyelerine bakılırsa ve bunlardan Mesih İysa hakkında malûmat almak istenirse, XLIV. ve CIX. hamdiyeler onun Peder Allah'tan doğuşunu ve cesede girmesini, XXI. ve XXVI. hamdiyeler Onun salıp üzerinde öleceğini, ve yaşadığı müddetçe Yahudilerden maruz kalacağı ve çekeceği hakaretleri, II. ve CVIII. hamdiyeler Yahudilerin ona karşı hisleriyle Yehuda tarafından ele verileceğini, XX., XLIX. ve LXXI. hamdiyeler İysa'nın Peder Allah'ın yanındaki mümtaz mevkiini ve insanları yargılama selâhiyetini, çarmıha gerildikten sonraki cesede girişini ve milletleri celbini, XV. ise Onun ölümlerden dirileceğini, XXIII. ve XLVI. hamdiyeler onun Semaya uruç edeceğini, bize önceden haber vermişlerdir.

Sedrak, Misak ve Abdenagog gibi, üç gencin ateşte yanmaması ve Yunüs Peygamberin de üç gün sonra balığın karnından sağ ve salim çıkması gibi olaylarda ne büyük sırlar saklıdır. Bütün bunlara cevap vermek için Tevrat'ı tamamen buraya nakletmek mecburiyetinde kalacağımızdan, yukarıdakilerle iktifa ediyoruz.

« Ve âdeti üzere, Sept gününde Sinagoga girdi ve okumak için ayağa kalktı, ve Ona Tevrat'tan İşaya Peygamberin cüzü verildi. Cüzü açıp, şöyle yazılmış olan yeri buldu : « Rabb'in Ruhü Benim üzerimdedir. Zira Beni fakirlere iyi haberi vaaz etmek için meshetti. Beni, esiriere azatlık ve körlere gözlerinin açılmasını ilân etmeğe, ezilenleri kurtuluşa kavuşturmağa, Rabb'in makbul yolunu ilân etmeğe gönderdi. »

« Ve kitabı kapatıp hizmetçiye verdi ve oturdu. Ve Sinagog'da bulunanların cümlesinin nazarı onun üzerinde idi. O dahi onlara : Bu yazılar bugün kulaklarınızın işittiği şekilde itmam olunmuştur, dedi. »

II. ESKİ YUNAN FİLOZOFLARININ ALLAH VE İYSA HAKKINDAKİ SÖZLERİ

Apolloniyos'tan : Ben üçte yalnız birtek yüce Allah kabul ediyorum. Bunun Kelâmı, ilâhî, lâyezal ve bakire bir kızda gebe kalacaktır. Çünkü bu Kelâmullah, ateşli bir yay gibi, doğru gidecektir. Ve bütün dünyaya hakim olacak ve Peder'e hediye götürecektir.

Atina'lı Solon'dan : Geç vakit bu çok kısmı yeryüzünde hatasız bir vücut doğacaktır. Yorulmaz Uluhiyet, tedavisi kabil olmıyan bütün hastalıkların sırrını halletti. Ve bunun için iy-mansız haik tarafından kendisine karşı haset gösterildi. Ve yüksek bir yerde asılacak ve herşeye rızası ile ve mülâyimetle tahammül edecektir.

Thukididis'ten : Allah birdir, manevî nurdur. Ona hamdü-sena olsun. Çünkü herşey bire müncerdir. Başka Allah, başka melek, başka hikmet, başka cin ve peri, başka kurban yoktur. Yalnız kâinatı yaratan bir hakim vardır. Bu zat tabiata inerek suyu yaratmıştır.

*

**

Plutarhos'tan : Kâinatın üzerinde, bunun fevkinde ve bundan başka birşey farzolunmaz. KELÂM BUNDAN OLUP başkasından olamaz. Açık olarak anlaşılıyor ki, Allah'ın hikmeti ve Kelâmı yeryüzünü ihtiva etmektedir.

*

**

Eflâtun'dan : Eskisi yenidir, ve yenisi eskidir. Peder oğlunda ve oğul Peder'dedir. Bir, üçe münkasem ve üç birdir.

*

**

Aristot'tan : Tabiatta yorulmaz Allah'ın doğumu vardır. Çünkü bundan aynı Kelâm doğuyor.

*

**

Filon'dan : Bu büyük gökyüzünde, yürüyen alevden üstün ve sönmez ebedî bir ateş vardır. Bundan gökler ve yeryüzü, deniz ve yeraltı ve cinler titrer. Ve kendi kendisinin Babası, ve babasız çok mes'ut idi.

Sofokles'ten : Allah'ın iptidası yoktur. O, tabiaten sadedir. Gökyüzünü ve hem de yeryüzünü O yarattı.

Thalis'ten : Peder oğuldur ve oğul Pederdir. Cesetsiz bir tek Allah'tır.

Hakim Sivilâ'dan : Gökyüzünden asırların Padişahı gelecektir. Ve bütün cesetleri ve bütün dünyayı O muhakeme edecektir. Ana gelinden ve lekesiz bakireden Allah'ın yegâne oğlu doğacaktır. İptidasız ve yanına varılmaz bir Kelâmullah doğacaktır. Bundan gökler ve insan aklı titrer.

III. CİHANIN HALÂSKÂRİ VE ESKİ ÇİN ÂLİMLERİ

İyşa'nın dünyaya gelişi yaşaması ve eseri hakkındaki muhtelif Peygamberliklerin büyük değeri malûmdur.

Güzide kavim olan Musevi milletinden başka, daha az nisbette olsa bile, diğer milletler de, Allah tarafından, **Oğlunun bir zaman dünyaya geleceği** hakkında, Ruhulkudüs vasıtasile, tebsirat aldılar.

Daha mystik olan Doğuda bu ilâhî hazırlayış şiddetle kendini gösterdi. Böylece de eski Çin kitaplarında gelecek olan Halâskârın vasfı, Greko-Lâtinlere nispetle, o kadar net olarak çizilir ki, İsrail Peygamberlerinin, ilâhî tebsiratına hayret verici bir şekilde uyar.

Esasen Konfüçyüs Peygamber değildir. O ancak zamanına kadar, dinî an'ane halinde gelen ve din kitaplarında mahfuz bulunan « **AZİZLER AZİZİNİN GELECEĞİ** » hakkındaki tebsiratı kabul ve tasdik etti. Azizler azizi derken de « **Her şeyi bilen, her şeyi gören ve bütün sözleri hayat kurtarıcı ve hakikat olan** » ı kastederler. Yalnız O Skotsinin (Pederin) büyüklüğüne lâyük kurban verebilir.

Konfüçyusun talebesi Memtis « **Milletler onu susamış ağaçların sabah çiğ'ini bekledikleri gibi bekler diyor.** Tson-Yiong kitabı da « **Onun geçeceği yollar bakirdir, ve fazileti bütün dünyayı kaplayacaktır** » diyor. « **O her şeye yeni hayat aşılacak ve Tyene (göge) kadar yükselecektir.** » « **Mükemmeliyetin Yolları** Azizler azizi gelip de onları tesit etmediği, ve ayak izlerini bırakmadığı müddetçe bakir kalacaklardır, ve **Milletler ona secde edecekler, ve onu görüp işitince onun peşinden gidecekler ve hepsi bir ağızdan onun büyüklüğünü terennüm edecekler. Dünya onun büyüklüğünü ve ismini ikrar edenlerle dolacak. Çin de onun büyüklüğünün ziyalarından istifade edecek. O ziyalar barbar kabilelere aşılmaz çöllere ve erişilmez ülkelere kadar nüfuz edecek ve oralarını nurlandıracaktır. Her iki yarımkürede, denizlerin bir kenarından diğer yanına kadar, yıldız gören, yağmurla ıslanan ve insanlar tarafından iskân edilen de onun ismini hamdetmiyen hiç bir ülke, hiç bir kıyı hiç bir yer kalmıyacaktır.**

O GÖK VE YER VAR OLMADAN EVVEL MEVCUTTU, HER ŞEYİ YARATAN VAR EDEN O'DUR. GÖK VE YERYÜZÜNÜ VE ÜZERİNDE MEVCUT OLAN HER ŞEYİ O YARATTI. Her şeyi O muhafaza eder, ve kâinatın evveliyatını ve sonunu yalnız O bilir, ne kadar büyük olsa da bizimkine benzeyen insanî tabiatı vardır. Bizim gibi mükemmel insandır. Ve insan neslinin yegâne efendisi ve Rabbi'dir.

Yalnız O, kâinata hükmeden, yüce Allaha-Pedere (Sangti-ye) kurban olmağa muktedirdir. Gökle yeryüzünü barıştıarak, dünyada tekrar sulh ve nizamı ihya edecektir. Bir azizin kanununu itmam edici olarak beklenecektir. Kendisini cihana yayılmış bir krallık ortasında ilân edecektir ve oradan da dünyanın en ücra köşelerine yayılacaktır. Onun kanunu her şeyi ihtiva edecektir, ve Doğu denizinden Batı denizine kadar ve bir kutuptan diğer kutba kadar her yerde muhafaza edilecektir. Akıllı olan her mahlûk, nefes alan her canlı ve güneşin ziyası altında her şey onun hakimiyetinde olacaktır.

GÖKLE BİRLEŞMİŞ OLACAKTIR onun için de GÖK İNSANI veya İNSANOĞLU tesmiye olunacaktır. Tien-Gin İNSAN-ALLAHTIR. Emmanüldir. Azizler Azizinin gökle ve yüce Kelâmla birleşme keyfiyeti onun fazileti sebebiyle değildir çünkü **o DAHA DOĞARKEN BİRLEŞMİŞ DOĞACAKTIR.**

Dünya cehaletin ve taassubun en koyu karanlığı içinde gömülü bulunduğu, faziletin ortadan kalktığı ve fenalığın hâkim olduğu bir devirde **O dünyaya gelecektir,** fakat sonra tekrar her şey en tabii vaziyetini alacaktır.

O DÜNYADADIR VE DÜNYA ONU TANIMAZ... AZİZİ VURUN, ONU KAMÇILAYIN. Eşkiyaya hürriyet bağışlayın.

DÜNYANIN BÜTÜN GÜNAHLARINI TAŞIYACAK OLAN O, RAPTİR. Dünyanın kara talihini kaldıracak olan bütün kâinatın efendisi ve Kıralıdır.

Yukarıda dercettiğimiz metinlerden hasıl olan tesir şayanı hayrettir. İnsana bu kadar saf hakikat karşısında gayri ihtiyarî ürperme geliyor. Burada bilhassa İşaya Peygamberin Peygamberlikleri ile benzerlik aşikârdır, hattâ bazan cümle ve kelimesine kadar birbirinin aynıdır.

Bu mukayeseden de Eski Çin mystiklerinin ağzı ile de aynı Ruhun konuşmuş olduğu tabii bir netice olarak tebellûr ediyor.

«Kivotos Mecmuası, Nüsha 4 Sahifa 174-5 Nisan 952 ve

İ. Aristokli

II

İNCİL'DE HZ. MUHAMMED'İN GELECEĞİNİ TEBŞİR EDEN ÂYETLER VAR MIDIR ?

Bazı İslâm âlimleri, Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Tevrat ve İncil'den de ispat etmek kaygusuna düşmüşlerdir. Halbuki diğer taraftan bunları mensuh addederek, müminlerini bu kitapları okumaktan menetmekte ve böylelikle de birçok hakikatlerden uzak kalmalarına sebep olmaktadır.

Bir taraftan onları muharref addederken, diğer taraftan onlardan istiane etmek suretile, tezada düştüklerini görmüyorlar. Bu usul ile, Mukaddes Kitapların okunma endişesi olmadığından, akıllarına geleni İncil'de yazılmış gibi göstererek, (1) dercetmekte ve bu suretle demagoji yapmaktadırlar. Ömer Rıza üstadımız bakınız ne diyor :

« Hz. Muhammed'den altı yüz sene evvel gönderilen ve en son millî peygamber olan Hz. İyşa, dünyayı tam ve mükemmel bir hakikate götüremeyeceğini, çünkü devrinin bu hakikati kavrayamayacağını açıkça söylemişti.

Hz. İyşa Havarîlerine diyor ki : « **Size söyleyeceğim daha çok şeyler var. Lâkin şimdi tahammül edemezsiniz. O, Hakikat Ruhu geldiği zaman sizi bütün hakikate irşat edecektir.** »

Onun için Kur'an ilâhî iradenin tam ve mükemmel vahyi olmak gibi en yüksek mevkii haiz bulunuyor. »

« Ömer Rıza Tanrı Buyruğu Muh. Sah. XXXI. »

Ömer Rıza'dan aldığımız bu parça ile, bize gelen ve mündericatını ilk sahifelerimizde gördüğünüz mektubun bu mevzua ait kısmını buraya tekrar derc ve bazı İslâm âlimlerinin bu bapta söylediklerinin ve iddia ettiklerinin hepsine birden cevap vereceğiz :

Yuhanna İncili XIV : 14-21. « Eğer benim isimle bir şey dilerseniz, ben onu yapacağım. Eğer beni seviyorsanız, emirlerimi tutarsınız. Ben de Babaya yalvaracağım, ve O size başka bir Tesellici, — Paraklitos — hakikat Ruhunu, verecektir ; Tâ ki, daima sizinle beraber olsun ; Onu dünya kabul edemez, çünkü onu görmez, ve bilmez ; Siz onu bilirsiniz, çünkü yanınızda duruyor, ve içinizde olacaktır. Sizi öksüz bırakmam ; Size gelirim. Biraz zaman daha, ve dünya artık beni görmez, fakat siz beni gö-

« Yuhanna İncili XIV : 25-32. »

(1) Bu bapta Ömer Rızadan Resullere atfen yazdığı şu parçayı kariyerimize göstermeği faydalı bulduk :

« — Hazreti İyşa'yı kurtarmak için çalışan nüfuzlu insanlar da vardı. Bunlardan biri Aramathealı Yusuftu. Bu zat İsa'nın gizli tilmizlerinden

rürsünüz ; Madem ki ben yaşıyorum, siz de yaşayacaksınız. O günde bileceksiniz ki, ben Babamdayım, ve siz bendesiniz, ve ben sizdeyim. »

Yanımızda dururken, size bu şeyleri söyledim. Fakat benim ismimle Babanın göndereceği Tesellici, — Paraklitos — Ruhulkudüs, o size herşeyi öğretecek, ve size söylediğim herşeyi hatırınıza getirecektir. Size selâmet bırakıyorum ; Benim selâmetimi size veriyorum ; Ben size dünyanın verdiği gibi vermiyorum. Yüreğiniz sıkılmasın, ve korkmasın. Size : Giderim ve size gelirim, dediğimi işittiniz. Eğer beni sevseydiniz, Babaya gittiğim için sevinirdiniz ; Çünkü Baba benden büyüktür. Ve olduğu zaman iman edesiniz diye, olmadan önce size şimdi söyledim. Artık sizinle çok şeyler konuşmıyacağım ; Çünkü bu dünyanın reisi geliyor Ve bende onun hiçbir şeyi yoktur. Fakat dünya bilsin ki, ben Babayı severim ve Baba bana nasıl emir verdiyse, öyle derim. Kalkın, buradan gidelim. »

di. (Yuhanna İncili 18 : 38) Yusuf İsa'yı evvelâ Yahudi meclisinin elinden kurtarmağa çalışmış ! (Yuhanna 23 : 51), fakat muvaffak olamadığı için başka çarelere baş vurmağa karar vermiş, zengin bir adam olduğu için nöbetçi muhafızları elde etmiş, bunlar da İsa'nın öldüğünü söyliyerek cesedini ona teslim etmişler. (Markos İncili 15 : 45) Ömer Rıza sayfa 148 Not.

Bu yazılara bir kelime ilâve etmeden Markos İncilinden 15/42-47. kısmını buraya mukayese için derc edelim.

« Artık akşam olunca, hazırlık günü (Cuma) yani Septin arifesi olduğundan Allah'ın büyüklüğüne inanmış olan doğru sözlü meclis âzası Arimatealı Yusuf geldi, cesaret ederek Pilatın yanına çıktı, ve İsa'nın ölüsünü istedi. O da Onun bu kadar çabuk öldüğüne şaşıtı ve yüzbaşını çağırarak İsa öleli epey oldu mu ? diye sordu. Ve yüzbaşından öğrenince vücudu Yusuf'a verdi. O da keten bezi satın alarak onu salipten indirdi ve beze sararak Onu kayadan oyulmuş bir kabre koydu ve kapısına bir taş yuvarladı. Mecdelli Meryem ve Yusa'nın anası Meryem nereye konulduğunu görüyorlardı.

Her halde buraya geçirdiğimiz bu iki parçanın mukayesesinden, şu ya bu Resule atfen yazılanların (Yuhannaya « Yusuf İsayı Evvelâ Yahudi meclisinin elinden kurtarmaya çalışmış ! (23 : 51) ! ve Markosa « zengin bir adam olduğu için muhafızları elde etmiş » sözü atfedildiği gibi) sırf Mukaddes Kitaplar (Müslümanlar tarafından okunmuyor şu halde ben istediğimi istediğim Resule atfederek yazabilirim ve bunun farkına varan olmaz, kanaati ile yazdıklarını, ve okuyanları nasıl iğfal ettiklerini gösterir bir misaldir kanaatindeyiz.)

Yuhanna İncili XVI : 7-17. « Bununla beraber ben size hakikati söylüyorum ; Benim gitmekliğim size hayırlıdır, çünkü gitmezsem, Tesellici size gelmez ; Fakat gidersem, onu size gönderirim. Ve o geldiği zaman, günah için, salâh için, ve hükûm için dünyayı ilzam edecektir ; Günah için, çünkü bana iman etmezler ; Salâh için, çünkü Babama gidiyorum, ve artık beni görmezsiniz ; Ve hükûm için, çünkü bu dünyanın reisine hükmedilmiştir. Size söyleyecek daha çok şeylerim var ; Fakat şimdi dayanamazsınız. Fakat o, hakikat Ruh'u gelince, size her hakikate yol gösterecek ; Zira kendiliğinden söylemeyecektir ; Fakat her ne işittiklerini söyleyecek ; Ve gelecek şeyleri size bildirecektir. O beni taziz edecektir Çünkü benimkinden alacak, ve size bildirecektir. Babanın hernesini varsa, benimdir ; Bunun için : Benimkinden alacak, ve size bildirecektir, dedim. Biraz müddet sonra beni artık görmeyeceksiniz ; Ve gene biraz müddet sonra ve beni göreceksiniz.

« Ben de Babaya yalvaracağım ve O size başka bir Tesellici — Paraklitos — verecektir... » vaadi celili ile, İyşa'nın burada zikrettiği Tesellicinin Ruhulkudüs olduğunu söylemeğe hacet yoktur zannederiz. Nitekim : « **Ebeden sizinle beraber olsun ; Dünya Onu kabul edemez, çünkü onu görmez ve bilmez.** » sözleri, bunu bize aşikâr bir tarzda ifade etmiş oluyor.

Kalplerimizde en ufak bir şüphenin bile kalmaması için, İyşa sözüne devamla, en açık kelimelerle bunu bir daha tekrar ediyor :

« **Fakat benim isimle Babamın göndereceği Tesellici Ruhulkudüs, size herşeyi öğretecek, ve size söylediğim herşeyi hatırıma getirecektir.** » diyor.

Evet, gönderileceği İyşa tarafından müjdelenen Ruhulkudüs insan olmadığından, « **dünya onu görmez ve bilmez** » denilmekte ve İyşa'nın Semaya alınmasının ellinci günü, Hamseyin Bayramında, yani Pentikosti günü Havarîlere nüzul etmesiyle keyfiyet izah edilmektedir. Bu nokta inkârı mümkün olmayan bir hakikattir. Onunla, onlar teselli bulmuşlar ve mucizeler yaratmışlardır.

Ancak Ruhulkudüs, Havarîler öldükten sonra da « **ebeden sizinle beraber olacaktır** » emri ilâhîsi dahilinde, Havarîlerin halefleri olan Kilise mensuplarına intikal ede ede, dünyanın sonuna kadar **Umumî Kilise ile beraber bulunacaktır.** İmdi şahadeti ilâhiye bu suretle ezelden ebede kadar Umumî Kilise ile beraber olan Peder Allah, Oğul ve Aziz Ruh olarak mevcut bulunacaktır.

İysa'nın işbu tarih ve talimlerinden ilâhî kasti budur. Çünkü Tesellicinin ebeden kalması lâzımdır. Havarîler fanidir, ebeden kalma ancak halefiyetle tahakkuk eder. Umumî Kilise onların ebedî halefidir. **Demek ki, Ruhulkudüs Umumî Kilise ile daima ve ebeden beraberdir.**

Bu hakikati anlamakta hiçbir müşkülât yoktur. Ulu Tanrı, İncildeki hakikatleri insanlara anlatacak ve taddıracak olan Ruhulkudüs ü, İysa'nın urucundan elli gün sonra yollamıştır.

« **Artık sizinle çok şeyler konuşmıyacağım, çünkü bu dünyanın reisi geliyor » ve bende onun hiç bir şeyi yoktur »** İsa bu sözleri söylerken Hz. Muhammedi kastetmez. «**Benim gitmekliğim hayırlıdır, zira ben gitmeyince size teselli edici gelmez, amma gittiğim halde onu size gönderirim**» demesi Hz. Muhammedi göndereceğini değil—ki bunu Hz. Muhammed bile kabul etmez.—Fakat Aziz Ruhü göndereceğini gösterir. Nitekim : Gerçi İysa daima bizimle beraberdir. Çünkü **Gökte ve yeryüzünde bütün hakimiyet bana verildi.** İmdi, siz gidip bütün milletleri tilmiz edin, onları **Baba ve Oğul ve Ruhulkudüs adına vaftiz eyleyin. Ve işte ben bütün günler, dünyanın sonuna kadar, sizinle beraberim.** » demişti.

« Matta İncili XXVIII : 18-20. »

Ve daima bizimle beraber kalacaktır. Fakat artık O bu fâni dünyanın dar çerçevesi haricine çıkmış bir varlık olduğu için, bize çapımızda bir koruyucu, bir tesellici, bizi her müşkülümüzde olduğu gibi, « günah ve salâh ve hüküm hususunda » — Umumî Kilise mensuplarının ağzı ile — bizi ilzam edecek olan Ruhulkudüs'ü, ebeden **Hristiyanlarla birlikte kalmak üzere, göndermiştir.**

« **Size söyleyeceğim çok şeyler var. Lâkin şimdi tahammül edemezsiniz. O, Hakikat Ruhü geldiği zaman sizi bütün hakikatlere irşat edecektir.** » demesinin manası da şudur : Havarîler, bilindiği gibi, halk tabakasından, balıkçı, gümrükçü v. s. gibi tahsilsiz ümmî insanlardı. Böyle olunca da yaydıkları Hristiyanlığı yüksek ve kıymetli prensiplerini nasıl yaydılar ve nasıl onların önderi olabildiler ? Muhakkak ki İysa yaşarken onlarla ilim ve felsefe hakkında konuşamazdı. Çünkü onların bu mevzuları anlamalarına imkân yoktu. Fakat Hakikat Ruhü ile, yani Ruhulkudüs ile dolunca, yalnız dünyadaki bütün dilleri konuşmakla kalmadılar, aynı zamanda da, eser olarak, dünyada eşsiz olan İncil'i yazdılar. Çünkü « **O Hakikat Ruhü geldiği zaman sizi bütün hakikatlere irşad edecektir,** » demişti.

Bu konuyu Müslümanlık noktai nazarından tetkik eder ve bir lâhza gönderilecek olan Paraklitos'un, Ruhulkudüs'ün, yani Hakikat Ruhunun Aziz Ruh olmadığını düşünürsek, bunun Muhammed olabileceğini, — Müslümanların yaptığı gibi — iddia edebilir miyiz? Herhalde hayır. Çünkü bilindiği gibi, Hz. Muhammed İysa'nın ismi ile Peygamberlik iddia etmediği gibi, İncil'in adı geçen âyetlerini zikretmiş de değildir. Yok şayet İysa tarafından gönderilmiş idi ise, Onun prensipleri ve talimleri hududu dahilinde yürümediği için ve onu bir Peygamber seviyesine indirdiği için herhalde Allah huzurunda sorumlu ve Hristiyanlık nezdinde bir rafazidir. Yukarıda zikrettiğimiz âyetin manâ, ifade ve ruhuna göre, gelecek olan Ruh, Mesih İysa'nın Rab olarak dünyada görüldüğünü taziz edecektir ve etmiştir. Keza âyette o gelecek olanın « İncil'den alıp insanlara tebliğ edeceği » tarih edilmiştir.

Diğer taraftan « **O hakikat Ruhu geldiği zaman... Gelecek şeyleri size beyan edecektir** » ilâhî cümlesine bakılırsa Yine Hz. Muhammedin—Kur'anın bir çok âyetlerince de — Peygamberlik yapamadığı, çünkü gelecek ve olacak şeylerle hiç meşgul olamadığından anlıyabiliriz.

Şu halde İncili Şerif'in zikrolunan parçalarından Hz. Muhammed'e bir hisse ayırabilmek, imkânsızdır. Müslüman ülemasının anladığı Paraklitos insandır, bu zat da Havarîlerden **yedi asır sonra gelip geçmiştir**.

İncili Şerif'in Paraklitos'u ise, Allah tarafından Havarîlere ve müminlere gönderilen ve « ebeden müminlerle beraber kalacak olan » Ruhulkudüs'tür.

Tafsilen yukarıda gördüğümüz âyetlerden anlaşılın ilâhî bir hakikat varsa, o da « Peder, Oğul ve Ruhuskudüsün, yani üç uknumda mevcut bulunan **bir Allah'ın** » var oluşudur. Bunu İysa bu yolda tarif etti, Havarîler bu hakikati bu yolda kabul eylediler, Umumî ve Mevziî Sinotlar, ile Kilise Babaları da bunu bu yolda tasdik buyurdular.

Allah'ın üç uknumda olduğu, Fatih Sultan Mehmed'e Trabzonlu Georgios'un hitabesinden ve Patrik Geradios'un dinî ikrarından anlaşılmissa da buracıkta kendimizden alacağımız bir misal ile de anlatabiliriz : Ben bir, Benden doğan kelâmım iki, benden kaynayan ve beni düşündüren ve düşünmeğe sevkeden ruhum üç : Kelâmım, benden doğup sizin kulağınıza ve kalbinize girerken, ben girmiyorum, kelâmım giriyor ve ben size bu kelâmı söylerken, bende bir de düşünen Ruh vardır. Ben

sizin kulağınıza ve kalbinize girmedim, ruhum da girmedi, yalnız kelâmım girdi. Ve kelâmım size girdiği vakit benden ayrılmadı, gene bendedir, ve bu üç görünen şey bir tek benim. Bu üçü beraber olmayınca, ben mevcut olamam. İşte ben üçüm ve bu üç bir tek benim.

Allah'ın üç uknumda olduğunu, Tevrat'ta Hz. Musa ve diğer Peygamberler, rumuzla haber verdilerse de, açıktan söylemeğe cesaret edemediler. Sebebi de, Yahudilerin, birçok Tanrılara tapan Mısır'lıların arasında uzun müddet yaşamış olmalarıdır. Bu yüzden, Putperestliğe meyil etmemeleri için, kendilerine üç uknum hakkında fazla izahat verilmedi.

Tevrat'da « Allah » tâbiri Eloyim olarak yazılı olup, « Allahlar » demektir. Müfredi Eloa'dır ki, Allah demektir. İyşa, insan olup tene girdikten sonra, bu üç sıfat, yani **Peder, Oğul ve Aziz Ruhun bir Allah olduğunu**, açıkça bizlere bildirdiğinden, biz bu itikat esaslarına inanarak vaftiz oluruz. İncil'in sözleri insan ilim ve aklının işi değil, Aziz Ruhun kelâmıdır.

İyşa, Yeşua, İbranî dilinde halâskâr demektir. Bu isim melek tarafından kondu. Kelâmullah'ın, insan oluşundaki maksat, insanı günahlarından ve şeytanın zulmünden kurtarmaktır.

Nasilkide bütün insanlar İyşa'da bir iymanla birleşip bir Rabbani cemiyet kuracaklardır.

İncil Vahiy, 20 : 4 ve 21 : 1

Matta, 24 : 3, 22-24.

Markos, 13 : 6 - 37.

II., Petro, 3 : 13.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

D

Ebedi Hayat Varisleri Kimlerdir veya Kıyamet günü İsa kimleri huzuruna kabul edecektir

Oğula İman eden, ebedî hayata maliktir. Amma Oğula itaat etmiyen, hayat görmeyecek, ve lâkin Allah'ın gazabı onun üzerinde kalır.

« Yuhanna İncili 3 : 35. »

Zira Peder ölüleri kaldırdığı ve ihya ettiği gibi Oğul dahi böylece istediği kimseleri diriltir. Zira Peder hiç kimseye hükmetmez, amma bütün hükmü Oğula teslim etmiştir. Tâ ki cümlesi Pedere izzet ettikleri gibi, Oğula dahi izzet ederler. Oğula izzet etmiyen Onu gönderen Pedere izzet etmemiş olur. Hakikaten, hakikaten size derim ki benim kelâmımı dinleyen, beni gönderene iman **eden kimse ebedî hayata malik olur, ve hükme düçar olmaz, fakat ölümden hayata geçmiştir.**

« Yuhanna İncili 5 : 20-25. »

Ve ben onlara ebedî hayat veririm, ve ebeden helâk olmayacaklardır, ve onları benim elimden kimse kapmayacaktır.

« Yuhanna 10 : 28. »

Ey Mukaddes Peder, bana verdiğin kimseleri Senin isminle hıfz eyle, tâ ki bizim gibi olalar... Ve ben dünyadan olmadığım misillu onlar dahi dünyadan olmadıklarından, dünya onlara buğz etti... Sen beni dünyaya gönderdiğin gibi ben dahi onları dünyaya gönderdim... Tâ ki cümlesi bir olalar ve Sen ey Peder bende ve ben sende olduğum misillu, onlar dahi bizde bir olalar... Ve böylece de dünya, beni senin gönderdiğini, ve beni sevdiğin misillu onları dahi sevdiğini anlıya.

« Yuhanna İncili 17 : 11-20. »

Ve benim bu ağıldan olmıyan başka koyunlarım da vardır, ve onları da getirmem ve toplamam lâzımdır. Ve benim sesimi işitecekler ve hepsi bir sürü ve bir çoban olacaktırlar.

« Yuhanna İncili 10 : 8-16. »

Ya Rabb ! Senin haberini işittim ve korktum. Ya Rabb. Senelerin ortasında kendi işini ihya eyle, senelerin ortasında bildir. Gazap vaktinde merhamet zikreyle.

« Abbakum Peyg. III : 1-2. »

Rabbımız İysa'nın Pederi Allah mübarek olsun... Ezelden beri niyet eylediği, hüsnü rızasına göre kendi icadetinin sırrını, yani vakitler tamamıyeti tedbirinde her şeyi, gerek göklerde gerek yeryüzünde bulunan şeyleri İysada birleştireceğini bize bildirdi.

« Pavlosun Efeslilere I. 3-10. »

Kur'an : VII : 7. Ölülere gelince onları da Allah diriltir. (VI : 36). O gün (yapılan iş) hakkıyla tartılacak (VII : 7) ve Ehli kitap içinde bir kimse yoktur ki ölümünden evvel buna (İysaya) inanmasın, kıyamet günü ise o da onlara karşı, şahadet edecektir. (IV :156).

İNSANIN AKİBETLERİ

Kur'anı Kerimde (4 : 157) şöyle denilmektedir. Ehli kitap içinde bir kimse yoktur ki, ölümünden evvel buna (yani İysaya) inanmasın, **Kıyamet günü ise O' da onlara karşı şahadet edecektir.**

İslâm âlemi de, Ehli Kitaptan bilindiğinden, lâyükile bu âyetin manasını anlayabilmesi için insanın akibetleri hangileri olduğunu öğrenmelidirler.

İnsanın akibetleri ölüm, şeriat, cennet yahut cehennemdir.

Ölüm ruhun tenden ayrılmasıdır.

Ölümden sonra ruhumuz anide kendi iyi ve fena amelleri hakkında şeriat gören Allahın huzuruna uçar ve ölülerin kıyametini bekler.

Bu hususta İyezekil Peygamberin şu Peygamberliği çok dikkate değer, « **Rabbın eli benim üzerimde oldu, ve Rabb beni Ruh ile çıkarıp beni ovanın ortasına getirdi, ve o kemikler ile dolu idi. Ve onların etrafından beni dolaştırdı. Ve işte onlar ovanın yüzünde gayet çok olup ziyadesile kurumuş idi. Ve bana ey âdem oğlu : Bu kemikler dirilebilir mi ? dedi. Ben dahi, ya Rabb Yehova ! Sen bilirsin dedim. Ve bana, bu kemikler üzerine peygamberlik edip onlara söyle ki, Ey kuru kemikler ! Rabbın kelâmını dinleyiniz. Rabb Yehova bu kemiklere böyle buyurur. İşte ben deruninize Ruh koyacağım ve dirileceksiniz. Ve üzerinize sınırlar koyup sizi etle örteceğim ve sizi deri ile kaplayıp size ruh vereceğim, ve dirileceksiniz ve Rabb ben idiğimi bileceksiniz, dedi.**

Ve bana emrolunduğu üzere peygamberlik ettim ve peygamberlik ettiğimde bir seda oldu. Ve işte bir hareket vuku bulup o kemikler kemik kemiğe yaklaştılar. Ve gördüm ki üzerlerine sınırlar ve et gelip üstten deri onları kapladı, lâkin onlarda Ruh yok idi. O zaman bana, Ruha peygamberlik edip ruha söyle ki, Rabb Yehova böyle buyurur. Ey Ruh, dört rüzgârdan gelip bu makdullar üzerine üfle ki, dirilirler, dedi. Ve bana emrolunduğu üzere peygamberlik ettim ve onların üzerine Ruh gelerek dirildiler ve ayak üzeri durarak ziyadesile büyük asker oldu.

« İyezekil 37. Bap. I »

Allahın kudreti ile dünya sonunda insanların tenleri üzerine hayat gelecek ve ruhlarına kavuşacaklardır, ve son bulmıyacak « **ebedî hayat** » yani bu dünya üzerindeki hayattan sonra insan için son bulmıyacak başka bir hayat hüküm sürecektir.

Böylece cennet ve cehennem hayatına geçiliyor.

Cennet hiç kusursuz bir saadet mahallidir. Orada iyiler ilelebet Allahı görüp Ona kavuştukları için mes'ut olacaklardır. Cehennem ise işkence yeridir. Fenalar orada Allahın yüzünden daima uzak kalacaklar ve şeytanlar ile beraber aslâ son bulmayacak azaplar çekeceklerdir.

Zikri geçen 4 : 157 âyetine göre « Ölümlerinden evvel İysaya inanmayanları, kıyamet günü, İysada şehadet etmeyecektir. Bunu da iyice anlamamız için Maide suresinin esas maksat ve mânâsını bilmeliyiz.

Maide nedir ? **Efharistia'dır.**

Hani Havarîler, Ey Meryem Oğlu İsâ ! Tanrın bize gök yüzünden bir maide indirebilir mi ? demişlerdi de İsâ onlara iman ediyorsanız Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin ! demişti. « Onlar » biz o maideden yemek, gönlümüze rahatlık vermek. Senin bize gerçek söylediğini bilmek, ve onu gözle gördüğümüze şehadet etmek dileriz » demişlerdi.

Meryem Oğlu İsâ da : Allahım, Yüce Tanrımız ! Bize gökten bir maide indir, bu maidenin inmesi, bizden evvel gelenlerimiz ve sonradan geleceklerimiz için bir bayram ve senin kudretine delil olsun. Râzıkların en hayırlısı olan sen, bize rızığımızı ver ! demişti. Hak Tealâ da « onu size indireceğim ! » Artık ondan sonra sizden herkim kâfir olursa Ben ona âlemde kimseye tattırmıyacağım işkence ile azap edeceğim demişti.

Maidenin : Yani Efharistianın doğru manasını İslâm âlemi tamamıyla anlamak isterse esasen Kur'anı Kerimde de « Allahın daha evvel gönderdiği kitaba inanın... Şayet sen sana gönderilen üzerinde şüpheyeye düşersen senden evvel gönderilen kitabı okuyanlara sor » şeklinde tasrih edildiği gibi İncile baş vurmalıdır. lar şöyle ki :

« Doğrusu ve doğrusu size derim : Size gökten ekmeği Musa vermedi, fakat size gökten gerçek ekmeği Babam veriyor, çünkü Allahın ekmeği gökten inen ve dünyaya hayat verendir.

Ona dediler : Ya Rab, bu ekmeği bize daima ver.

İysa onlara dedi : Hayat ekmeği benim ; bana gelen asla acıkmaz, ve bana iman eden asla susamaz. Fakat ben size dedim ki, beni gördünüz, ve iman etmiyorsunuz. Babanın bütün bana verdikleri bana gelecektir ; ve bana geleni asla dışarı atmam, zira kendi irademi değil, fakat beni gönderenin iradesini yapmak için gökten indim. Ve beni gönderenin iradesi şu dur ki, bütün bana verdiğinden hiç birini kaybetmiyeyim, ancak son

günde onu kıyam ettireyim, çünkü Babamın iradesi şudur. Oğlu görüp ona iman eden herkesin ebedî hayatı olsun ; ve ben onu son günde kıyam ettireceğim.

İmdi Yahudiler : Gökten inen ekmek benim, dediği için kendisinden ötürü mırıldanıp dediler : Babasını ve anasını tanıdığımız, Yusuf oğlu İsa bu değil mi ? Şimdi nasıl gökten indim diyor ?

İsa cevap verip dedi. Aranızda mırıldanmayın. Eğer beni gönderen Babam çekmezse, kimse bana gelemez ; ve ben onu son günde kıyam ettireceğim. Peygamberlerde yazılıdır : « Ve Onların hepsi Allah tarafından öğretilmiş olacaktırlar ». Babamdan işitip öğrenen herkes bana gelir, Babayı kimse görmüş değildir, ancak Allahtan olan, Babayı o görmüştür. Doğrusu ve doğrusu size derim iman edenin ebedî hayatı vardır. Hayat ekmeği benim. Atalarınız çölde man yediler ve öldüler. Bir adam ondan yesin ve ölmesin diye, gökten inen ekmek budur. Gökten inmiş olan diri ekmek benim ; eğer bir adam bu ekmekten yerse, ebediyen yaşar, evet, ve dünyanın hayatı için vereceğim ekmek kendi etimdir.

İmdi Yahudiler : Bu adam yemek için kendi etini bize nasıl verebilir ? diye birbirile çekiştiler. Bunun üzerine İsa onlara dedi : Doğrusu ve doğrusu size derim : İnsan oğlunun etini yiyip kanını içmedikçe, kendinizde hayat yoktur. Benim etimi yiyip kanımı içenin ebedî hayatı vardır ; bende onu son günde kıyam ettireceğim. Çünkü benim etim hakikî yiyecek ve kanım hakikî içecektir. Benim etimi yiyip kanımı içen bende durur, ve ben onda. Hayat olan Baba beni gönderdiği, ve ben de Baba vasıtasile yaşamakta, olduğum gibi, beni yiyende benim vasıtamla yaşayacaktır. Gökten inmiş olan ekmek budur ; ataların yemiş oldukları gibi değil, ve onlar öldüler ; bu ekmeği yiyen ebediyen yaşar. Bu şeyleri Kapernaümde havrada söyledi.

Ve şakirtlerinden bir çoğu bunu işittikleri zaman dediler : Bu söz çetindir, onu kim işitebilir ? Fakat İsa şakirtlerinin buna mırıldandıklarını içinden bilerek onlara dedi : Bu sizin sürçmenize sebep oluyor mu ? Ya eğer insan oğlunun önceden olduğu yere çıktığını görürseniz... ? Hayat veren ruhtur ; beden hiç işe yaramaz ; size söylemiş olduğum sözler ruhtur, ve hayattır. Fakat sizden bazıları var ki iman etmiyorlar. Çünkü İsa iman etmeyenlerin, ve kendini ele verecek olanın kim olduğunu başlangıçtan biliyordu. Ve dedi : Bundan ötürü size dedim ki : Babamdan kendine verilmiş olmadıkça, kimse bana gelemez...

« Yuhanna İncili 6 : 34-58 »

Rab İsa ele verildiği gece, ekmek aldı, ve şükrettikten sonra, kesti ve dedi : Alın ve yiyin bu sizler için bölünen benim bedenimdir ; bunu siz de benim zikrim için yapın. Keza akşam yemeğinden sonra da, kâseyi aldı ve dedi : Bu kâse benim kanımda yeni ahittir ; her kere içtikçe, benim zikrim için bunu tekrarlayın çünkü bu ekmeği her yediğiniz ve kâseyi içtiğiniz zaman, kendisi gelinceye kadar Rabbin ölümünü ilân edersiniz. Bunun için her kim lâyük olmıyan tarzda ekmeği yerse, yahut Rabbin kâsesinden içerse, Rabbin bedenine ve kanına karşı suçlu olur. Fakat insan kendi kendini imtihan etsin ve öylece ekmekten yesin, ve kâsedan içsin.

« I Korintoslulara 11 : 23-30. »

Onlar yemek yerlerken, İsa ekmek aldı, şükran duası edip parçaladı ve şakirtlere verdi ve dedi ; Alın yiyin, bu benim bedenimdir. Ve bir kâse alıp şükretti, ve onlara vererek dedi : Bundan hepiniz için ; çünkü bu benim kanım, günahların bağışlanması için bir çokları uğrunda dökülen ahdin kanıdır.

« Matta İncili 26 : 26. »

Şu halde Kur'anı Kerimde de sarıh olarak belirtildiği gibi İysaya iman edenlerin akibeti teyyün etmiştir zira kıyamet günü « **O onlara şahadet edecektir** ». Esasen İysaya iman :

Peder Allah tarafından yukarıda görüldüğü gibi Kur'anı Kerim vasıtasile İslâm âlemine ve İncil vasıtasile de cihana irade edilmektedir çünkü « **Bana geleni asla dışarı atmam, zira kendi irademi değil fakat beni gönderenin iradesini yaymak için gökten indim... Ve Babamın iradesi budur.** » Oğlu görüp ona iman eden herkesin ebedî hayatı olsun ve ben onu son günde kıyam ettireceğim » deniyor.

Şu halde kâinatın biricik Allahı tarafından bütün kitaplar vasıtasile bize emredilen hususlara riayet etmeden, acaba bir hayli düşünmemiz lâzım gelmez mi ?

TENAVÜL

İysa Büyük Perşembe günü ekmeği kendi tenine ve şarabı kendi kanına tebdil ederek şakirtlerine « **bunu benim zikrim için yapınız** » dediği zaman **EFHARİSTİA**'yı tesis ediyordu. Kilisede de taktis (Liturgia) esnasında « **Günahlarınızın affı için dökülen bu benim kanımdır... ve bu benim tenimdir** denildiği zaman Rab İysa Efharistiada mevcuttur. Esasen bunun için de İysaya İnananlar **KUDASI İLLAHİDE**... yani **Efharistiada** hazır bulunmalıdırlar. Bu esnada da tenavül alınırsa Efharistiada mevcut olan Rab İysa bu sır esnasında kabul edilmiş olur. Tenavül almak

için de, yani ekmek ve şarap şekli altında İysayı kabul edebilmek için, lâyiki ile hazırlanmamız lâzımdır.

İysa ister ki hristiyanlar sık sık tenavûl alsınlar. Biz insanlar da günahkâr olduğumuzdan hiç olmazsa senede dört defa tenavûl almağa mecburuz. Bu sayede de kâmil insan olabiliriz, çünkü günahıtan temizlenip, ahlâkî, temiz hayat yaşarız.

Tenavûl almak için iki nevi hazırlık vardır : Ruh hazırlığı ve ten hazırlığı. Ruh hazırlıkları, lûtuf halinde bulunmak ve doğru niyetli yani Allaha makbul ve daha iyi olmağa nail olmaktır.

Tenavülü lâyiki veçhile almak için lâzım olan ten hazırlıkları, yani yarı geceden başlayarak hiç bir şey yememiş ve içmemiş olarak ve münasip surette giyinmiş olarak diyanetli bir duruşla yani temiz kalp, temiz ruh, temiz vücutla Efharistiaya yaklaşmaktır.

TÖVBE YAHUT İTİRAF

İysaya iman edenler tövbe ve nedamet ile lâyikile hazırlanmazlarsa, Efharistiaya yaklaşamazlar.

Tövbe yahut itiraf ise Vaftizden sonra hristiyanlıkta en esaslı vazifelerdendir, çünkü nedamet, Allahı fena yaşayışla incitdiğimizizden, ileride bir daha incitmemek için, kavi niyet ile, ciddi bir iyiliğe, kâmil hayata ; tecettüde dönüş azmidir. Günahların nedameti o kadar lâzımdır ki, o olmaz ise Allah asla aflık vermez.

İtiraf mağfiretlerini almak için insan, Patrikhane ve Mitropolitler yani Episkoposlar tarafından tayin olunan çok muhterem papaza günahları beyan etmelidir, ve cümle günahları papaza söylemekden korkmamalı. Böylece Hristiyan bir kimse İysanın yardımını diler. Ve günahlarının af olunması için, İysa tarafından papazın verdiği hükümlere riayet etmek mecburiyetindedir.

Tövbe sayesinde Hristiyanlar yedi tane baş günahıtan yani : Mağrurluktan, tamahkârlıktan, ten günahlarından, kıskançlıktan, boşboğazlıktan, öfkeden, tembellikten, korunarak bunlara zıt faziletleri yani alçak gönüllüğü, cömertliği, iffeti, uhuvetperverliği, kanaatkârlığı, cesareti benimserler ve ebedî hayata nâil olurlar.

RUZU MAHŞER

Ruzu Mahşer hakkında Tevrattaki geniş tebşirattan burada yalnız İsayâ Peygamberin tek bir Peygamberliğini aldık.

Rabbı yüksek ve yücelmiş bir taht üzerinde oturmuş olduğu halde gördüm, ve etekleri heykeli doldurmuş idi. Onun üst tarafında Serafimler duruyorlar idi ; her birinin altışar kanatı olup ikisi ile yüzlerini örterler ve ikisi ile ayaklarını örterler ve ikisi ile uçarlar idi. Ve biribirine nida edip derler idi ki :

Mukaddes, Mukaddes, Mukaddes,

Askerlerin Rabbı,

Bütün yer Onun celalile doludur. Ve çağırmanın sedasından kapı eşiklerinin temelleri sarsıldı, ve ev duman ile doldu. Ve dedim ki,

Vay bana, işte helâk oldum,

Zira ben ki napak dudaklı adamım,

Ve napak dudaklı kavim arasında sakınım,

Gözlerim askerlerin Rabbı olan Padişahı gördü.

Amma Serafimlerden biri mezbah üzerinden maşa ile aldığı bir kor elinde olduğu halde bana doğru uçtu, ve ağzıma dokundurarak, işte bu (kor) senin dudaklarına dokundu, ve senin yaramazlığın def olundu, ve günahına kefaret edildi, dedi.

Ondan sonra Rabbın sedasını işittim ki, kimi göndereyim ? Ve bizim için kim gider ? dedi.

Ben dahi, işte ben, beni gönder, dedim.

O vakit dedi ki, Git bu kavme söyle, işitmekle işiteceksiniz, amma anlamayacaksınız, ve görmekle göreceksiniz, amma fehm etmeyeceksiniz. Bu kavmin yüreğini katılat, ve kulaklarını ağır-lat, ve gözlerini kapa, olmaya ki gözleri ile göre, ve kulakları ile işite, ve yüreğile döne ve şifa bula.

Ve ben, ya Rabb ! Ne vakte kadar ? dedim ; ve dedi ki, O vakte kadar ki şehirler sekencesiz, ve evler insansız kaldığından harap olup, diyar külliye be yaban ola ... »

« İsayâ Peygamber Bab. 6. »

İmdi, ey kardeşler, Rabbımız İsa Mesihin gelişi ve birlikte kendisine toplanmamız hakkında, gerek ruhla, gerek sözle, gerek bizden imiş gibi mektupla, Rabbın günü hemen hazır-mış gibi fikirde çabuk sarsılmamanızı ve şaşırılmamanızı sizden rica ederiz. Hiç bir suretle kimse sizi aldatmasın ; çünkü önce irtidat gelmedikçe, ve Allah denilen, yahut ibadet edilen her şeye karşı duran, ve Allahın mabedinde oturup kendisinin Allah olduğunu göstermek suretiyle kendisini yükselten fesat adamı, helâk oğlu, izhar olunmadıkça o gün gelmez.

Daha yanınızda iken bu şeyleri size söylediğimi hatırlamıyorsunuz ? Kendi vaktinde izhar olunması için, şimdi mani olan şeyi bilirsiniz. Çünkü zaten fesat sırrı işliyor ; ancak ortadan kaldırılınca kadar mani olan var. Ve Rabb İysanın ağzının soluğu ile öldüreceği ve kendi gelişinin izharı ile iptal edeceği fasıt o zaman izhar olunacaktır ki, Onun gelişi bütün kudretle ve alâmetlerle ve yalan hârikalarla, ve helâk olanlar için haksızlığın her hilesile şeytanın işlemesine göredir, çünkü onlar kendilerinin kurtulması için hakikat sevgisini kabul etmediler. Ve bundan dolayı yalana iman etmeleri için Allah onlara delâlet işlemesini gönderiyor, tâ ki hakikate iman etmemiş, fakat haksızlığa rıza göstermiş olanların hepsine hükm olunsun.

« II Selâniklilerë 2 : 1-13. »

« Ve İnsanoğlu ihtişamı ve bütün melekleriyle beraber olduğu halde geldiğinde. Celâlinin tahtı üzerine oturacaktır. Ve bütün milletler Onun huzurunda cem olunacak. O da çoban koyunları keçilerden ayırdığı gibi onları birbirinden ayırıp, koyunları sağına ve keçileri soluna ayıracaktır.

O zaman melek sağındakilere şöyle diyecektir. Ey. Babamın sevgilileri gelin, dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan melekûtu miras alın.

Zira acıkmıştım ve beni doyurdunuz,
Susamıştım ve susuzluğumu giderdiniz,
Yabancı idim ve beni kabul ettiniz,
Çıplaktım ve beni giydirdiniz,
Hastalandım ve beni ziyaret ettiniz,

; Hapishanede idim ve beni yokladınız diyecektir.

O zaman salihler Ona ya Rabb seni ne zaman aç görüp besledik veya susamış görüp su verdik ? Ve ne zaman seni garip görüp yanına geldik ? diye soracaklar. Melik te onlara cevap verip : Hakikaten size derim ki ; mademki bunu kardeşlerimden şu en küçüklerinden birine yaptınız bana yapmış oldunuz diyecektir.

O zaman da solundakilere dahi diyecektir : Ey mel'unlar iblis ile onun meleklerine hazırlanmış olan ebedî ateşe gidin çünkü aç idim ve siz bana yiyecek vermediniz. Susamıştım siz bana içecek vermediniz. Garip idim ve siz beni kabul etmediniz. Çıplaktım ve giydirmediniz. Hasta ve zindanda idim fakat siz beni ziyaret etmediniz. O zaman onlar da cevap verip diye-

cekler. Ya Rabb, biz seni ne vakit aç veya susamış, yahut garip veya çıplak yahut hasta veya zindanda gördük de sana hizmet etmedik ? O zaman o onlara cevap vererek diyecek : Doğrusu size derim madem ki bunu en küçüklerden birine yapmadınız bana da yapmamış oldunuz. Ve bunlar ebedî azaba fakat salihler ebedî hayata gideceklerdir. »

« Matta XXV. 31-46. »

İmdi her şeyden evvel şuna teşvik ederim : Bütün dindarlık ve vekarla âsude ve sükûnetli bir ömür geçirmeniz için bütün insanlar, kırıllar yüksek mevkide olanların hepsi hakkında niyazlar, dualar, şefaatler, şükürler edilsin. Kurtarıcımız Allah'ın indinde bu iyi ve makbuldür. **O istiyor ki bütün insanlar kurtulsunlar ve hakikat bilgisine gelsinler.** Çünkü bir Allah ve Allah ile insanlar arasında bir meyancı vardır ; insan olup cürme için kendisini fidiye vermiş olan Mesih İysadır ; şهادeti kendi vakitlerinde verilecek.

« İncili Şerif I Timoteosa 2 : 1-8. »

NURLU UFUKLARA DOĞRU

E

Tezat ve Tenakuzların izalesi

Kur'anı Kerim :

10 : 47 Her ümmetin bir Peygamberi vardır...

14 : 4 Herhangi millete Peygamber gönderdikse **Onu ancak kavminin dilile gönderdik ki her şeyi onlara apaçık anlatsın...**

4 : 51 Onlar Kur'anı düşünüp taşıyorlar mı ? Kur'an Allah'tan başkası tarafından olsaydı **Onda birbirini tutmayan bir çok şeyler bulunurdu.**

Tevrat Doğuş 17 : 18

1) **Hz. İbrahim Allaha :**

« Heman İsrayil huzurunda yaşasın, dedi. Ve Allah, filhakikî zevcen Sara'dan sana bir oğul olacaktır, ve ona İsaak tesmiye edeceksin, ben dahi, **ahtı ebedî olmak üzere**, ahtımı anın ile ve andan sonra nesli ile sabit kılarım...Sara'dan sana doğacak İsaak ile ahtımı sabit kılarım, dedi ».

Tevrat Tevellüt 17 : 19.

« ...ve Rab ! Karın Sara'dan sana bir oğul olacaktır, ve ona İshak tesmiye edeceksin ; **ben dahi ebedî aht olmak üzere**, ahtımı onun ile ve ondan sonra zürriyeti ile sabit kılarım.

İsmail hakkında dahi seni işitip... Onu meyvadar kılarak gayretle çoğaltacağım... Sara'dan sana doğacak İshak ile **ahtımı sabit kılarım.** » dedi.

TEZAT VE TENAKUZLARIN İZALESESİ

Okuyucularımızın önüne serdiğimiz hakikatlerden çıkan netice selâmetin yalnız İysada ve İncilde olduğudur. Esasen Kur'anda da « ölümlere gelince onları da Allah diriltir (VI - 36) o gün (yapılan iş) hakkıyla tartılacak (VII-7) ve « Ehli kitap içinde bir kimse yoktur ki ölümünden evvel buna (İysaya) inanmasın, kıyamet günü ise o da onlara karşı, şahadet edecektir (IV-156) denilmektedir.

Bu kadar açık ve sarîh ifadeden sonra ve « Onlar Kur'anı düşünüp taşıyorlar mı ? Kur'an Allahtan başkası tarafından olsaydı **onda birbirini tutmayan bir çok şeyler bulunurdu** (IV-51) âyetine binaen hiç olmazsa bu hususta ihtilâf olmaması icap ederken, değil bizleri fakat Müslümanları bile bütün hüsnüniyetlerine rağmen münakaşalara sevkeden ve onların herhangi bir mevzuu üzerinde hem fikir olmalarına engel olan doğrudan doğruya yine Kur'anın birbirini tutmayan âyetleri ve kendisinin düştüğü tezat ve tenakuzlardır.

Meselâ Bay Ali Kemali Aksütü « İslâm Allahın indinde ye-gâne dindir, Kur'an Ehli Kitabı da kâfir sayar mealinde bir seri makale yazmaya sevkeden yine aynı tezatlar ve tenakuzlardır. Bu yazılara da Bay Ömer Fevzi Mardin'in Vakit gazetesinde çıkan şu mealde bir makalesi sebep olmuştur.

2. Hıristiyanların ve Musevilerin hak dininde olduklarını tasdik. Allaha olan imanımızın baş şartlarından biridir.

3. Müslümanlık Hz. İbrahimden başlar, Musevilikte ve Hıristiyanlıkta yaşar ve bizlere gelir ve cümlemiz İbrahim millettinden oluruz.

4. Bir Hıristiyanın dua talebine müslümanlar muvafakat ve icabet eder mi ? Mes'elesi dinin temeline taallûk eden en esaslı, en cihanşümûl, bir mes'eledir. İmtihanı kazanırsak bizi bir şey sayarlar ; kaybedersek her güzel, iyi, ulvî şeyimizi kaybetmiş oluruz ; tahammül edilmez nazarlara maruz kalırız : « İnsan kardeşinden, dinî ayrı diye, hayır duayı esirgeyen, onu hiçe sayanı bütün dünya hiçe sayar. »

5. Ehli kitap olan Hıristiyan ve Museviler hakkında hidayet temenni etmemiz gaflettir, düşüncesizliktir. Onlar dalâlette mi ki, hidayet dileriz ?

Yukarıda münakaşa mevzuu olan « Bir müslüman bir Hıristiyan için dua edebilir mi » ve « Müslümanlık Hazreti İbrahimden mi başlar » fikirleri hakkında Ahdi Atikten ve İncilden ne gibi malûmat alabiliriz ?

Hakikaten bu iki kitapta ve bhusus Resullerin amelleri kısmında Ali Kemalî Aksüt için ve onun gibi düşünenler için çok faydalı bilgiler mevcuttur.

Hristiyanlığın ilk şehidi Stefanos onu öldürenler huzurunda konuşurken evvelâ Yahudilere ecdatlarını ne suretle Allahın intihap ettiğini (37) ve Musa Peygamberin Mesih İysa hakkında şahadet etmiş olduğunu (51) fakat onların daima yaptıkları gibi onu katlettiklerini acı bir lisanla söylediği için (54) onlar da onu ailenen taşıdıkları ve öldürdükleri zaman (58) onun kendi ruhunu İysaya teslim ederken **düşmanları için dua ettiğini görüyoruz.**

« İstefanos inayet ve kudretle dolu olarak kavm arasında büyük hârikalar ve alâmetler yapıyordu. Ve Libertinler havrâsı denilen havradan, ve Kirinelilerden, ve İskenderiyelilerden, Kilikyadan ve Asyadan olanlardan bazıları kalkıp İstefanos ile çekişiyorlardı, ve onun sözündeki hikmet ve Ruha karşı koyamıyorlardı. O zaman adamlar ayarttılar ve bunlar : Musa ve Allaha karşı küfrettiğini biz işittik, dediler. Kavmi, ihtiyarları ve yazıcıları kışkırttılar, ve üzerine gelerek onu tutup Millet meclisine götürdüler ; ve yalancı şahitler koydular ve bunlar dediler : Bu adam şu mukaddes yere, ve şeriate karşı sözler söylemekten vazgeçmiyor ; çünkü bu Nâsıralı İsa bu yeri harap edecek, ve Musanın bize verdiği âdetleri değiştirecektir, dediğini işittik. Millet meclisinde oturanların hepsi onun üzerine gözlerini dikerek, yüzünü bir melek yüzü gibi gördüler.

Başkâhin : Bu şeyler böyle midir ? dedi. O da dedi : Kardeşler ve babalar, dinleyin. Atamız İbrahim Haranda oturmadan önce, Mezopotamyada bulunduğu zaman, izzet Allahı kendisine göründü, ve ona dedi : Memleketinden, ve akrabasının yanından çık, ve sana göstereceğim memlekete gel. O zaman Kildanîlerin memleketinden çıkıp Haranda oturdu ; ve babası öldükten sonra, oradan şimdi oturduğunuz memlekete Allah onu getirdi. Ve orada kendisine miras olarak ayak koyacak yer bile vermedi ; ve daha çocuğu yok iken, orayı kendisine ve kendisinden sonra zürriyetine mülk olarak vermediği vadetti. Allah şöyle dedi : Yabancı memlekette dört yüz yıl zürriyetin garip olacaktır, ve onu köle edecekler, ona cefa eyleyeceklerdir. Allah dedi : Ve kölelik edecekleri millete ben hükmedeceğim ; ve bu şeylerden sonra çıkıp bu yerde bana kulluk edeceklerdir. Ve ona sünnet ahdini verdi ; ve böylece İbrahim İshakın babası olup onu sekizinci günde sünnet etti, ve İshak Yakubun, Yakub da on iki büyük atalarının babası oldu. Ve büyük atalar Yusufu kıskanarak Mısıra sat-

tılar ; ve Allah onunla idi, ve onu bütün sıkıntılarından kurtardı, ve Mısır Kralı Firavunun önünde ona inayet ve hikmet verdi ; o da kendisini Mısırın ve bütün evinin üzerine vali etti. Ve bütün Mısır ve Kenân memleketi üzerine kıtlık ve büyük sıkıntı geldi ; ve atalarımız yiyecek bulamıyorlardı. Fakat Yakub Mısrda buğday olduğunu işitince, ilk defa atalarımızı gönderdi. Ve ikinci defada, Yusuf kardeşlerine bildirildi, ve Yusufun soyu Firavuna belli oldu. Yusuf da gönderip babası Yakubu ve bütün akrabası, yetmiş beş canı, çağırdı. Ve Yakub Mısıra indi ; kendisi ve atalarımız öldüler ; ve Şekeme götürülüp İbrahimin Şekemde Hamor oğullarından gümüş pahası ile satın aldığı kabre konuldular. Fakat Allahın İbrahime ettiği vaadin vakti yaklaştığı zaman, kavm Mısrda büyüyüp çoğalmıştı ; o vakte kadar ki, Mısır üzerine Yusufu tanımayan başka bir kiral çıktı. O kiral soyumuza hile etti, ve yaşamasınlar diye çocuklarını dışarı atmaları için babalarımıza cefa eyledi. Musa o zamanda doğdu, ve gayet güzeldi ; üç ay babası evinde beslendi ; ve dışarı atıldığı zaman, Firavunun kızı onu kaldırıp kendisine oğul olsun diye besledi.

Musa Mısırlıların her hikmetinde öğretilip sözlerinde ve işlerinde kudretli idi. Fakat kırk yaşı dolmak vakitlerinde yüreğine kardeşleri, İsrail oğullarını, yoklamak arzusu geldi. Ve haksızlık çeken birini görüp onu müdafaa etti, ve Mısırlıyı vurup ezilenin öcünü aldı. Allahın kendi elile onlara kurtuluş vermekte olduğunu kardeşleri anladılar sanıyordu ; fakat anlamadılar. Ertesi gün onlar çekişmekte iken onlara göründü, ve kendilerini barıştırmak isteyip dedi : Efendiler, siz kardeşleriniz, niçin birbirinize gaddarlık ediyorsunuz ? Fakat komşusuna gadreden adamı onu itip dedi : Seni üzerimize kim reis veya hâkim etti ? Dün Mısırlıyı öldürdüğün gibi, beni de öldürmek mi istiyorsun ? Bu söz üzerine Musa kaçtı, ve Midyan memleketinde konuk olup orada iki oğul babası oldu.

Ve kırk yıl dolunca Sina dağı çölünde çalı ateşi alevinde kendisine bir melek göründü. Ve Musa gördüğü zaman, bu görünüşe şaştı, ve bakmak için yaklaşınca, Rabbin sesi geldi : Ben senin atalarının Allahı, İbrahimin, İshakın, ve Yakubun Allahıyım. Musayı titreme alıp bakmağa cesaret edemiyordu. Ve Rabb ona dedi : Ayaklarından çarıkları çıkar ; çünkü üzerinde durduğun yer mukaddes topraktır. Gerçekten Mısrda olan kavmimin sıkıntısını gördüm, ve onun iniltisini işittim, onları kurtarmağa indim ; şimdi gel, seni Mısıra göndereceğim :

Seni kim reis veya hâkim etti ? diyerek istemedikleri bu Musayı, Allah çalıda kendisine görünen meleğin elile reis ve kurtarıcı, olarak gönderdi. Bu adam Mısırdaki, ve Kızıl Denizde, ve kırk yıl çölde hârikalar ve alâmetler yaparak onları çıkardı. İsrail oğullarına : « Allah size kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber çıkaracaktı, » diyen Musadır. Sina dağında kendisine söyliyeni melek ile ve atalarımız ile çöldeki kilisede olan odur, o ki, bize vermek üzere diri sözler aldı. Ve atalarımız ona itaat etmek istemeyip kendisini reddederek, yüreklerle Mısıra döndüler. Ve Haruna dediler : « Önümüzden gidecek bize ilâhlar yap ; çünkü bizi Mısır diyarından çıkaran o Musaya ne oldu bilmiyoruz. » O günlerde bir buzağı yaptılar ; puta kurban takdim edip ellerinin işleriyle sevindiler. Ve Allah döndü, ve onları gök ordusuna kulluk etmeğe bıraktı ; nitekim peygamberlerin kitabında yazılmıştır :

« Ey İsrail evi, kırk yıl çölde,
Bana mı zebihalar ve kurbanlar takdim ettiniz ?
Ve Molokun çardağını,
Onlara toprak için yaptığın suretleri taşıdınız ;
Ve sizi Babilden öte götürüleceğim ».

Şehadet çadırını gördüğü örneğe göre yapsın diye, Musaya söylemiş olanın emrettiği gibi, şehadet çadırı çölde atalarımızda idi. Atalarımız sırası ile alarak Yeşu ile beraber milletlerin mülküne onu getirdiler ; o milletleri Allah Davudun günlerine kadar atalarımızın önünden kovdu. Davud Allah indinde inayet bulup Yakubun Allahına bir mesken bulmak diledi. Fakat. Süleyman ona bir ev yaptı. Lâkin Yüce olan, el ile yapılan evlerde oturmaz ; nitekim peygamber diyor :

« Tahtım gök, ve ayaklarıma basamak yerdir ;
Siz bana nasıl bir ev yaparsınız ? Rabb diyor ;
Yahut neresi rahatım yeri ?
Bütün bunları yapan benim elim değil mi ? ».

Ey boyunları sert, yürekleri ve kulakları sünnetsiz adamlar ! Siz daima Ruhülkudüse karşı duruyorsunuz ; atalarınızın ettiği gibi siz de ediyorsunuz. Atalarınız peygamberlerin hangisine eza etmediler ? ve o salihin geleceğini önceden bildirenleri öldürdüler ; siz de şimdi onun hainleri ve katilleri oldunuz. Siz ki şeriatı meleklerin tertip ettikleri gibi aldınız, ve tutmadınız.

Onlar bu şeyleri işitince çok kızıp üzerine dış gıcırdattılar. Fakat o, Ruhülkudüsle dolu olup gözlerini göke dikerek Allahın celâlini, ve Allahın sağında durmakta olan İsayı gördü, ve dedi : İşte, gökleri açılmış, ve insanoğlunu Allahın sağında durmak-

ta görüyorum. Fakat onlar yüksek sesle bağırp kulaklarını tıkadılar, ve hep birden üzerine saldırdılar ; ve onu şehirden dışarı atıp taşladılar ; ve şahitler kendi esvaplarını Saul denilen bir gencin ayakları yanına koydular. İstefanos : Ya Rabb İsa, ruhumu al, diyerek dua etmekte iken onu taşladılar. Diz cöküp yüksek sesle : **Ya Rabb, onlara bu günahı yükleme, dedi.** Ve bunu söyleyince uykuya vardı.

« Resullerin İşleri 6. 8/7, 60 »

İncilden naklolunan bu kısım la aşağıda not edilen âyetlerin mukayesesinden çıkan netice iki Mukaddes Kitabın hem ahenk olduğu bir daha müspittir.

Tevellüt 11 : 31, 12 : 1, 45, 7. 15 : 3, 18, 21, 13-76; 17 : 8, 9-11, 21 : 2-4, 23 : 16, 25 : 26, 26 : 3, 29 : 31, 30 : 5. 35 : 18-23, 37 : 4-28, 39 : 2, 21-23,, 41 : 54, 42 : 1, 45 : 4-16, 9-27, 46 : 5, 27, 49 : 33.

Huruç 1 : 6-9, 22, 2 : 2-13, 3 : 5-7, 12, 7 : 8-10, 12 : 40-41, 13 : 19, 14 : 19-29, 16 : 1-35, 19 : 3-17, 21 : 1, 25 : 40, 32 : 1.

Mezmurlar 44 : 2, 76 : 55, 89 : 19, 105 : 17, 24, 25, 27, 132 : 3-4.

İsaya Peygamber 48 : 4, 63 : 9, 66 : 1-2.

Avros : 5 : 25-26.

« İncilden Mattâ İncili. »

İncilden :

Matta İncili : 5 : 34-35, 22 : 32, 23 : 27.

Yuhanna İncili : 1 : 17.

Romalılar : 3 : 2, 1 : 24. Galatalılar : 3 : 12. İbraniler 2 : 2, 8 : 5, II Selânîkliler : 2 : 11.

B

TEZAT VE TENAKULARIN İZALESI

Pek muhterem ve Sevgili Dostum B. Abdullah İlker,

Bugün tarih olan bir vak'aya göre, güzellik mabudunun heykeli, yani putu, düşmüş olduğu denizden hayli zaman sonra çıkarıldığı vakit, çirkin ve tanınmaz bir vaziyette bulunmuştur.

Üstünü denizin çimenleri kaplamış ve çeşitli deniz böcekleriyle yosunlar putu baştanbaşa setretmiştir.

« Dinlerin esaslarını araştırdığımız vakit de, müminler arasından çıkan münevver ve karakter bakımından kuvvetlilerin hodbinliğinden ve yahut da cühelânın taassubundan husule gelmiş, birçok hurafe yosunlarla karşılaşırız.

Bu uydurma telkinler, yüzyıllarca inceleme konusu olacak kadar bol ve dalbudak salmış bir haldedir. Meselâ gayrisahih « Hadisler davası İslâm dünyasında çok erken belirmiştir, ve bir takım « Hadis derleme Kitaplarına » Hadis sahih » sözleri eklenmiştir...

« İlm-i-Kelâm ve Tasavvuf konularında türlü türlü yabancı kaynaklardan sızan ve İslâm sistemine sokulan görüşler, tahmin edilmeyecek kadar çoktur. Hattâ bunların arasında Eflâtun'dan, Aristoteles'ten v. s. den gelme putperest fikirler de mevcuttur. »

« Dinlerin, şimdiki şekillerini alıncıya kadar, birçok büyük ve kanlı buhranlar geçirmiş oldukları, erbabınca müsellemdir. »
« Hristiyanlık dünyasında olduğu gibi, Müslümanlık âleminde de bunun sayısız örnekleri vardır. »

Bugün Bektâşilik, Alevilik, Hambeli, Şafi ve Hanefi gibi tarikatlarını bile İslâm dünyası içinde görüyoruz.

Yüksek zatınızla görüşmek ve tanışmak herhalde tesadüfî bir olay olmasa gerektir. Bir tedbiri ilâhî olması daha akla yakındır. Çünkü itina ile beklediğiniz bu yazılarımı, pek aciz kalemimle, yazmamın yalnız Ulu Tanrı'nın bana karşı büyük bir inayeti olduğuna inanıyorum.

Yurdumuzda manevî ahlâkî selâmet ve hakikate ulaşmak arzusunda bulunanlara, bu yazılarımla, bir kandil ışığı kadar ziya vererek, dinî bir rehber olabilirim ne mutlu bana !

Hakikaten sizden aldığım ilhamla, buna böyle yüksek bir kıymet vermek istiyorum.

Her sabah, cebinizde bir liralık ufaklıkla, devlethanenizden ayrılırken, yolda rastgeldiğiniz fakirlerden alacağınız : « Allah sizden razı olsun. » duasına verdiğiniz büyük kıymet, duacınızda da silinmez bir hatıra olarak yaşamaktadır.

Evet. « Allah sizden razı olsun ! » Sizin teşvikinizle bu kadarlık bir şey yazabildim. Acaba hakikati beklediğiniz samimilikle belirtebildim mi ?

Devlethaneniz gibi, muhakkak ki kalbiniz de bir gülistandır. 70-75 türlü rengârenk güllerinizden istifade edinebilenler, nezaketinizden, yüksek görüşünüzden, temiz insanlık duygularınızdan, velhasıl sizin zengin, manevî gülistanınızdan da istifade edinebilmekte ve hayranınız olmaktadırlar.

Nezaketinizden cesaret alarak, ben de bazı sualler tevdi edeceğim, bunlar İslâm âlimleri için en esaslı ve ehemmiyetli mevzulardır.

Arap lisanına da aşina ve münevver bir Türk gencine, Peygamberler hakkında ve bunların en ziyade tanınmışlarına dair, bir soru sorulsa, Kur'anı Kerim'in yalnız âyetlerine dayanarak, istenilen dinî ve tarihî izahatı verebilir mi ?

Hristiyanlarca, Tevrat ile İncil Şerif'ten uzak kaldığı takdirde, yalnız Kur'anı Kerim'den bu malûmat ve izahatı almak imkânsızdır. Hattâ, farzımuhâl olarak, Kur'anı Kerim dünyadan kaybolursa, yok yalnız Peygamberler hakkında, diğer birçok dinî meseleler hakkında da, insanlık kıymete şayan hiçbir bilgi kaybetmez kanaati mevcuttur.

Bu iddiayı aydınlatmak maksadile, size karşı beslediğim sevgi ve saygı hislerine terfikan, Adana bölgesinde içtimaî ahlâkî dürüst olarak tanınmış olan sevgili oğlunuza, aşağıdaki suallerimi sormanızı çok yerinde buluyorum. Kendilerinin yapacağı tetkikatı da kolaylaştırmak niyetile, Peygamberler hakkında Kur'anı Kerimde mevcut ve bir çok surelerde dağınık halde bulunan âyetleri, toplu bir halde bir araya cemedilmiş olarak, size takdim ediyorum.

Tabiidir ki Kur'anı Kerimde gayri sarih, anlaşılmiyan bazen tamamiyle zıt ve çok zaman hakikate aykırı ve birbirini de tutmiyan âyetlerin mevcudiyeti İslâm âlimleri tarafından lâyıkile tefsir edilmesi, ve bunların doğru ve dürüst manasını aramak ve bulmak İslâm müfessirlerinin vazifesi dir ?

Biz Kur'anı Kerimin mütalâasında bir birine zıt bulduğumuz âyetlerden bir kısmını buraya alıyoruz.

I

« Kur'an apaçık ! Elif Lâm, Ra, Bunlar her şeyi apaşikâr beyan eden kitabın âyetleridir. Biz onu Arapça Kur'an olarak gönderdik ki ona akıl erdirebilesiniz. »

Kur'anın bu ifadesine karşılık ise Kur'an Mufessirlerinin kanaati şudur :

Onun âyetlerinin bir kısmı muhkemdir (kat'iyeti ifade eder). Bunlar kitabın temelidir, âyetlerin bir kısmı da müteşabihdir. (Bir kaç şekilde tefsire mütehammildir) kalplerinde iğrilik bulunan kimseler (başkalarını) saptırmak ve bunlara kendi tevillerini vermek hedefine müteşabih âyetlere tâbi olurlar, bunların tevilini (bunların künhü hakikatini) ancak Allah bilir, ilimde rüşuh sahibi olanlar bilir.

Kur'anı Kerim'in birçok surelerinde — 100 e yakın âyette — « apaçık bir Vahiy Kitabı olduğu » belirtildiği halde, bu Kitabın tercüme ve tefsiri ile alâkadar olanlar niçin « Kur'an tercüme edilemez. En eski İslâm âlimleri bu kanaatte idiler, ben de bu kanaatteyim. » diyorlar.

« Ömer Rıza : Tanrı Buyruğu. İlksöz Sah. III. »

Böylece mes'uliyet ve mükâfata insanın hissesi kalmadığı gibi **Hristiyanlık ve Hristiyanlar** ise daima methu sena olmaktadır.

« Cenabı Hakkın bu Fermânı süphanisinde Ehli Kitabın yani Hristiyanların içinde öyle doğru olanları vardır ki, Adalet caddesinden dışarıya hiç çıkmamış geleceğin ibadatu taatında kaim, gece saatlerinde secdelere kapanarak kudret-i ilâhiyeyi mütalâa ederler. Allaha inanırlar, benlik davasından vazgeçerler iskâti izafat ederek emri bil mâruf, yani iyi işi emir, kötü işi nehy ederler. Hayır yapmada yarışa çıkarlar.

İşte onlar sıfâtı âliyye ile muttassıf hak derdi ile gönülleri dolmuş **salihlerdir**, onlardan ne sadır olsa **küfrana uğramazlar**, yani yapmış oldukları hayrın mükâfatını elbette görürler. »

Binaenaleyh zamanımızın Türkleri İncilin irşatlarından mahrum olarak doğru bir dini kanaate ve selâmete Kur'anı Kerim sayesinde varabilirler mi meselesinde buraya nakledilmiş âyet-

leri temiz, kalp ve dürüst fikirle tetkiklerine arzederken kutsî gayemiz olan can gözlerini aydınlatacağını umarız.

6/110 : Biz onların gönüllerini ve gözlerini çeviririz de onlar evvelce iman etmedikleri gibi yine iman etmezler, biz de onları azgınlıkları içinde **kör ve şaşkın** bırakırız.

7/177 : Allah kime yol gösterirse o kimse yol bulur. Kimi yoldan çıkarırsa (bilin ki yoldan çıkanlar) ziyana uğrıyanlardır. 178. Biz cehennem, **ins ve cinden** (öyle kimseler) yarattık ki kalpleri vardır, bu kalplerle idrak etmezler, gözleri vardır, onlarla görmezler, kulakları vardır, onlarla duymazlar... 182 **Allah kimi şaşırtırsa, onu doğru yola götürecektir.** Allah'ın onları basiretten mahrum ve büsbütün şaşkın bırakır.

II

10 /47 : **Her ümmetin bir peygamberi vardır.** Peygamberleri gelince o ümmet arasında hakkaniyetle hükmolunur, Ona uyanlar selâmete ererler, uymıyanlar cezaya çarpılırlar ve onlara asla gadrolunmaz.

« Nerede Türklerin Peygamberi ve Mukaddes Kitabı ? »

14/4 : Her hangi millete peygamber gönderdikse **onu ancak, kavminin dilile gönderdik** ki her şeyi onlara apaçık anlatsın. Ondan sonra Allah dilediğini sapıklığa düşürür, dilediğini hidayete erdirir. Aziz Rahîm O'dur.

Her milletin içinde Allahın hidayete ilettikleri vardır, sapıklığa sarılanları da vardır.

III

4/78 : « Hey insan. Sana gelen her iyilik Allahtandır, sana gelen her **fenalık ise kendindedir.**

17/55 : « Kur'anı okurken seninle ahrete inanmayanlar arasında gizlice bir örtü çekeriz. Kur'anı anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler gerer, kulaklarına ağırlık koyarız... »

56/10 : « İleri gelenler herkesi geçenlerdir. Allaha yakın olanlar, onlardır. Onlar, nimet cennetlerindedir. Bunlar ilklere büyük sonrakilerden **az bir cemaattir.** Bunlar altınla örülmüş, işlenmiş tahtlar üzerinde karşı karşıya yaslanırlar.

56/39 : « Uğurlular evvelkilerden de sonrakilerden de büyük bir cemaattirler.

2/268 : « Şeytan sizi fukaralıkla korkutur, size cimriliği emreder, Allah ise size nezdinden mağfiret ve bereket verir, Allahın ihsanı geniştir, ve mallarını harcedenleri bilicidir. Allah **dilediğine** hikmetini verir.

IV

2/52 : « İyman edenlerle Musa dinini kabul edenler, Nasraniler **sabiiler içinde** (1) Allaha ve ahret gününe inanarlar ve a'mali salihde bulunanlar, nezdî ilâhideki mükâfatlarına erecekleri gibi, hiç bir korkuya uğramıyacaklar, hiç te mahzun olmayacaklardır.

16/93 : Hak Tealâ dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O dilediğini delâlete iletir. **Yaptığımızdan her halde mesul tutulacaksınız.**

16/98 : Tanrın çok esirgeyicidir çok merhametlidir ki insanların selâmeti için Peygamberler ve **Mukaddes Kitaplar göndermiştir.**

V

16/44 : Kendilerine vahy verdiğimiz O peygamberlere apaçık burhanlar, Kitaplar gönderdik. Sana da **öğüt verici Kur'anı** gönderdik ki insanlara ne indirildiğini beyan edesin. (2)

27/76 : « Gökte, yerde, gizli bir şey yoktur ki **apaçık Kitapta** bulunmasın. Bu Kur'an İsrail oğullarına, ihtilâf ettikleri şeylerin pek çoğunu halleder. Bu Kur'an müminler için hidayet ve rahmettir.

28/49 : « De ki : Sözün gerçeğini söylüyorsanız Allah tarafından Kur'an ile **Tevrattan daha iyi yola iletici Kitabı** getirin ona uyayım,

41/43 : « **Sana söylenen**, senden evvel gelen Peygamberler hakkında dediklerinden **başka bir şey değildir.** Senin Tanrın, af ve mağfiret Tanrısı, acı ceza sahibidir, Biz Kur'anı **yabancı bir dille** göndermiş olsaydık, onlar muhakkak derlerdi ki, Onun âyetleri ne için **açık beyan olunmadı. Bu ne ? Dil yabancı, muhattap bir arap.**

VI

44/1 : « Hâ mim, hakikati **apaçık** anlatan Kitaba bak, bak ta ibret al. Biz onu mübarek **bir gecede** vahy ettik. Biz insanları daima iğri yolun encamından korkuturuz. O **mübarek gecede** her hikmetli iş apaçık açılır.

17/105 : « Biz Kur'anı hak ile vahy ettik O da hak ve haki-

(1) Sabiiler ehli kitap olmadıkları gibi güneşe ve aya taparlar, Putperestdirler.

(2) Öğüt verici Kur'an selâmeti temin edemez.

kat ile indi. Seni ancak müjdeci ve korkutucu olarak gönderdik. (1) Kur'anı **ceste ceste gönderdik** ki onu insanlara **azar azar okuyasın, onu parça parça indirmiş bulunuyoruz.**

2/106 : « Biz **bir âyeti** nesh eder veya unutturursak ondan daha hayırlısını göndeririz.

25/32 : « Kâfir olanlar derler ki : Kur'an **neden toptan ve bir arada** indirilmedi ? Bizce Kur'anı, kalbini onunla sağlamlaştırmak için **bölük bölük indiririz.** Biz Kur'anı **âyet âyet ayırdık,** sıraladık.

97 : 1 Biz Onu (Kur'anı) Kadir gecesini vahy ettik. Kadir gecesini nedir bilirmisin ? Kadir gecesini bir aydan hayırlıdır.

2 : 185 O sayılı günler Ramazan ayıdır ki insanların hidayet rehberi olan... en sarıh en parlak bühranları şamil Kur'an **bu ayda** gönderildi.

15 : 90-91 Azaptan korkun. Nitekim bölüşenlere, Kur'anı **parçalara ayıranlara,** azap göndermiştik.

20/113 : « Biz insanların sakınmaları, yahut ondan **öğüt almaları** için Kur'anı böylece Arap dili ile gönderdik. Tehditlerimizi tekrar tekrar beyan ettik... Sen Muhammed Kur'anın vahyi **tamamlanmadan** onu okumakta **acele etme.** Ulu tanrım ilmimi artır de.

2/23 : « Kulumuz Muhammede indirmiş olduğumuz Kur'anın **ceste ceste** tarafımızdan gönderildiğine şüphemiz varsa onun surelerinden birine benzer bir sure getirin ve bu yolda Allahtan başka taptığınız mabutlardan yardım dileyin.

Kur'anı Kerim « Ramazan gününde mi » « bir gecede mi » ve yahut « ceste ceste mi » âyet, âyet mi ? vahy olmuştur ? Bir âyette Kur'anı Kerimi âyet âyet kısım kısım ayıranlar lanetleniyorlar.

VII

15 : 16 Biz insanı, kuru çamurdan, biçim verilmiş **kara balçıktan** yarattık.

55 : 14 İnsanı, ateşte yuğrulmuş gibi, **kuru çamurdan** yarattı. 15. Cinni halis alevden yarattı. (7 : 10-12).

26 : 1-2 Yaradan Tanrının adı ile oku. 3) O insanı **Kan pıhtısından** yarattı.

80 : 17 Hahz olası insan ! O ne nankördür. Allah onu neden yarattı. Onu nutf eden, **bir damla sudan,** yarattı. Onu bir ölçüye göre yaptı.

(1) Buradada da selâmeti temin edici olamadığı aşikârdır.

VIII

46/9 : « De ki : Peygamberlerin ilki ben değilim. Bana da size de ne yapılacağını bilmiyorum. Ben ancak bana vahy olunan tabi oluyorum. Ben ancak iğri yolun encamından korkutucuyum. De ki hiç düşündünüz mü ? Bu Kur'an Allah tarafından olsa sizde onu tanımazsanız fakat İsrail oğullarından bir şahit, kendi gibi biri için şahadet edip iman getirse, siz de imanı kibri-nize yedirmezsensiz, zulmetmiş olmazmısınız ? Hak Tealâ zalimleri doğru yola götürmez.

2/285 : « Peygamber, Tanrısından kendisine gönderilene iman etti, Müminler de iman ettiler. Bunların her biri Allaha Allahın meleklerine, Kitaplarına ve Peygamberlerine inandı, Allahın Peygamberlerini **birbirinden ayırt etmeyiz**.

2/253 : « Peygamberlerin **bazılarını üstün kıldık**, Allah bunlardan bazısıyla sözleşmiş, bazılarını da derecelerce yükseltmiştir. **Meryem oğlu İsaya açık burhanları verdik Onu ruhulkudüsle teyit ettik**.

3/84 : « Biz Allaha, Allah tarafından bize gönderilene, İbrahime, İsmâile, İshaka, Yakuba ve Yakup oğullarına gönderilene Musa, İsa ve Peygamberlere tanrıları tarafından verilene inandık. **Onları birbirinden ayırt etmeyiz** ve yalnız Allaha teslim oluruz.

IX

37/100 : « Sonra « Ulu Tanrım... Bana hayırlı bir evlât ihsan eyle dedi... Oğlum dedi. rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm... Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin, biz böylece iyilik edenleri mükâfatlandırırız » Tefsir : **İhtimal** ki bu rüyadan **Murat** ; **İsmailin** yurdundan çıkarılarak yabancı bir yere bırakılmak suretiyle **kurban** edilmesidir. (1)

X

28/76-83 : « Karun Musanın kavmindendi. Kavmine karşı serkeşlik etti. Biz ona o kadar hazineler verdik ki içindeki servet yığınlarını taşımak, güçlü, kuvvetli bir sürü adama bile ağır gelirdi. Kavmi Ona demişti ki. Şımarma ! Zira Hak Tealâ şımarıkları sevmez. Allahın sana verdiği bu servetle ahiret konağını kazanmağa çalış, dünyadaki payını da unutma !... Karunu da evini de yere geçirdik. »

(1) Biz biliriz ki İsmail kurban olmamıştır. (Nasıl ki Doğuş 13 : 18)

Bu âyetin tefsirine göre Karunun sarayının kapıları ve tavanları altından imiş, fakat çölde göçebe halinde yaşayan Beni İsrailin sarayları, altın tavan ve kapıları nerede bulunduğu cayı sualdir. Filhakika saraylarda debdebe içinde yaşamak başka, servet sahibi olmak başkadır.

İsa el Mesih zamanında bulunan **Samaritleri** asırlarca evvel Musa Peygamberin zamanında göstermek gariptir. (20/97-95).

XI

Keza başka bir bahiste Kur'anı Kerim Yahudi tarihini nasıl gösteriyor ?

28/3 : « Sana Musa ile Firavunun haberlerini dosdoğru naklediyoruz ki müminler istifade etsinler... Firavun Mısır toprağında azarak **Mısır halkını** tefrikaya uğrattı, onları bölük bölük ayırdı, onlardan bir takımını zebun etti, erkek çocuklarını boğazladı, kızlarını diri bıraktı. Firavun muhakkak ki müfsitlerdendi. Biz Mısır toprağında zebun edilenlere nimetimizi ihsan etmek, onları başkalarına pişva etmek ve mevcut arza varis kılmak istedik. Onlara yeryüzünde kudret vermek, Firavun ile Hamana ve ordularına, onlardan çekindikleri şeyi göstermek istedik. »

8/52 : « Hak Tealâ kulları hakkında zerre kadar zulm edici değildir. Bunların hali Firavunun kavmi ile daha evvelkilerin hali gibidir. Onlar Allahın âyetlerini inkâr etmişler Allah da onları günahları yüzünden kahretmişti. Zira Hak Tealâ kudretlidir ve bütün cezası şiddetlidir.

XII

Keza hatalarla dolu bir âyet daha.

15/72-79 : Ya Muhammed. Hayatın hakkı için, onlar azgınlık içinde sersemlemişler, şaşırmışlardı. Güneş doğduğu sırada şiddetli bir sayhaya uğradılar. Şehirlerinin üstünü altına getirdik. Üzerlerine çamurdan yapılmış taşlar yağdırdık. Bunda, basiretleri açık insanlar için ibretler vardır. O şehirler hâlâ işlek olan yollar üzerindedirler. Muhakkak bunlarda müminler için ibret vardır. Ormanlık yerde oturanlar da, muhakkak ki, zalimdirler. Biz de onların cezalarını vererek öç aldık. Bunların ikisi **de hâlâ işlek** olan yollar üzerindedirler.

Tefsir (Ö. Rıza). Ormanlık yerde oturanlar, Hazreti Şuaybın kavmidir. Kısan Razi, (Camiulbeyan) yalnız bunların Medzen halkı olup olmadıkları üzerinde ihtilâf vardır.

Bunların ikisi de, yani Lût kavminin şehri ile Şuayyb kavminin şehri (Medyen ve Eyke) mevzuu bahs olan yol, Ticaret kabilelerinin Hicazdan Suriyeye giderken takip ettikleri yoldur. (?)

Şuayyb'in Lût kavminden çok sonra olduğunu nasıl unutuyorlar.

XIII

Hazreti Davudun zırh icat ettiği ve muharebelerde demir zırh kullandığı tarihî bir hakikat mı ? Davut Peygamberin daha çocuk iken öldürdüğü düşman askerlerinin demir zırh kullandıkları Tivrattan ve tarihten malûmdur.

21/80 : « Davuda, sizin için zırh yapmak san'atını öğrettik ki harplerde sizi korusun. Artık şükredecek misiniz ?

XIV

31/12 : « Biz Lokmana hikmet verdik. Ona : Allaha şükret dedik...

Lokmanın darbı meselleri Araplar için meşhur Esop veya Nasreddin Hocanın meselleri kıymetinde olabilir. Fakat bir dinî Kitabın âyetlerinde vahy olarak, bir masalcının şerefine büyük bir hizmettir. Âyetler vahiydir denildiğine göre, Lokmanın, mesel ve nasihatleri ile meşhur olması çok gariptir.

Anlayamadığımız çok mühim bir âyette 17 : 61 dir. Burada, işi insanperestliğe sürüklenmiş ve şeytana hayırı sayılır bir kıymet izafesinden çekinilmemiş ve şeytanperestliği ihya etmiştir.

XV

17/61 : « Hani biz meleklere. Ademe secde edin (?) demiştik, Melekler secde etmişler, iblis secde etmemiş ve « senin çamurdan yarattığına ben secde eder miyim ? » demişti. İblis « Benden üstün tuttuğun adam bu mu ? Beni kıyamet gününe kadar geciktirirsen, azı müstesna olmak üzere onun zürriyetini azdırıp helâk edeceğim, dedi » ...

38/71-89 : « Hani Tanrın meleklere : Ben çamurdan insan yaratacağım. Onu tamamlayıp onu ruhumdan üfürdüğüm gibi hepiniz yere kapanıp ona secde edin demişti. Bunun üzerine bütün melekler hep birden secde ettiler, yalnız İblis secde etmedi, bunu kibrine yediremedi. Zaten kâfirlerdendi. Hak Tealâ buyurdu : Ey İblis. İki elimle yarattığıma secdeden seni alıkoyan ne ? Kibirlendin mi ? Yoksa kendini yücelerden mi gördün. İblis ben ondan daha iyiyim, daha şerefliyim, beni ateşten onu çamurdan

yarattın, dedi. Hak Tealâ buyurdu : Oradan çık git, sen kovul-
dun. Ceza gününe kadar lânetim de üzerine olsun, İblis : Tan-
rım dedi. Tekrar kaldırılacakları güne kadar bana mühlet ver.
Hak Tealâ buyurdu : Malûm olan vaktin devri gelinceye kadar
sana mühlet verilmiştir. İblis dedi : Senin kudretin hakkı için
onların hepsini azdıracağım. Halis muhlis kulların müstesna.
Hak Tealâ buyurdu : Hak benim, Hakkı söylerim, cehennemı her
halde seninle sana tabi olanlarla dolduracağım. »

XVI

Peygamberler hakkında tekerrur ve tenakuzlar :

Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
II	27	LXXI	14-15	LXXI	19
XV	21	LXXI	17	XXXVIII	70
XV	26	XV	29	XV	27
XVII	63	XVIII	48	II	32
VII	10	XX	115	II	29
II	28	VII	12	XV	35
XXXVIII	78	XV	36	XXXVIII	80
VII	13	XV	38	XXXVIII	82
VII	14	VII	15	XV	39
XV	40	XXXVIII	84	XXXVIII	35
XVII	65	XV	43	XV	42
XVII	68	VII	16	XV	30
VII	17	VII	26	II	33
VII	18-19	XX	118	VII	21
XX	119	II	34	II	36-37
VII	23	XX	121	VII	22
XX	120	XX	35	XX	122-123
II	38	XXIX	114	XXXVIII	69

Nuh Peygamber hakkında Kur'an Ayetleri :

V	30-34	V	57	XI	27
XXIII	23	XXVI	105	XXIX	13
LVII	26	LXXI	1	LXXVI	23
VII	58	XI	28	LXXI	3
VII	57	LXXI	9-11	XXVI	111
LXXI	6	XXIII	25	LI V	9
X	74	XI	29	X	73
LXXI	21	XXVI	116	XXVI	118

Sure Namarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
LXXI	27-28	LIV	13	XI	39
XXIII	27-28	XI	42	XXI	76
XXXVII	74	XI	44-45	LXVI	10
LIV	11-12	XI	50	LXXI	2
VII	59	XVII	3		

Hz. İbrahim hakkında Ayetler :

XXIX	15	VI	76-79	VI	74
XIX	43	XXI	53	XXVI	70
XXIX	16	XXXVII	81	XLIII	25
XIX	47	XXI	59	XXI	60-69
XXXVII	95	XXI	70	XXIX	23
XXIX	25	II	118	XIV	38
II	119	XI	72-73	LI	26-28
XI	53	LI	82	LI	36
XXXVII	135	XV	60	XXXVII	117
XVI	124	II	121-122	III	90-95
XXXVII	97	III	60-61	II	136
III	89	VI	161	VII	63
VI	122	II	262	XIX	42
XVI	42	XXVI	82	IV	124
VI	76	VI	75	XXII	77
LX	4	IX	114-115	II	260

Bu âyetlerin çoğunda iddia olunanın hilâfına Hz. İbrahim'in ve sülâlesinin Arabistan ve bilhassa Mekke ve Medine civarı ahalisile hiçbir alâka ve irtibatı olamayacağını, Tevrat'tan öğrenmekteyiz.

Tevrat'ın Tekvin Kitabının XV. Babının 13-21., Navi oğlu Yeşu Kitabının I. Babının 4-5., I. Kırallar Kitabının X. Babının 29., II. Kırallar Kitabının da VII. Babının 6-7 âyetlerinden açıkça Hz. İbrahim hakkında tafsilât alabiliriz.

Keza Hitit'ler hakkında yapılan kazı ve araştırmalarda da, Hz. İbrahim'in nerelerde ikamet etmiş olduğu tespit edilmiştir. Alman, İngiliz, Fransız ve Amerikan âlimlerinin, Hitit'ler tarihi hakkında edindikleri malûmat Tevrat'ın yazdıklarını teyit etmektedir. Bu kazıların bize öğretmiş olduğu tarihî hakikatlara göre, Hz. İbrahim'in zamanından birkaç asır evvel, hattâ tam 150 sene süren çarpışmalardan sonra, Hititler, Babil Kıralları ve Mısır'ın Firavunlarile bir dostluk anlaşması imzalamışlardır.

Bu barış anlaşmasından sonra Hitit Kralı Mısır'a gitmiş ve bir müddet orada kaldıktan sonra memleketine geri dönmüştür. Mısır'lılar kendisine « Kardeş Kral » paye ve ünvanını vermişlerdir.

Arapların ve bahusus Mekke ve Medine bölgesinde oturan sekenenin Hz. İbrahim sülâlesinden evvel orada yerleşmiş oldukları, ve Hz. İbrahimle hiç rabitaları olmadığı tarihten anlaşılmaktadır.

Hız. Nuh'un, Sim, Ham ve Yaveth adlarındaki çocuklarının sülâlesi asırlar boyunca Mısır, Babil, Suriye, Mezpotomya ve Filistinde yerleştikten sonra, Hz. İbrahim sülâlesi Filistin ve Sina dağı civarında ikamet etmiş ve bahusus, Hz. Yusuf sayesinde, Mısır'a yerleşmiş, ve Araplarla hiç bir rabitaları olmamıştır. Tevrat'ın Tekvin Kitabının XV. Babının 13-21. âyetlerinde, Hz. İbrahim hakkında, şu noktalar belirtilmektedir :

« Ve Rab İbrahim'e şöyle dedi, senin sülâlenin kendisine aid olmayan bir diyarda oturacağını, iyi bilesin. Orada o diyarın ahalisine kulluk edecekler ve onlar tarafından dört yüz yıl müddetle zulüm görecektirler. Bilâhare ben o **milleti mahkûm edeceğim**. Bundan sonra senin sülâlen oradan büyük servetlerle çıkacaktır. Sen de selâmet içinde **ecdadına döneceksin**. Sonra iyi bir ihtiyarlık içinde defnolunacaksın. Ve dördüncü nesilde onlar tekrar buraya geri döneceklerdir.

O gün Rab İbrahim'e akit olarak şunları söyledi : Mısır'ın ırmağından büyük Fırat ırmağına kadar olan, bütün bu toprakları senin sülâlene verdim. Bu bölgede oturan Kenli'leri, Kenezlileri, Ketman'lıları, Hitit'leri, Ferezli'leri, Rafayim'lileri ve Amorlu'ları ve Kenan'lıları ve Yergeşli'leri ve Yevuz'luları hep senin zürriyetine verdim, dedi.

Yukarıda zikri geçen milletlerin arasında Arap'lardan bahsedilmemesi, dikkati çalıptır. Hz. İbrahim'in ne kendisi ve ne de zürriyet ve sülâlesi Mekke ve Medine'ye gitmemişlerdir. Bu muhitin sekenesi ile hiçbir alâkaları yoktur.

Hız. Lût hakkında Kur'andaki Malûmat :

Sure	Ayet	Sure	Ayet	Sure	Ayet
Numarası	Numarası	Numarası	Numarası	Numarası	Numarası
XV	77	XV	79	XXI	74
XXVII	54	VII	78	LIV	33
XXIX	28	XXVII	57	VII	80
XV	61	XV	67	XI	80

Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
XV	69	XV	70	LIV	37
XV	72	XXIX	20	XXI	75
XV	74	XI	84	LIV	33
XXIV	59	XXVI	173	XXVI	71
VII	81	XV	75	XXIX	25
LVII	35	XV	76	XXXVII	137
XI	84				

Hz. Yusuf hakkında Kur'an Ayetleri :

XXXVIII	45	XXII	16	XIV	32
XII	30-32	XII	21-23	XII	35
XII	7	XII	47-49	XII	68
XVII	77	XII	83	XII	101-103

Kur'anda Hz. Musa'dan 350 den fazla âyetlerde bahsedilmektedir. Bunların arasında niçin Evamiri Aşere'den bahsedilmemiştir ? Hz. Musa hakkındaki Kur'an âyetleri de aşağıda görüldüğü veçhile tenakkuz ve tezatla kıymetsiz kalmaktadırlar.

Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
VII	102	LXXIX	19	XXVI	34
XX	51-52	VII	104-105	VII	107-108
XX	59-61	XXVIII	38	XL	40-41
XXVI	26	X	77	XXVII	13
XXVI	47	VII	113-114	XX	71-73
VII	119-121	XXVI	46-49	XL	26-27
XL	48	VII	124	VII	127-130
XX	75-80	XXVI	52	X	87-89
XXVI	57-59	XXVI	60-63	XXVI	65-66
X	90-92	VII	134	II	47-48
VII	132	XXVIII	40	XX	82
VII	133-134	VII	160	II	54-58
VII	138-142	II	77-78	VII	153
XX	90	VII	147-149	XX	93-95
XX	95	VII	150	XX	97
II	51-53	VII	153-154	XVII	106
V	24	V	28-29	XVIII	59-65
XVIII	73	XVIII	69	XVIII	78-81
II	60-61	VII	170-176	II	63-66
VII	67-68	XXVIII	2-5	XX	39

Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
XXVIII	8	XXVIII	10-11	XXIX	40
XXVIII	13-19	XXVIII	20-22	XXVIII	27
XXVIII	29-32	XX	40	XX	19
XX	21-25	XXVII	12	X	26-36
XXVI	12	XX	49	VII	103
XXVIII	33-35	XX	58	XX	36

Hz. Davud ve Süleyman hakkındaki Kur'an Ayetleri :

Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası	Sure Numarası	Ayet Numarası
II	247-248	II	252	XXI	78-80
XXXVIII	1618	XXXVIII	19	XXXVIII	20-24
XXI	106	XXXIV	10-13	XXXVIII	25
XXXVIII	29	XXVII	15-17	XXXVII	11
XXXVIII	30-39	XXVII	20-32	XXVII	18-19
XXVII	36-37	XXVII	41-45	II	96

« Ve bu şerait altında Kur'anı tercüme ettim veya ederim diyenler yalan söylemiş olmaz da ne olur ? Doğrusu Kur'anı cidden anlamak, tetkik etmek isteyenlerin onu usuliyle Arabî yolundan ve tefasiri merciyesinden anlamağa çalışmaları zaruridir... Maamafih öyle kimseler görüyoruz ki Kur'anı hareketsiz olarak şöyle dursun harekesiyle bile dürüst okuyamadığı halde onun ahkâm ve manasından içtihadı kalkışıyor.

« Öylelerini görüyoruz ki, Kur'anı anlamıyor ve tefsirlerini de müfessirlerin tevilleri karışmıştır diye, kale almak istemiyor da, eline geçirdiği tercümeleri okumakla, Kur'anı Kerim'i tetkik etmiş olacağını iddia ediyor, (Bunlar) düşünmüyorlar ki, okudukları tercümeyle âlim müfessirlerin tevilleri değilse bile, cahil mütercimlerin rey ve tevil hatası noksanı karışmıştır. »

« Hasılı tercüme Kur'andan mütercim anlayabildiği kadar, **bazı şeyler anlatabilirse de, hakkile anlatamaz.** Anlattığı şeyler de Kur'an hükmü kıymetini haiz olamaz. »

« Hak Dini Kur'an Dili. Cilt. I. Sah. 15. Mukaddime »

Bu eser Dersiam Elmalılı Hamdi Yazır tarafından yazılmıştır. Binaenaleyh iddia da onundur.

Böyle tefsirler Kur'anı Kerim hakkında herhalde kesin bir fikir ve kanaat veremezler. Bunu kendileri de itiraf ediyorlar.

« Bütün insanlığın selâmeti için, Vahiy olarak, Araplar tarafından kabul olunan bu dinsel kitabın, 100 ve belki de daha fazla âyetleriyle, « apaçık olduğu » belirtildiği halde, Türklerin

veyahut da Türkçeye tercüme ve tefsiri ile alâkadar olanların, aşılmaz zorluklarla karşılaşacakları, bahusus cahil halk için doğru manalar çıkarmak mümkün olamayacağı, kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Bu müşkül vaziyetten kurtuluş çaresi ; yoksa ; « şayet sen, sana gönderilen üzerinde şüpheye düşersen, senden evvel gönderilen kitabı okuyanlara sor. Hak sana Tanrı'dan gelmiştir. Sakın şüphe edenlerden olmayasın. » âyeti olmasın ?

Böyle çok basit ve kısa bir mütalâadan çıkan netice nedir ? Kur'anı Kerim « apaçık » olmadığı gibi, Peygamberlere ait âyetleri de tekerrür ve tenakuzlarla doludur, bütün bunlar ise kendisinin ilânı hilâfına, Vahiy Kitap olamayacağına birer delildir. (15 : 51)

Zikri geçen bütün bu âyetler ardı ardına tetkik ve mukayese olunur da aralarındaki ayrılıklar ve tenakuzlar anlaşılırsa temiz kalpli bir insan nasıl bir hayal sükûtuna uğramasın ? Veya Kur'anı Kerimin « İlahî iradenin tam ve mükemmel vahyi olmak gibi en yüksek mevkii haiz bulunduğunu » nasıl kabul edebilsin ?

Bu yazılarımı okuduktan sonra, Kur'anı Kerim'de mevcut olan bilgiyi, dürüst olarak mütalâa ve tefsir ederek kavrayabilirse, ondan beklediğim cevaplarla size karşı medyun olduğum dostluk borcumu lâyıkle ifa etmiş olacağımdan, derin bir iftihar hissi duyacağım.

Sözümü bitirirken Tevratın Mike Kitabının IV. Babının 3-5, İsayâ Kitabının VI. Babının 4, Zekeriya Kitabının III. Babının 10 ve keza aynı Kitabın IX. Babının 10 ve Hosea Kitabının II. Babının 17-18 âyetlerindeki, aynı mealde olan tebsiratını buraya nakletmekten kendimi alamadım.

« Ve Rabb'in Kelâmı Kudüs'ten zuhur edecektir, ve uzakta bulunan kuvvetli ümmetleri Rab tekdir edecektir. Ve onlar kılıçlarından sapan demirleri ve mızraklarından oraklar yapacaklardır ; Millet millete karşı kılıç kaldırmayacak ve milletler artık harp etmecliği öğrenmeyeceklerdir. Ancak her insan kendi asması altında ve kendi incir ağacının altında oturacak ve ona korku veren olmayacaktır.

Aziz ve muhterem dostum,

İlk günden beri arzuladığımız gayeye varabildiysek, yani aramızda nurlu ufuklar peyda edebildiysek, tam imanla İncile bağlılığımızla buna muvaffak olabildik.

Evet canı yürekten her sabah ve her akşam Ulu Tanrımıza sığındığımızda, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı yanında bir de Birleşmiş Dinler Teşkilâtının başbaşa vererek insanlığı sulha, saadete, adalete ve hepsinden evvel Allaha kavuşturmasını duamızdan unutmıyalım. (1)

Ulu Tanrımızın biz evlâtlarının da, yalnız sevgide, mes'ut neş'eli yaşıyarak, ebedî hayata kavuşabilmemiz için, bütün Beşeriyetin Allahın evlâtları olduğumuzu her an hatırlamamızın dünya ve ahret saadetinden hissement olmamızı ve gözlerimizi iymanla kapamamızı Allahtan dilerim.

S O N

Ve kendini dindarlığa talim eyle, zira vücut talimi çok az şeye fayda verir, halbuki dindarlık, şimdiki ve gelecek hayati sana vaad ve temin ettiği için her şeyde faydalıdır.

« Timotheosa I Mektup IV. 8 »

(1) 256 sahifede mukaddes kitaplardan not olunan ayetler zamanımızda Hristiyanlığın aleyhinde ve gizli Yahudi teşkilâtı bulunan « Yehovanın Şahitleri », « Ruzu Mahşerciler », « Subbatist » lerin bütün masallarına cevaptır. Ruzu Mahşere varmadan İnsanlık sulh, saadet, adaletde yaşıyacak.

YENİ FAZİLET BASİMEVİ

Galata, Yüksek kaldırım No. 66

İSTANBUL

GÖZE ÇARPAN MÜHİM DÜZELTME

244 üncü sahifenin 25 inci satırında bulunan (« Ömer Rıza : Tanrı Buyruğu İlköz Sah. III. »- den sonra, 255 inci sahifenin 18 inci satırından 256 inci sahifenin 13 üncü satırına kadar olan kısım okunacaktır.

F I H R İ S T

	Sahife
NURLU UFUKLARA DOĞRU.	
Tanrıma sığınarak başlarım	5
« Emmanuel » yani Allah Bizimle Beraberdır	7
İlk temaslarımızın ifadesi	8
NURLU UFUKLARA DOĞRU	11
I) Mektup	13
Mektuba ilişik notlar	14
II Mektuba cevap	17
İyşa Tanrıdır	18
NURLU UFUKLARA DOĞRU A - I	
« Emmanuel » yani Allah Bizimle Beraberdır	19
Tevrat, yani Eski Ahd	21
İncili Şerif = Yeni Ahd	27
İyşa ve Yeni Ahd	32
İncili Şerifin safiliği ve Cihanşümül kıymeti	33
NURLU UFUKLARA DOĞRU A - II	43
Allahın Oğulları	45
İyşanın Doğuşu	51
İyşanın Cesede girmesi Şarttı (Enantropisis-	53
İyşanın tanrılık ve İnsanlık sıfatları	58
Aziz Ruh hakkında	75
Üç uknumda biricik Allah	76
Hristiyanlığın İyşan İkrarı « Amentü'sü »	78
NURLU UFUKLARA DOĞRU B - I	81
İncil'den dini ahlâkî, beşeri birkaç özet	83
NURLU UFUKLARA DOĞRU B - II	99
Hristiyan dininde Kilise anlamı	101
İnsanlık bakımından kilisenin kıymeti ve sosyal kudreti	107
Kilise kahramanları	126
Hristiyanlık niçin kovalandı	134

II

NURLU UFUKLARA DOĞRU : A	
İyşa ve İncili Şerifi İslamiyetde	147
Kur'an ve Mukaddes Kitaplar	149
Mukaddes kitapların tahrifi meselesi	152
Kur'anı Kerim'in, Mukaddes Kitaplara muhalif olmasına imkân var mıdır ?	159

NURLU UFUKLARA DOĞRU B

Tarihî Vesikalar	163
İtiraz götürmeyen parlak bir şahadetname	
Ahdname	165
Fatihe bir hitabe	171
Trabzonlu Georgios	172
Fatih ve Hristiyanlar	179
Hakikat ve kurtuluş yolu	187
Fatih ve Patrik Maximos	192
Netice	196

NURLU UFUKLARA DOĞRU C :

Peygamberler ve Peygamberlikler	201
Ruhulkutsun (Paraklytos'un nuzulü)	202
Peygamberlere lüzum var mıdır ?	203
A. I. — Peygamberlikler	206
I. — Cihanın halâskârı ve Tevrat, İysanın geleceği zamanı tebşir eden Âyetler	213
İysa insanlığın hâlâsı uğruna kendi rizası ile cefa çekti	215
II. — Eski Yunan filozoflarının Allah ve İysa hak- kındaki sözleri	216
III. — Cihanın halâskârı ve eski Çin âlimleri	217
B II. — İncilde Hz. Muhammed'in geleceğini tebşir eden âyetler var mıdır ?	219

NURLU UFUKLARA DOĞRU D :

Ebedî hayat varisleri kimlerdir veya kıyamet günü İysa kimleri huzuruna kabul edecektir	225
İnsanın akibetleri	227
Tenavvül	230
Tövbe yahut itiraf	231
Ruzu mahşer	232

NURLU UFUKLARA DOĞRU E :

Tezat ve Tenakuzların izalesi	235
A. — Tezat ve tenakuzların izalesi	237
B. — Tezat ve tenakuzların izalesi	242